

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DEPREMDEN ETKİLENEN KADINLARIN GELİŞİMSEL
İHTİYAÇLARININ SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Esengül GİRĞİNER

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN**

ANKARA

2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DEPREMDEN ETKİLENEN KADINLARIN GELİŞİMSEL
İHTİYAÇLARININ SOSYAL HİZMET BAKIŞ AÇISIYLA
DEĞERLENDİRİLMESİ

Esengül GİRGİNER

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN

ANKARA

2025

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Depremden Etkilenen Kadınların Gelişimsel İhtiyaçlarının Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Esengül GİRGİNER

Tarih: 21.02.2025

İmza:

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Esengül GİRGINER
tarafından hazırlanan “Depremden Etkilenen Kadınların Gelişimsel İhtiyaçlarının Sosyal Hizmet
Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi” adlı
tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak OY BİRLİĞİ ile kabul
edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 21.02.2025

İmza

Prof. Dr. Filiz YILDIRIM

Ankara Üniversitesi

Jüri Başkanı

İmza

Doç. Dr. Yunus KARA

Sinop Üniversitesi

Üye

İmza

Prof. Dr. Veli DUYAN

Ankara Üniversitesi

Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu
tarafından onaylanmıştır.

İmza

Prof. Dr. Fügen AKTAN

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Depremden Etkilenen Kadınların Gelişimsel İhtiyaçlarının Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi

Afetlerin yıkıcı sonuçları birey, grup ve topluluklar üzerinde ortak etkilere neden olurken kadın, erkek, çocuk, yaşlı, engelli gibi grupların kendine özgü dinamiklerinden kaynaklı farklı etkilenmeler de söz konusudur. Bu araştırmada depremin kadınlar üzerindeki etkisine odaklanılmış ve kadınların gelişimsel ihtiyaçlarının sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Salt kadın olmaktan kaynaklı biyolojik etkenler olmakla birlikte daha yoğun olarak toplumsal cinsiyet normlarından kaynaklı etkenler mevcuttur. Bu normlar kadınları “dezavantajlı” gruplar içinde yer almaya sevk ederken, deprem gibi afetlerin yıkıcı etkileri karşısında çaresiz ve güçsüz hissederek edilgen, “yardımlara bağımlı”, “muhtaç” hissetme risklerine karşın kadınların güçlü yönlerinin açığa çıkarılması, desteklenmesi ve zayıf yönlerin anlaşılıp güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Depremden önce, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte kadınların içinde bulunduğu durumu ekolojik yaklaşım çerçevesinde inceleyen bu araştırma, gelişim boyutlarının detaylı araştırmasını yaparak mevcut durumun boyutlarının görünür ve anlaşılır olması ile kadınların gelişimsel ihtiyaçlarının değerlendirilmesini amaçlamıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi çerçevesinde fenomenolojik desen ve buna bağlı olarak yansıtıcı tematik analiz yöntem kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama tekniği yarı yapılandırılmış görüşme formu ve kişisel bilgi formu ile sağlanmış, derinlemesine görüşmeler, analitik ve yansıtıcı gözlem notları ile birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmanın odağı 06.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olup 11 ilde gerçekleşen depremde Hatay ilinde bu depremi yaşamış kadınlar olarak belirlenmiştir. Odak grup içerisinde 18-65 yaş arasında, farklı sosyo-ekonomik statüden kartopu yöntemiyle 20 kadın ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Analiz sonucunda elde edilen veriler depremin kadınların tüm gelişimsel boyutları üzerindeki yıkıcı etkilerini açıkça gösterirken yaş, ekonomik gelir düzeyi, kaynaklara erişim ile gelişimsel boyutlardaki mevcut durumlar gibi etkilenmeyi ve bunun derecesini belirleyen faktörler olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Yanı sıra depremden sonraki süreçte kimi iyileşmeler olsa da yıkımın büyüklüğü ve ülkede yaşanan ekonomik krizin depremden önceki sürece oranla derinleşmesi gibi durumlar deprem bölgesindeki kadınların tüm gelişimsel boyutlarını olumsuz etkilemeye devam etmektedir.

Gelişimsel boyutların her birinin diğer tüm gelişimsel boyutları oldukça etkilediği görülürken gelişimsel boyutlarda bütünsel iyilik halinin sağlanabilmesi için en temelde ekonomik ve sosyal güvenlik gibi toplumsal faktörlerin büyük bir etken olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Deprem, dezavantajlılık, ekolojik değerlendirme, kadın olmak, toplumsal cinsiyet

SUMMARY

Evaluation of the Developmental Needs of Women Affected by the Earthquake from a Social Work Perspective

While the devastating consequences of disasters cause common effects on individuals, groups and communities, there are also different effects due to the unique dynamics of groups such as women, men, children, the elderly and the disabled. This study focused on the effects of earthquakes on women and aimed to evaluate the developmental needs of women from a social service perspective. There are biological factors that stem from being women alone, but there are also more intense factors stemming from gender norms. While these norms lead women to be included in “disadvantaged” groups, it is important to reveal and support women’s strengths and understand and strengthen their weaknesses, despite the risks of feeling helpless and powerless, passive, “dependent on aid” and “needy” in the face of the devastating effects of disasters such as earthquakes.

This study, which examines the situation of women before the earthquake, during the earthquake and after the earthquake within the framework of the ecological approach, aims to evaluate the developmental needs of women by making the dimensions of the current situation visible and understandable by conducting a detailed investigation of their developmental dimensions.

In this study, the phenomenological design and the reflective thematic analysis method were used within the framework of the qualitative research method. The data collection technique in the study was provided with a semi-structured interview form and a personal information form, and in-depth interviews were evaluated together with analytical and reflective observation notes. The focus of the study was determined as women who experienced the earthquake in Hatay province in the earthquake centered in Kahramanmaraş on 06.02.2023 and occurred in 11 provinces. Face-to-face interviews were conducted with 20 women from different socio-economic statuses between the ages of 18-65 from the focus group using the snowball method.

While the data obtained as a result of the analysis clearly show the devastating effects of the earthquake on all developmental dimensions of women, it was learned that age, economic income level, access to resources and current situations in developmental dimensions are factors that determine the impact and its degree. In addition, although there were some improvements in the period after the earthquake, the magnitude of the destruction and the deepening of the economic crisis experienced in the country compared to the period before the earthquake continue to negatively affect all developmental dimensions of women in the earthquake region.

While it is seen that each of the developmental dimensions significantly affects all the other developmental dimensions, it is understood that social factors such as economic and social security are a major factor in ensuring holistic well-being in developmental dimensions.

Keywords: Become a woman, earthquake, ecological evaluation, disadvantage, gender

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
Özet	iv
Summary	v
İçindekiler	vi
Önsöz	viii
Simgeler ve Kısaltmalar	ix
Şekiller	x
Çizelgeler	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Tanımları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Araştırmanın Kavramsal ve Kuramsal Çerçevesi	6
1.6.1. Afete İlişkin Temel Tanımlar	6
1.6.2. Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Sorunlar	8
1.6.3. Depremın Dezavantajlı Gruplar Üzerindeki Etkisi	9
1.6.4. Deprem Sonrası Kadınların Karşılaştığı Sorunlar	10
1.6.5. Depremın Kadınlar Üzerindeki Etkisinin İnsan Gelişimi Perspektifine Göre Ekolojik Değerlendirilmesi	10
1.6.5.1. Fiziksel Gelişim Boyutu	12
1.6.5.2. Duyuşsal Gelişim Boyutu	13
1.6.5.3. Bilişsel Gelişim Boyutu	14
1.6.5.4. Sosyal Gelişim Boyutu	15
1.6.5.5. Tinsel Gelişim Boyutu	16
2. GEREÇ VE YÖNTEM	18
2.1. Araştırmanın Tasarımı	18
2.2. Çalışma Grubu	19
2.3. Veri Toplama Araç ve Yöntemi	19
2.4. Pilot Çalışma	20
2.5. Katılımcı Profili	21
2.6. Verilerin Analizi	22
2.7. Araştırmanın Süre ve Olanakları	24
2.8. Araştırma Etiği	24
2.9. Araştırmacının Rolü	25
3. BULGULAR	26
3.1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler	26
3.2. Depremın Kadınların Gelişimsel Boyutları Üzerindeki Etkileri	29
3.2.1. Depremın Kadınların Fiziksel Gelişim Boyutu Üzerindeki Etkileri	31
3.2.1.1. Depremden Önceki Süreçte Fiziksel Gelişim Boyutu	31
3.2.1.2. Deprem Sürecinde Fiziksel Gelişim Boyutu	32
3.2.1.3. Depremden Sonraki Süreçte Fiziksel Gelişim Boyutu	43
3.2.2. Depremın Kadınların Duyuşsal Gelişim Boyutu Üzerindeki Etkileri	46
3.2.2.1. Depremden Önceki Süreçte Duyuşsal Gelişim Boyutu	47
3.2.2.2. Deprem Sürecinde Duyuşsal Gelişim Boyutu	50

3.2.2.3. Depremden Sonraki Süreçte Duyuşsal Gelişim Boyutu	58
3.2.3. Depremın Kadınların Bilişsel Gelişim Boyutu Üzerindeki Etkileri	67
3.2.3.1. Depremden Önceki Süreçte Bilişsel Gelişim Boyutu	68
3.2.3.2. Deprem Sürecinde Bilişsel Gelişim Boyutu	73
3.2.3.3. Depremden Sonraki Süreçte Bilişsel Gelişim Boyutu	79
3.2.4. Depremın Kadınların Sosyal Gelişim Boyutu Üzerindeki Etkileri	86
3.2.4.1. Depremden Önceki Süreçte Sosyal Gelişim Boyutu	86
3.2.4.2. Deprem Sürecinde Sosyal Gelişim Boyutu	88
3.2.4.3. Depremden Sonraki Süreçte Sosyal Gelişim Boyutu	95
3.2.5. Depremın Kadınların Tinsel Gelişim Boyutu Üzerindeki Etkileri	100
3.2.5.1. Depremden Önceki Süreçte Tinsel Gelişim Boyutu	101
3.2.5.2. Deprem Sürecinde Tinsel Gelişim Boyutu	102
3.2.5.3. Depremden Sonraki Süreçte Tinsel Gelişim Boyutu	104
3.3. Kodlar Arasındaki İlişki	107
3.4. Demografik Özelliklere Yönelik Kodlar Arası İlişki	110
3.5. Kelime Bulutu	111
4. TARTIŞMA	114
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	128
KAYNAKLAR	140
EKLER	142
Ek-1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu	142
Ek-2. Kişisel Bilgi Formu	144
Ek-3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	145
ÖZGEÇMİŞ	149

ÖNSÖZ

Depremden sonra Hatay’da çalışmak da böyle bir konu seçip orada tez çalışması yürütmek de hayatımda oldukça kıymetli bir yere sahip ve bu yeri koruyacak diye düşünüyorum. Pek çok zorluğu içinde barındırmakla birlikte hem oldukça öğretici hem de kıymetli insanlarla tanışmama vesile olan bir süreç oldu.

Depremi ne zaman olacağı tam olarak öngörülemez de elbette biliyoruz ki önleyici çalışmalar ve planlı müdahale süreçleri oluşabilecek kayıpları ve hasarı en aza indireyecektir. Ancak bugün hala insana, hayvana, doğaya meta olarak bir değer biçilmesinin ötesinde değer atfedilememesi, bir yanı sıra modern kölelik sisteminin içinde yaşıyor oluşumuz gibi nedenlerle bu çalışmaların yapılmadığını biliyor, afetler ortaya çıktığında sergilenen yaklaşımları da açıkça görüyoruz. Yine de hem teorik hem pratik çalışmaları sürdürmemiz gerektiğine, bu çalışmaların katkı sağladığına ve etkileme gücüne inanıyorum.

Araştırma kapsamında kadınlarla yaptığım görüşmeler, yaşadığımız travmatik olayların, hayatımızda bir çeşit deprem etkisi yarattığını fark etmemi sağladı. Bu travmatik olayların çoğu zaman yaşanma biçimi, şiddeti, yıkımı, kayıpları deprem kadar gözle görünür ve algılanabilir değildir. Ancak gelişimsel boyutlarda etkilenme biçimlerinin, açığa çıkan tepkilerin, geliştirilen stratejilerin pek çok açıdan benzerlik taşıdığını söylemek mümkündür. Bu nedenle kurulan her temas farklı bir pencere açtı ve duyduğum pek çok söz bende beklemediğim etkiler yarattı.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca kendisinden çok şey öğrendiğim ve tez sürecinde danışmanlığı ile kıymetli katkılarını sağlayan sayın Prof. Dr. Veli DUYAN’a, tez jürisinde yer alarak değerli bilgileriyle çalışmaya katkı sağlayan sayın Prof. Dr. Filiz YILDIRIM’a ve sayın Doç. Dr. Yunus KARA’ya çok teşekkür ediyorum.

Eğitim hayatımın çeşitli dönemlerinde anlayış, kabul ve sevgisi ile desteğini hissettiren Nilgün ÖNEL, Erim ÖNCEL, Dr. Bülent İLİK başta olmak üzere tüm öğretmenlerime, aileme, arkadaşlarıma ve tabii ki bu süreçte içtenlikle kendilerini açan, paylaşan tüm katılımcılara gönülden teşekkür ediyorum.

SİMGELER VE KISALTMALAR

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM (UN)	Birleşmiş Milletler
f	Frekans
K	Katılımcı
LGBTİ+	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks
MAXQDA	Nitel Veri Analizi Yazılımı
UNDRR	Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi

ŞEKİLLER

Şekil 3.1. Katılımcıların yaş bilgisine yönelik şekil	26
Şekil 3.2. Katılımcıların eğitim durumu bilgilerine yönelik şekil.	26
Şekil 3.3. Katılımcıların meslek durumlarına yönelik şekil	27
Şekil 3.4. Katılımcıların gelir durumlarına yönelik şekil	27
Şekil 3.5. Katılımcıların doğum yeri bilgilerine yönelik şekil	28
Şekil 3.6. Katılımcıların birlikte yaşadıkları kişilere yönelik şekil	28
Şekil 3.7. Araştırma sürecinde belirlenen temalara ilişkin diyagram	29
Şekil 3.8. Temalar ve kategorilerine yönelik diyagram	30
Şekil 3.9. “Fiziksel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodlara yönelik diyagram	31
Şekil 3.10. “Duyuşsal gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodlara yönelik diyagram	47
Şekil 3.11. “Bilişsel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodlara yönelik diyagram	68
Şekil 3.12. “Sosyal gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodlara yönelik diyagram	86
Şekil 3.13. “Tinsel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodlara yönelik diyagram	101
Şekil 3.14. Depremden önceki süreçte, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte öz bakım ve temel ihtiyaçların karşılanma durumuna yönelik kodlar arasındaki ilişki matrisi	107
Şekil 3.15. Deprem sürecinde soğuğa yönelik ifadeler ile deprem sürecinde barınma durumuna yönelik kodlar arasındaki ilişki matrisi	108
Şekil 3.16. Deprem sürecinde profesyonel destek alınmadığına yönelik kodlar ile deprem sonrasında yaşanan duygular ve profesyonel destek ihtiyacına yönelik kodlar arasındaki ilişki matrisi	108
Şekil 3.17. Depremden önceki süreçte aile, arkadaşlık ve toplumsal açıdan iyi ilişkiler ile depremden sonraki süreçte iyi ilişkilere yönelik kodlar arasındaki ilişki matrisi	108
Şekil 3.18. Depremden sonraki süreçte “olumsuz deneyimlerin atlatılamaması” kodu ile deprem sürecinde “ev olmayan ortamlarda barınma ihtiyacının giderilmesi” ve “öz bakım ihtiyaçlarının karşılanamaması” kodları arasındaki ilişki matrisi	109
Şekil 3.19. Deprem sürecinde “ev olmayan ortamlarda barınma ihtiyacının giderilmesi” ve deprem sürecinde “öz bakım ihtiyaçlarının karşılanamaması” kodları arasındaki ilişki matrisi	109
Şekil 3.20. Deprem sürecinde “profesyonel destek almama” kodu ile deprem sürecinde “profesyonel destek ihtiyacı duyma” kodları arasındaki ilişki matrisi	109
Şekil 3.21. Kelime bulutu	111

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1. Katılımcı profili	21
Çizelge 3.1. Temalar ve kategoriler	30
Çizelge 3.2. “Fiziksel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı	45
Çizelge 3.3. “Duyuşsal gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı	66
Çizelge 3.4. “Bilişsel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı	85
Çizelge 3.5. “Sosyal gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı	99
Çizelge 3.6. “Tinsel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı	106
Çizelge 3.7. Gelir grupları ve deprem sürecinde barınma ihtiyacının giderildiği yer	110
Çizelge 3.8. Gelir grupları ve deprem sürecinde öz bakım ve temel ihtiyaçların giderilmesi	110
Çizelge 3.9. Kelime bulutu sözcük frekansları	112

1. GİRİŞ

Afetler yaşamın olağan akışını bölen, günlük yaşamı sekteye uğratan; can kaybı, mal kaybı gibi büyük yıkımlara neden olan, bireylerin, ailelerin, grupların, toplulukların baş edebilme kapasitelerini aşan, insan, teknoloji ya da doğa kaynaklı gerçekleşen olaylardır (Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı [AFAD, 2022]). Afetler sonuçları itibarıyla birey, grup ve toplulukların fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal, tinsel gelişim boyutlarına etki etmektedir.

Afetlerin türü hangisi olursa olsun çocukların, kadınların, erkeklerin, yaşlıların ve toplumun diğer kesimlerinin etkilenme şekli, derecesi, verdikleri tepkiler birbirinden farklı olabilmektedir. Özellikle toplumsal cinsiyet normları nedeniyle kadınların afetlerin yıkıcı sonuçlarından farklı şekillerde etkilendiğini söylemek mümkündür.

Toplumsal cinsiyet normları, kadın ve erkeğin biyolojik farklılığından ziyade ataerkil toplum tarafından bu cinsiyetlere özellikle yüklenmiş rollerdir. Erkeklerin güçlü, yönetici, hakimiyeti elinde bulunduran, yeri geldiğinde eşini, ailesini koruyup kollayan rollerine karşılık kadınların daha çok erkeğin himayesi altına alındığı, erkeğin yönetimini kabul etmek durumunda bırakıldığı, çocuklarının ve eşinin bakım ve sorumluluğunu üstlenmek durumunda kaldığı toplumsal rolleri tarif etmektedir.

Bu doğrultuda şekillenen toplumsal cinsiyet normları, afetlerin yıkıcı etkisi ile dağılan sosyal yapıdan sonra çok daha görünür hale gelmektedir. Hane içinde erkeğe bağımlı kılınan, kendine özgü gücü büyük oranda elinden alınmış, özgürlüğü kısıtlanmış olan kadının, üzeri çatı ile örtülen hanesi afetin etkisi ile yıkılınca hem yaşadıkları daha geniş kesimlerce görünür hale gelmekte hem de bu toplumsal normlar gereği afet sırasında ve sonrasında yaşanan zorlu süreçlerden kadınlar çok daha fazla etkilenmektedir.

Gündüz (2022), kadınların afetlerden olumsuz etkilenme biçimlerini sosyal boyut, fiziksel boyut ve ekonomik boyut açısından değerlendirmiştir. Sosyal boyut açısından olumsuz etkilenmeyi artan bakım sorumluluğu, baskı, şiddet, eşitsizlik; fiziksel boyut açısından olumsuz etkilenmeyi temel ihtiyaçların karşılanamaması, yetersiz ve sağlıklı hijyen koşulları, bakım ihtiyaçlarının karşılanamaması; ekonomik boyut açısından olumsuz etkilenmeyi artan iş yükü, güvencesiz ve zorlu çalışma koşulları ya da işsizlik olarak değerlendirmiştir.

Afetlerin kadınlar üzerindeki etkileri farklı açılarıyla değerlendirilmiş olsa da bütüncül bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Sosyal hizmet alanında müdahale yöntemi belirlenmeden önce birey, grup ve toplulukların içinde bulunduğu durumu, yeri anlamak ve bu doğrultuda ihtiyaçları tespit edebilmek önem taşır. Yaşadığımız coğrafyanın deprem başta olmak üzere pek çok afete yönelik risklere karşı açık olması, afete yönelik çalışmaları önemli kılmaktadır. Etkili müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi içinse bilimsel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu aşamada ekolojik sistem yaklaşımı birey, grup ve toplulukların birbirleriyle ve diğer sistemlerle ilişkisini, etkileşimini dolayısıyla etkilenme biçimini anlamaya yönelir. Afetlerin kadınların üzerindeki etkisini bütüncül değerlendirmek isterken ekolojik sistem yaklaşımı etkili bir araç olmakla birlikte gelişimsel boyutların tümüne ayrı ayrı odaklanmak ekolojik sistemi anlamayı ve bütüncül değerlendirmeyi olanaklı kılmaktadır.

Bu araştırma depremin kadınlar üzerindeki etkisini anlamak için sosyal hizmet bakış açısıyla bütüncül bir değerlendirme imkanı sunarken sorunların ve ihtiyaçların anlaşılabilmesi ve çözüm yollarının geliştirilebilmesi için sosyal hizmet alanına teorik ve pratik açıdan katkı sağlamakla birlikte sosyal politika geliştirme sürecine bilimsel kaynak niteliğinde olması nedeniyle de önem taşımaktadır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Afet sonrası müdahale sürecinde kişilerin güvenlik, barınma, yeme, içme, su, sanitasyon, sağlık ve psikolojik ilk yardım gibi hayati ihtiyaçları açığa çıkmaktadır. Bu ortak ihtiyaçlarla birlikte afet öncesinde, sırasında ve sonrasında her bireyin etkilenme, tepki geliştirme biçimleri farklı olmaktadır. Yanı sıra acil kriz durumları gerçekleşmeden önceki yaşantı içinde “dezavantajlı” diye değerlendirilen gruplar afet sırasında ve sonrasındaki süreçten daha fazla etkilenmektedir. Özellikle kadınlar yoksulluk, düşük eğitim seviyesi gibi unsurların yanı sıra, toplumsal cinsiyet normları nedeniyle de afetlerin olumsuz sonuçlarından etkilenmektedir. Ayrıca bu süreçte kadınların daha fazla şiddete maruz kalma, kendilerine yüklenen bakım sorumluluğunun artması, dengesiz iş paylaşımları, yetersiz hijyen koşulları, hamilelik, yeni doğum yapmış olmak, kötü sanitasyon koşulları gibi değişen ya da artan sorunlar da olmaktadır.

Depremden sonra artan riskler karşısında kadınların karşılaştığı sorunlar çok boyutlu olmaktadır. Bu sorunlar ve ihtiyaçlar ile kadınların güçlü ve zayıf yönlerinin anlaşılabilmesi etkin müdahale yöntemlerinin oluşturulabilmesi açısından da önemlidir. Bu nedenle depremin kadınlar üzerindeki etkisinin fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel tüm gelişimsel boyutlarda görünür olmasını ve ihtiyaçların anlaşılır olmasını sağlamayı amaçlayan bu çalışmada araştırmanın problem soruları şu şekilde oluşturulmuştur:

1. Deprem öncesinde, sürecinde ve sonrasında kadınların fiziksel sağlığı nasıldı? Bu süreçlerde kadınların temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri nasıldı?
2. Deprem öncesinde, sürecinde ve sonrasında kadınlar tarafından hissedilen duygular, duyuşsal açıdan yaşanan zorluklar ve baş etme yöntemleri nelerdi?
3. Deprem öncesinde, sürecinde ve sonrasında kadınların düşünceleri ve sorun çözme yöntemleri nelerdi?
4. Deprem öncesinde, sürecinde ve sonrasında kadınların aile, arkadaşlık ve toplumsal ilişkileri nasıldı?
5. Deprem öncesinde, sürecinde ve sonrasında kadınların manevi ihtiyaçları ve karşılama yöntemleri nelerdi?

1.2. Araştırmanın Amacı

Depremden sonra kadınları güçsüz, çaresiz, muhtaç durumda algılamak olası bir durumken uygulanan müdahale yöntemleri kadınları daha fazla yardıma muhtaç ve bağımlı hale getirme riski taşımaktadır. Oysa her birey kendine özgü potansiyele, zayıf ve güçlü yönleri sahiptir. Müdahale yöntemleri planlanırken zayıf yönlerin anlaşılması ve güçlendirilmesi, güçlü yönlerin ise açığa çıkarılması, desteklenmesi yönünde çalışmaların organize edilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşımın sosyal hizmet müdahale yöntemlerinin prensipleri arasında yer aldığını söylemek mümkündür.

Bu araştırma temelde kadınların depremde etkilenme biçimlerinin tüm gelişim boyutları üzerindeki etkilerinin ortaya konmasını, görünür olmasını ve ihtiyaçların anlaşılır olmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle kadınların depremde önceki süreçte, deprem sürecinde ve deprem sonrası süreçte fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel gelişim boyutlarının ekolojik değerlendirme çerçevesinde nitel araştırma yöntemiyle açığa çıkarılması hedeflenmiştir.

Araştırmanın temel amacından hareketle araştırmanın alt amaçları her bir gelişimsel boyut çerçevesinde şekillendirilmiştir. Fiziksel gelişim boyutuna ilişkin alt amaç, depremin kadınların fiziksel sağlığı, temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri üzerindeki etkisini anlayabilmektir. Duyuşsal gelişim boyutuna ilişkili alt amaç, depremin kadınların duyuşsal gelişim boyutuna olan etkisini, hissedilen duyguları anlayabilmektir. Bilişsel gelişim boyutuna ilişkili alt amaç, depremin kadınların düşünceleri ve sorun çözme becerileri üzerindeki etkisini anlayabilmektir. Sosyal gelişim boyutuna ilişkili alt amaç, depremin kadınların aile üyeleri, arkadaşlık ve toplumsal ilişkileri üzerindeki etkisini anlayabilmektir. Tinsel gelişim boyutuna ilişkili alt amaç depremin kadınların manevi ihtiyaçları üzerindeki etkisini anlayabilmektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Kadınların biyolojik cinsiyetleri ve toplumsal cinsiyet normları nedeniyle yaşadığı sorunlar afetlerden sonra hem daha görünür hale gelmekte hem de katlanarak artmaktadır. Bu sorunların kadınların hangi gelişimsel boyutunu nasıl etkilediğini tam olarak anlamak, ihtiyaçların neler olduğunu analiz edebilmek, uygulanacak müdahale yöntemleri için “müracaatçının bulunduğu yeri” anlamayı sağlayacak temeli oluşturabilmek için bilimsel çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Yanı sıra alanda yapılan bazı araştırmalar depremin kadınlar üzerindeki etkilerini incelerken farklı boyutlarıyla ele almış olsa da bu çalışma deprem sonrası ortaya çıkan sorunların kadınların fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel gelişim boyutları üzerindeki etkilerinin bütüncül değerlendirilmesini ve böylelikle kadınların gelişimsel ihtiyaçlarının görünür ve anlaşılır olmasını sağlamayı amaçlamıştır.

Afet sonrası toplumda oluşan algı ve dayanışma çabası ne yazık ki kısa süreli olmaktadır. Afetlerin etkileri ise yıllarca sürebilecek uzun zaman dilimlerine yayılabilmektedir. Depremlerin kadınlar üzerindeki çok yönlü etkilerinin gelişimsel boyutlar üzerinde detaylı araştırılmasının bütüncül bir değerlendirme imkanı sağlayacağı ve bu etkilerin daha görünür olacağı düşünülmüştür. Aynı zamanda depremden sonra kadınları güçsüz, zayıf, bağımlı, mağdur olarak algılamak yerine onların bu durumda olmalarının nedenlerinin görünür olması ile güçlü yanlarının, sınırlılıkların, kaynakların ve ihtiyaçların da daha görünür olacağı düşünülmüştür.

Yanı sıra ekolojik yaklaşım çerçevesinde gelişimsel boyutlar üzerinde yapılan bu araştırma afet sonrası kadınlara yönelik uygulanacak müdahale yöntemleri planlanırken

politika yapıcı ve uygulayıcılarına, uygulayıcı meslek elemanlarına, teorik ve pratik açıdan sosyal hizmet alanına katkı sağlayabilecek öneme sahiptir.

1.4. Araştırmanın Tanımları

Afetler, doğa, insan ya da teknoloji kaynaklı gerçekleşen, türüne, şiddetine ve etkilediği alana bağlı olarak yıkıcı sonuçlarının etkisinin artabildiği, yaşayanların baş edebilme kapasitelerini aşan ve bireyler, gruplar, topluluklar üzerinde çok boyutlu etkileri olan olaylardır.

Deprem, afet türlerinden biri olup üzerine çalışılsa ve öngörülerde bulunulsa da zamanı ve şiddeti tam olarak henüz bilinmeyen tektonik olaydır. Depreme ya da genel olarak afetlere dayanıklı yaşam alanları inşa edilmeyen yerlerde gerçekleştiğinde telafi edilemeyecek şiddette yıkıcı etkileri olan, ciddi oranda can ve mal kaybına sebep olan ve sosyal, psikolojik ve ekonomik açıdan da toplulukları olumsuz etkileyen bir afettir.

Dezavantajlılık, insan onuruna yaraşır, hak temelli, adil bir yaşam sürmenin önüne konulan engeller, kısıtlamalar ve bunlara yön veren siyasi rejimler gibi faktörlerin yanı sıra çeşitli sağlık problemleri nedeniyle kaynaklara ve çözümlere erişimde zorluk ya da yoksunluk yaşayan birey, grup ve toplulukları tarif etmektedir. Bu nedenle doğal ya da insan eliyle oluşturulan tehlikelere karşı daha savunmasız olan risk grubudur.

Ekolojik değerlendirme, birey, grup, aile, topluluk ya da toplumları içinde bulunduğu çevresel koşulları ile değerlendiren bir yaklaşımdır.

Toplumsal cinsiyet normları, cinsiyeti biyolojik olarak ayırmanın ötesinde bu ayırma dayanan ancak daha çok kaynağını toplumsal normlardan ve bu normları besleyen siyasal sistemlerden alan, cinsiyete yüklenen anlam, beklenti ya da çeşitli dayatmalardır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yaşanan depremin yıkıcı etkisinin büyüklüğü nedeniyle kişiler üzerindeki fiziksel ve psikolojik etkilerinin devam ediyor olması nedeniyle öncelikle gönüllü katılımcılara ulaşmakta güçlük yaşandığı zamanlar olmuştur. Ayrıca kısa süreli bir temasla güven duygusunun oluşmasının zorluğu da bu duruma etki etmiştir.

Depremden etkilenen alanlarda görüşmeler yapıldığı için bireysel görüşmeye uygun mekanları, ortamları oluşturmada güçlük yaşanmış ve zaman zaman görüşme esnasında farklı kişiler de görüşmelere dahil olmuştur. Ancak olabildiğince bireysel görüşmelerin yapılması sağlanmış, görüşme esnasında farklı kişiler dahil olsa da kısa süreli olmuş ya da izleyici ve dinleyici olarak bulunmasına özen gösterilmiştir.

Katılımcıların genel olarak anadilinin Arapça olması ve Türkçe'yi sonradan öğrenmelerinden kaynaklı olarak görüşmeler esnasında bazı katılımcıların kendini ifade ederken doğru ifade etme noktasında kaygı yaşadıkları ya da çekimser kaldıkları gözlemlenmiştir. Yanı sıra bazı katılımcıların kendisini ifade etmeye açık olduğu, bazı katılımcıların ise daha kapalı olduğu görülmüş ve görüşmenin süresi, verilecek cevaplar katılımcının hazır olma haline, kendini açma ve paylaşma isteğine bırakılmış, saygı duyulmuştur. Ayrıca bazı soruların bazı katılımcılar tarafından anlaşılamadığı görüşmeler olmuş, bu sorular detaylandırılmış ancak katılımcının anlaması ve cevap vermesi konusunda katılımcılar zorlanmamıştır.

Yarı-yapılandırılmış görüşme formundaki sorular, görüşmecilerin yaşadıkları travmatik süreç göz önünde bulundurularak sorulmuş, bazı sorularda konunun açılması için ara sorulara ya da bağlayıcı konulara ihtiyaç duyulmuş ve sosyal hizmetin bireylerle çalışma tekniklerinden faydalanılmıştır. Kendisini ifade etmek isteyen katılımcılara olanak sağlanmış, alan açılmış, daha sonra sorulara yeniden dönülerek görüşmeler devam etmiştir.

Yarı-yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanırken hem alan araştırmaları hem de sahada çalışma deneyiminin olumlu etkileri olmakla birlikte, araştırmacıyı etkileme oranının da olabileceği, soruları sorma şeklinin, tonlamanın ve mimiklerin cevaplar üzerinde etkisinin olabileceği ve bu durumun nitel araştırmanın kendine özgü sınırlılıklarından da kaynaklanabileceği anlaşılmıştır. Katılımcıları yönlendirmemek adına çaba sarf edilmiş, bazı cevapların öngörülenden farklı olması bu çabanın önemini göstermiştir.

1.6. Araştırmanın Kavramsal ve Kuramsal Çerçevesi

1.6.1. Afete İlişkin Temel Tanımlar

Afet yaşamın olağan akışını sekteye uğratan, maruz kalan kişi, grup ya da toplulukların baş etme kapasitelerini aşan bir durumdur. Etkilenen toplumda fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutta kayıplara neden olmaktadır. Oluş sebebi itibarıyla doğa, insan ya da

teknoloji kaynaklıdır (AFAD, 2022). Birleşmiş Milletlerin (BM, 1992) tanımına göre ise afet; maruz kalan toplulukların ya da toplumların bu afetlerin sonuçları ile kendi kaynakları oranında baş edebilecek boyutu aşan; can ve mal kaybına sebep olan aynı zamanda çevre üzerinde yıkıcı etkisi olan olaylardır. Genel tanımlara ek olarak BM, afetlerin çevre üzerindeki yıkıcı etkilerini belirtmiştir. Ilgın ve Karagöl (2022), doğal afetlerin fiziksel, sosyal ve ekonomik etkilerine bilişsel boyuttaki etkileri de dahil etmiş, ayrıca kişilerin, toplulukların kendi gücü ve kontrolü dışında ortaya çıktığını vurgulamıştır.

Afetlerin yıkıcı etkisi oldukça büyüktür. Tarihe bakıldığında bazı medeniyetlerin yok olmasına neden olabilecek büyüklükte afetler yaşandığı görülmektedir. Bunun nedenleri olarak hem içinde yaşadığımız dünyanın değişimden geçiyor olması hem de insanın doğaya verdiği zararın giderek artıyor olması denilebilir. Nüfusun hızla artıyor olması, plansız yerleşimler, çevreye ve doğaya zarar veren üretim ve tüketim modelleri afetlerin sıklığını, büyüklüğünü, yıkıcı etkisini arttırmaktadır (Yalçın, 2020). Rekabetçi bir ekonomik model ile ticari çıkarlar ön planda tutulurken bunun sonuçlarının çevreye, doğaya ve canlılara verdiği zarar göz ardı edilmektedir. Dünya genelinde yaşanan afetlerin artışı, sıklığı ve verdiği zararlar ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu durum endişe verici olarak görülmektedir (UNDRR, 2018).

Türkiye özelinde baktığımızda ise iklimsel koşullar ve tektonik yapı gibi belirleyici faktörler sebebiyle afetler oldukça sık yaşanmaktadır. Türkiye, dünya genelinde afetler sonrası yaşanan can kayıpları bakımından üçüncü sırada, diğer olumsuz sonuçlarından etkilenme bakımından sekizinci sıradadır (AFAD, 2022).

Bu tanımlamalarda afetlere ilişkin genel olarak hem oluş şekli hem de sonuçları ve etkileri üzerinden değerlendirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Afetlerin farklı yönlerinden bahsedilmesiyle birlikte ortaklaştığı noktalar üzerinden; can ve mal kaybına yol açması, doğal yaşamın akışını bozması, yaşayanların baş edebilme kapasitelerini aşması; fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel olarak bireyler, aileler, gruplar, topluluklar ve toplumlar ile ekosistem üzerinde olumsuz sonuçları olduğu şeklinde tarif edebilmek mümkündür.

1.6.2. Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Sorunlar

Deprem sonrası ortaya çıkan sorunlar pek çok afette benzerlik gösterse de; afetin türüne, şiddetine, etkilediği alana, can ve mal kaybına bağlı olarak farklılıklar da gösterebilmektedir. Özellikle can kaybının yüksek olması afetin yıkıcı boyutunu çok daha belirgin biçimde gösterebilmektedir.

Depremlerin neden olduğu yıkımlar ve etkileri çok yönlüdür. Depremin oluş sürecinde insani can kayıpları, uzuv kayıpları, uzun zaman mahsur kalma ve yardım bekleme, yakınlarının can kaybı, yardım bekleyen yakınlarına ulaşamama ve çaresizlik hissi; afetin ardından sağlık, bakım, barınma, güvenlik, yeme, içme giyim gibi temel ihtiyaçların sağlanmasında yaşanan güçlükler; hayvanların yaralanması, ölümü; mülk kaybı, iş kaybı, çevrenin tahribata uğraması, alt yapı sorunları gibi bireyleri, aileleri, grupları, toplulukları ve toplumları fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal, tinsel gelişim boyutlarında psikolojik, ekonomik ve sosyal açılardan etkilemektedir.

Depremler aynı zamanda yangın, sel baskını, tsunami gibi diğer afetlerin meydana gelmesine de sebep olabilmektedir. Depremlerden sonra çevre kirliliği ve tüm bunlara bağlı hastalıkların ve salgınların ortaya çıkması da muhtemeldir. Özellikle nükleer ya da kimyasal sızıntılar ile altyapı sisteminin çökmesi nedeniyle kanalizasyon sularının şebeke sularına, toprağa ya da akarsulara karışması sorunları ciddi boyutlara taşımaktadır.

Afetler bireyleri, aileleri, grupları, toplulukları etkilerken ilerleyen süreçlerde işletmelerdeki üretimin düşmesine ve ekonomik kayıplara, enflasyona, gelir eşitsizliklerine neden olarak bütün toplumu dolaylı yollardan etkilemektedir (Bayülgen ve Limoncu, 2005).

Kuterdam ve Akın (2011)'a göre afetler onu yaşayan toplulukları etkilemenin ötesinde küresel bir etkiye neden olmaktadır. Fiziksel ortama, çevreye, altyapıya ve nihayetinde bütünüyle ekosisteme büyük zararlar vermektedir. Yanı sıra sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda kaosa neden olabilmektedir.

Ekonomik kalkınmanın artmasının, eğitim oranının yükselmesine, deprem okur yazarlığının artmasına, hukukun işlerliğine ve kamu denetçiliğinin sağlanmasına fayda sağlayacağına, dolayısıyla yoksul ülkelerin afetlerin sonuçlarından daha fazla etkilenmekte olduğuna değinen Gündüz (2022)'e göre afetlerin sonuçlarının yıkıcı etkisi ile ülkelerin ekonomik kalkınmışlık düzeyi arasında ilişki vardır. Ayrıca afetlerin yoğun yaşandığı

bölgelerde afetler karşısında halkın ekonomik refah düzeyi daha çok düşmektedir (Düger ve Yaman, 2022).

1.6.3. Depremın Dezavantajlı Gruplar Üzerindeki Etkisi

Depremelerin yıkıcı etkileri üzerinde bu depremi yaşayan kişilerin depremi yaşama şekli, kayıpları, deprem sonrasında tanıklık ettikleri, sahip olabildiği ya da faydalanabildiği kaynaklar, sosyal destek mekanizmalarının varlığı ve etkinliği ile birlikte bireylerin, ailelerin, grupların, toplulukların baş edebilme kapasiteleri gibi belirleyici faktörler bulunmaktadır. Depremelerin olumsuz sonuçlarının yıkıcı boyutunu belirleyen bir diğer faktör ise birey, aile, grup ya da toplulukların dezavantajlı olmalarıyla ilişkilidir.

Bazı bireyler, gruplar ya da topluluklar kültür, kimlik, etnik köken, cinsiyet gibi sahip oldukları özellikler bakımından ya da engelli, yaşlı, çocuk, LGBTİ+, düşük eğitim ya da gelir seviyesi; sığınmacı ya da göçmen olmak gibi nedenlerle dezavantajlı olarak değerlendirilmektedirler (Arıca vd., 2023). Benzer kayıplar yaşanmış olsa da bu grupların etkilenme şekli farklı olabilmektedir.

Dezavantajlılık ve kırılganlık literatürde benzer anlamlarda kullanılmaktadır. Dil, din, inanç, etnik köken, medeni durum, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, eğitim, sağlık durumu, ekonomik gelir düzeyi gibi pek çok olgu kırılganlığı belirlemede önemli faktörlerdir. Toplumda kaynaklara ulaşım, fırsatlara erişim de kırılganlıkla oldukça ilişkilidir. Kırılganlıklar arttığında afetlerin olumsuz sonuçlarından daha fazla etkilenilebilmektedir (Okay ve İlkaracan, 2018).

Afetlerin olumsuz sonuçları karşısında daha dayanıklı olan gruplara ve topluluklara bakıldığında; sosyal desteğe, sağlam alt yapıya, kaynaklara erişim imkanlarına ve gerekli olan bilgi, beceri ve donanımına afetlerden önce sahip oldukları anlaşılmaktadır (Arıca vd., 2023). Afetlerden önce de tüm bu imkanlardan yoksun ya da erişimi oldukça kısıtlı olan dezavantajlı gruplar afetlerin sonuçlarından çok daha olumsuz etkilenmektedirler (Arıca vd., 2023).

1.6.4. Deprem Sonrası Kadınların Karşılaştığı Sorunlar

Afetlerden herkes farklı şekillerde etkilenmekte ve verilen tepkiler farklı olmaktadır. Dezavantajlı gruplar içerisinde, özellikle kadınların, genel anlamıyla toplumsal cinsiyet normları nedeniyle yaşadığı sorunlar erkeklerden daha farklı olmaktadır.

Biyolojik açıdan cinsiyet eril ve dişil olmayı ifade ederken; toplumsal cinsiyetin eril ve dişil olmaya toplum tarafından atfedilen roller olduğu söylenebilir (Dedeoğlu, 2000). Bu roller kadın ve erkeğin toplum içindeki hangi davranış modellerinin kabul gördüğü, cinsiyetlere atfedilen değeri, sahip olunan hakları da tanımlamaktadır, diyebiliriz. Aynı zamanda bu roller kadın ve erkeğe farklı sorumluluklar da yüklemektedir (Boz ve Şengün, 2017).

Kadınların biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet normları nedeniyle yaşadığı sorunlar afetlerden sonra hem daha görünür hale gelmekte hem de katlanarak artmaktadır. Toplumsal açıdan kadına yüklenen roller ve sorumluluklar kadınları daha çok erkeğin himayesinde tutarken; bu durum kadınların genel olarak eşit söz hakkına sahip olamamasına neden olurken katılım hakkını da kısıtlamaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet normlarının oluşturduğu eşitsizlik, afetlerden sonra kadınların kaynaklara erişimde zorluk yaşamasına, bakım yükünün ve baskısının artmasına neden olmaktadır. Afetlerden sonra güvenli alanının azalması da kadınlar için şiddet, istismar, sömürü durumlarına dair risk oluşturmaktadır.

1.6.5. Depremin Kadınlar Üzerindeki Etkisinin İnsan Gelişimi Perspektifine Göre Ekolojik Değerlendirilmesi

“Sosyal çalışma, sosyal değişimi ve gelişimi, sosyal uyumu ve insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmesini destekleyen uygulama temelli bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliğe saygı ilkeleri sosyal çalışmanın merkezinde yer alır. Sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgiler teorileriyle desteklenen sosyal çalışma, yaşam zorluklarını ele almak ve iyilik halini artırmak için insanları ve yapıları dahil eder. Yukarıdaki tanım ulusal ve/veya bölgesel düzeylerde genişletilebilir” (IASSW ve IFSW, 2014).

Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu ve Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği tarafından yapılan bu tanımlamadan yola çıkarak sosyal hizmet mesleğinin

amaçlarından birinin birey, grup ve toplulukların iyilik halini sağlamak ve geliştirmek olduğunu söylemek mümkündür.

İyilik hali genel olarak sağlıklı yaşam biçimidir ve bunu sağlayan ise sağlıklı beslenme, düzenli olarak fiziksel aktivite gerçekleştirme, iyi stres yönetimi, tinsel büyümeyi sağlayabilecek etkinlikler yapma ve sosyal ilişkilerin sağlıklı tutulmasına yönelik davranışlar geliştirmek ile bu konularda üzerine düşen sorumluluğu üstlenmektir (Owen ve Çelik, 2018). Bu tanım ise bizi iyilik halinin sağlanabilmesi için fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel boyutlarda iyi olma haline ve bunu sağlayabilmek için de bu alanlarda sorumluluk alarak davranış geliştirmeye yönlendirmektedir. Ancak davranış geliştirmek ve sorumluluk almak sadece birey, grup ve topluluklara yüklendiğinde içinde yaşanılan sistemin, toplumun etkisi göz ardı edilmiş olunur.

Özden vd. (2017)'e göre tam ve bütünsel iyilik halinin sağlanabilmesi için bireysel faktörlerle birlikte fiziksel, sosyal ve ekonomik güvenlik gibi toplumsal faktörlerin de yer alması gerekmektedir. Gelişim boyutlarına yönelik sağlıklı davranış geliştirme sorumluluğunun bireysel olarak üstlenilmesine ek olarak ancak toplumsal faktörler de üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğinde bütünsel iyilik haline ulaşılabilmesi için gerekli zemin oluşabilir.

Söz konusu depremin kadınların gelişimsel boyutları üzerindeki etkisi olduğunda ise depremle birlikte fiziksel, sosyal ve ekonomik güvenlik faktörlerinin de çöktüğü, bireylerin, grupların ve toplulukların iyilik halini sağlayabilmek, koruyabilmek ve geliştirebilmek adına sağlıklı davranış kalıpları geliştirebilmeleri ve sorumluluk alabilmeleri açısından uygun çevresel ve toplumsal koşulların olmadığı görülmektedir.

İnsan mikro, mezzo ve makro düzeyde sistemlerle ilişki halindedir. Bu ilişki karşılıklı etkileşime, bir çeşit alışverişe dayanmaktadır. İnsanın çevresi ile etkileşim halinde olan bir canlı olmasından yola çıkarak ekolojik yaklaşım geliştirilmiştir. Ekolojik yaklaşım birey, aile, grup ve toplulukların birbiriyle ilişkilerini temel alırken içsel ve dışsal faktörleri analiz etmeye yönelir (Duyan, 2021).

Kadınlar depremden sonra ortaya çıkan sorunlardan çok yönlü etkilenmektedirler. Bu etkileri anlayabilmek için bütüncül değerlendirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal hizmet uygulamalarında ekolojik yaklaşım bütüncül değerlendirme imkanı sağlamaktadır.

Bu çalışma ekolojik yaklaşım ile bireyi çevresi içinde değerlendirirken içsel ve dışsal faktörlerin bireylerin fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel gelişim boyutları üzerindeki etkilerini ortaya koymayı, buradan yola çıkarak bireyin bulunduğu yeri ve ihtiyaçlarını açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

Sosyal çalışma tanımında yer alan “sosyal adalet” ve “insan hakları” vurgusu da depremin kadınlar üzerindeki etkisi araştırılırken ekolojik yaklaşımla incelenmesi gereken önemli hususlardır.

1.6.5.1. Fiziksel Gelişim Boyutu

Derezotes (2000), fiziksel gelişim boyutunu; kişinin öz bakımı, bedensel ihtiyaçları, uyku, dinlenme, egzersiz gibi kişisel bakım alanları üzerinden değerlendirmektedir. Bu değerlendirme ile amaçlanan kişinin sağlıklı öz bakım dinamiklerine ulaşması konusunda desteklenmesini sağlamaktır.

Depremden sonraki koşullarda temiz gıda, temiz içme suyu, iç çamaşırı, kıyafet gibi ihtiyaçlara ulaşılması uzun zaman alabilmektedir. İlk süreçlerde gıda ve su sağlanmaya çalışılsa da sürekliliğinin sağlanması zor olmaktadır. Yanı sıra temizliği ve hijyeni açısından ne kadar sağlıklı olduğu konusu güven vermemektedir. Depremle birlikte çöken altyapı sistemleri şebeke sularını oldukça riskli hale getirmektedir. Şebeke suyuna ulaşılması da uzun zaman almakla birlikte ulaşıldığında da güvenli ve sağlıklı olmamaktadır. İç çamaşır, kıyafet, ped ve bakım malzemeleri gibi ürünlere depremin ilk süreçlerde erişememek kadınları oldukça zor durumda bırakmaktadır. Ayrıca duş- tuvalet gibi temel ihtiyaçların karşılanmasındaki güçlük de kadınları zorlayabilmektedir. Genel olarak ortak yaşam alanlarında duş-tuvalet her aileye kişisel olarak tahsis edilememekte ve kalabalık yerleşkelerde pek çok kişinin ortak kullanacağı şekilde kısıtlı sayıda bulunmaktadır. Bu durum pek çok yerde kadınlar için güvensiz ve ihtiyaçların karşılanması noktasında yetersiz kalmakla birlikte hijyenin sağlanamaması nedeniyle sağlık sorunlarına da yol açabilmektedir.

Depremle birlikte fiziksel özel alanın ortadan kalması özellikle kadınların yaşadığı en önemli sorunlardan biridir. Daha önce var olan fiziksel koşullar neredeyse tamamen yıkılmış ve biçim değiştirmiştir. Genelde çadırda ya da konteynırda kalınması sebebiyle dar alanlarda bir arada yaşamak zorunda kalan kadınlar ve ailenin diğer üyeleri de dahil olmak

üzere özel alan herkes için ortadan kalkmaktadır. “Çadır kent” ya da “konteynır kentlerde” bir arada yaşamının getirdiği güvensiz ortam nedeniyle kadınlar ve çocuklar cinsel istismara, şiddete ve sömürüye açık hale gelmektedirler. Aynı zamanda deprem sonrası oluşan ekonomik yoksunluk nedeniyle kadınlar fuhuşa sürüklenebilmekte, kız çocuklarının erken yaşlarda evlendirilebilme oranları artabilmektedir.

Fiziksel gelişim boyutundaki ihtiyaçların karşılanabilmesi için kaynaklara erişim gerekmektedir. Ancak afetten sonra kaynaklara erişimde güçlük yaşanırken gelen “yardımlardan” kadınların faydalanabilmesi de erkeklere göre daha güç olabilmekte, yardımlar adaletsiz dağıtılabilmektedir (Bradshaw, 2004).

Deprem sonrası oluşan koşullarda kadınların fiziksel ihtiyaçlarını karşılayamadığı ya da karşılarken büyük zorluklar yaşadıkları, ihtiyaçların sürekliliği karşısında ulaşılabilen kaynakların kısıtlılığının da bu duruma neden olduğu anlaşılmaktadır.

1.6.5.2. Duyuşsal Gelişim Boyutu

Duyuşsal gelişim boyutu; öz farkındalık, kabul ve hissetme kapasitesi ile ilişkilidir (Derezotes, 2000).

Kişi, kim olduğunun farkında olmadan tüm benliğini kabul edemez. Kendini kabul edememek kendini bilmek, başkalarını kabul etmek gibi alanlarda zorluklara yol açabilir. Kendini kabul ise, öz-farkındalık büyüdükçe zamanla gelişen, kendine karşı genel olarak şefkatli ve onaylayıcı bir tutumdur. Kendini kabul, kişisel kusurların inkarı veya en aza indirgenmesi değildir, kişisel seçimlerin sorumluluğunun reddi de değildir. Aksine, kendini kabul, kişinin kendi gelişim sürecinde nerede olduğuna dair hoşgörülü bir bakış açısıdır (Derezotes, 2000). Öz farkındalık ve kabul ile birlikte duygular da olduğu haliyle kabul edilebilir, kişi duyguları yaşamaya daha açık hale gelebilir.

Duyuşsal gelişim boyutu kendilik bilinci ve kabul ile ilişkili olduğu kadar duygularla, dolayısıyla hissetme kapasitesiyle de ilişkilidir. Sevinç ve acıyı hissetme yeteneği, tıpkı bir sarkacın salınımindaki iki zıt yönün birbiriyle ilişkili olması gibi, birbirine bağlı bir süreçtir. Sarkacın salınımı herhangi bir yönde kısıtlandığında, diğer yön de o kadar geriye doğru sallanamaz (Derezotes, 2000).

Duyuşsal gelişim boyutu duyguları, ilgileri, değer ve tutumları içinde barındırmakla birlikte toplumsal değerlerin de izlerini taşımaktadır (Bölükbaşı, 2021). Toplumun duygulara bakış açısı, duyguları ifade etme ve yaşama biçimi bireylerin duygularıyla bağ kurma şeklini ve ifade etme şeklini etkilemektedir. Aynı zamanda toplumun değer yargıları, kabul ve anlayış ile yaklaştığı konular ile reddettikleri konular da bireylerin değer yargılarını şekillendirmede oldukça etkilidir.

Kadınların toplumsal statüsü, toplumsal cinsiyet normlarına dayalı olduğu için duyuşsal gelişim boyutu da bu normlardan etkilenmektedir. Kadınların kendi öz benlikleriyle bağ kurmaları, kendilerini tanımaları, duygularını anlamlandırmaları, ifade etmeleri, yaşayabilmeleri ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanabilmesi içinde bulundukları mevcut koşullar tarafından şekillenmekte ve çoğunlukla kısıtlanmakta, baskı altına alınmaktadır. Depremden sonra ise bu durum kadınlarda çeşitli psikolojik sorunlar olarak kendisini açığa çıkarmaktadır. Yapılan araştırmalarda depremden sonra yakın kaybı yaşayan, depremde bedensel olarak yaralanan ya da temel ihtiyaçlara erişimde güçlük yaşayan kadınların psikolojik olarak sıkıntılar yaşadığı görülmüştür (Fatema vd., 2019).

Depremden sonra ortaya çıkan tüm sorunlar kadınların duyuşsal gelişim boyutu üzerinde genel olarak olumsuz etkilere neden olurken kadınların kendilerine yönelik öz farkındalıkları, hissetme kapasiteleri, duygularını anlamlandırma biçimleri duyguları yaşama ve ifade etme biçimlerine etki etmektedir.

1.6.5.3. Bilişsel Gelişim Boyutu

Bilişsel gelişim, benlik, diğerleri ve evren hakkında yaşamı güçlendiren inançların aşamalı oluşumunu; etkili problem çözme, karar verme ve çatışma çözme becerilerini; çeşitli zeka biçimlerinin tam kullanımını içerir (Derezotes, 2000). Bilişsel gelişim kişinin kendisini, çevresini ve içinde yaşadığı dünyayı anlamasını, kavramasını sağlayan zihinsel faaliyetlerin gelişkinliği ile ilişkilidir (Karahana, 2022).

Bilişsel açıdan olgunluk, insanları basit genellemelere indirgemez; ancak her insanın gerçekte ne kadar karmaşık ve benzersiz olduğunu takdir eder. Kültür, ırk, cinsiyet, yaş, gelişim, cinsel tercih veya başka herhangi bir faktörle ilgili olup olmadığına bakılmaksızın çeşitlilik konularına karşı duyarlı olması çok daha olasıdır. Bilişsel gelişim, artık

önyargıların tamamen olmadığı anlamına gelmez; çoğumuz her zaman kendimiz ve dünya hakkında bazı önyargılara sahip olabiliriz (Derezotes, 2000).

Yaşananları algılayabilmek, anlamlandırabilmek, yerinde tepkiler verebilmek, sorunların çözümüne dair aksiyon alabilmek bilişsel gelişim yetkinliği ile ilişkilidir. Depremden önceki bilişsel gelişim düzeyi, deprem süreci ve sonrasında oluşan algıya etki etmektedir. Kadınların kendilerine, çevrelerine, dünyaya dair algıları, farkındalıkları ile sorun çözme yöntemleri gibi bilişsel süreçleri diğer gelişimsel boyutlarda olduğu gibi bireysel özellikler taşıdığı kadar toplumsal etkilerin yansımalarını da taşımaktadır.

Deprem sonrası oluşan koşulların kadınların bilişsel gelişim boyutu üzerindeki etkilerine baktığımızda depremin ilk süreci ile ilerleyen aşamalarında farklılık gösterdiğini söyleyebilmek mümkündür. İlk evrede, şok sürecinde yaşananları anlamlandırabilmek, sorunlara çözümçül yaklaşabilmek, bu doğrultuda harekete geçebilmek ve sağlıklı benlik algısına ulaşabilmek güç olabilmektedir. Ancak yas süreci ile benzerlik gösteren deprem sonrası iyileşme sürecinde zamanla bilişsel açıdan yaşananların yeniden anlamlandırılabilirliği ve bu doğrultuda harekete geçebileceği düşünülmektedir. Kişisel farklılıklar olduğunu, herkesin aynı anda aynı süreçten geçmediğini, yaşananlara farklı tepkiler geliştirdiğini her zaman göz önünde bulundurmak gerekir. Kişilerin kayıplarına, deprem anında ve sonrasında yaşadıklarına, destek mekanizmalarının ve kaynaklarının varlığına, o sürece kadar olan önceki yaşantısı boyunca oluşan algısına göre pek çok farklılık bilişsel gelişim boyutuna etki etmektedir.

1.6.5.4. Sosyal Gelişim Boyutu

Sosyal gelişim, bireyin ailesiyle, arkadaşlarıyla olan yakın ilişkilerini ve toplumun diğer üyeleriyle olan ilişkilerini kapsar. Sosyal gelişim, gelişimin diğer boyutlarıyla ilişki içindedir ve güven, bireyselleşme ve kimlik edinme alanlarında olgunlaşmaya katkı sağlar. Sağlıklı rekabet, iş birliği ve refah arasında bir denge, bireyin ve toplumun çıkarları üzerinde etki sahibi olma yeteneği, çevre ve başkalarından kaynak bulma ve elde etme yeteneğini içerir. Yanı sıra sosyal gelişim, kendi eylemlerini yaşa uygun ve işlevsel yönetmeyi içerir. Bu nedenle dürtü kontrolü, öz disiplin, rahatlama yeteneği, tüm duygusal ifade ve atılganlık becerileri sosyal boyuta dahildir (Derezotes, 2000).

Bireyler sosyal becerilerini ilişkiler üzerinden geliştirir ve bu beceriler kişinin diğer gelişim boyutlarına da katkı sağlar.

Deprem sürecinde ve sonrasında oluşan koşullarda destekleyici sosyal ilişkilerin varlığı kadınların sosyal gelişim boyutuna katkı sağlamaktadır. Bu ilişkiler aracılığıyla maddi ya da manevi destek alabilen kadınlar kendilerini daha güvende ve daha güçlü hissedebilmektedirler. Ancak sınırlar aşıldığında ya da depremin olumsuz psikolojik etkileri ilişkilere de olumsuz yansıdığında zorlayıcı ya da zarar verici olabilmektedir.

Afetlerden sonra aile içi sorunların ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin artması (Işık, 2024) depremin kadınların sosyal gelişim boyutu üzerindeki olumsuz etkilerindendir.

1.6.5.5. Tinsel Gelişim Boyutu

Tinsellik, genel olarak sosyal hizmet literatüründe en çok göz ardı edilen ve en az tanımlanan insani gelişim boyutudur. Ayrıca tinsellik genellikle dini inanç ile karıştırılmaktadır. Tinsellik, en yüksek refah ve bilinç seviyeleri gibi hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik insan gelişiminin temel bir sürecidir; hayatta bir anlam ve amaç duygusu; kutsal ve aşkın olanın takdiri; benlik ve dünya ile kabul ve bağlantı duygusuyla ilişkilidir (Derezotes, 2000).

Tinsellik dini bir inançla ilişkili olabileceği gibi, olumlu düşünce yapısı, iyilik odaklı yaklaşım, doğaya ve tüm canlılığın var oluşuna saygı gibi düşünce temellerine de dayanabilmektedir. Tinsellik manevi gücün dayandığı inanç temelidir ve anlamlı bir yaşam için ihtiyaçtır. Bireyler bu anlam ilişkisini içinde yer aldığı çevreden etkilenerek oluşturabileceği gibi kişisel deneyimlerinden yola çıkarak da inşa edebilirler. Anlam ilişkisi yaşam boyu canlı ve dinamik bir örüntüdür.

Deprem gibi ağır travmatik etkileri olan olaylar kişilerin anlam dünyasında da büyük kırılmalar yaratma gücüne sahiptir. Deprem karşısında yaşanan çaresizlik hissi, kişilerde kontrolün kendilerinde olmadığı algısını oluşturarak var olan güçlerinin de üstünü öğretebilecek büyük bir etkiye sahiptir. İnsanlar bu durumda hem içinde bulundukları zamanı hem de geleceği belirsiz ve güvensiz bulabilmektedirler.

Deprem sonrası ortaya çıkan koşullar, kadınların tinsel gelişim boyutu üzerinde, anlamsızlık, amaçsızlık, yön duygusunun kaybolması, geleceğin belirsiz olması, kendini güvende hissetmeme gibi duygu ve düşüncelere neden olabileceği gibi özellikle sosyal destek mekanizmalarından maddi ya da manevi olarak destek alabilmiş olan kadınlar açısından ise ihtiyacı olduğunda destek alabileceğini biliyor olmak, manevi anlamda dayanışma hissinin birleştirici ve iyileştirici gücü, destek, kabul, anlayış, sevgi gibi destekleyici duygu ve düşünceleri de açığa çıkarabilmektedir.

Gelişim boyutlarındaki farkındalık hem danışanlar hem de sosyal hizmet uzmanları açısından öncelikle kişinin bulunduğu yeri anlamada önemlidir. Bununla birlikte sorunları anlamlandırmada, güçlü yanları, sınırlılıkları, ihtiyaçları ve kaynakları belirlemede etkilidir. Bu doğrultuda yön tayin edilerek harekete geçilebilmesi daha sağlıklı sonuçlar vermektedir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araç ve yöntemi, pilot çalışma, katılımcılara ilişkin veriler, verilerin analizi, araştırmanın süre ve olanakları, araştırma etiği, ile araştırmacının rolü hakkında bilgi verilmektedir.

2.1. Araştırmanın Tasarımı

Çalışma nitel araştırma yöntemi olarak kabul edilen yapılandırılmış mülakat ve yansıtıcı tematik analizi metotlarına dayandırılmıştır. Kümbetoğlu (2017) nitel araştırmayı sosyal olguların kişilerin kendi ifadelerine dayanarak derlendiği araştırma yöntemi olarak tarif etmiştir.

Afetler gibi travmatik olaylar sırasında yaşanan deneyimlerin incelenmesinin gerektirdiği duygusal, kişisel ve insani perspektif, birebir etkileşim ve gözlem olanağı nitel yöntemin araştırma açısından en uygun yöntem olarak seçilmesinde etkili olmuştur. Nitel yöntemin, sürecin özüne, derinine inmeye imkân sağlaması, bütüncül bir kavrama sağlaması da bu araştırmanın verimli olması açısından dikkate alınmıştır (Yalçın, 2020).

Araştırmanın yöntemi nitel, deseni ise fenomenolojik desendir. Ilgın ve Karagül (2022)'e göre fenomenolojik araştırma belirli bir olguya, olaya dair bireylerin kendi deneyim ve çıkarımlarına dayanmaktadır. Bu nedenle kesin ve genel geçer sonuçlara ulaşmayı amaçlamak yerine belirli bir fenomenin özellikle bireyler üzerindeki etkisinin daha anlaşılır olmasını sağlamayı amaçlamak daha yerinde olacaktır.

Araştırma kapsamında 20 katılımcı ile yapılan görüşmelerden elde edilen ham veriler araştırmanın teorik çerçevesi ile önceden belirlenmiş temalar ışığında analiz edilmiştir. Bu süreçte katılımcıların görüşleri ve ifadeleri detaylı bir şekilde incelenmiş araştırmanın amacına uygun bir biçimde temalar ve kategoriler altında sınıflandırılmıştır.

Kodlama aşaması katılımcıların söylemlerindeki anlam katmanlarını çözümlemek için kullanılmış ve bu süreçte nitel çıkarımlar elde edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen kodlar düzenlenmiş ve daha sonra temalar ve kategorilerle ilişkilendirilmiştir. Verilerden teorik çerçeve ile uyumlu çıkarımlar yapılması sağlanmış ve araştırmanın güvenilirliğini artırmak adına sistematik bir kontrol mekanizması oluşturulmuştur (Miles ve Huberman, 1994).

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmanın odağı 06.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olup 11 ilde gerçekleşen depremde Hatay ilinde bu depremi yaşamış kadınlar olarak belirlenmiştir. Odak grup içerisinde 18-65 yaş arasında, farklı sosyo-ekonomik statüden kartopu yöntemiyle 20 kadına ulaşılarak birebir görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde depremin Ekolojik Yaklaşım çerçevesinde insan gelişiminin boyutları üzerindeki olası etkilerinin anlaşılabilmesi için yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve uygulanmıştır. Görüşme süreleri katılımcıların kendini açma isteğine saygı duyularak şekillenmiştir. Katılımcı sayısına ise araştırma sorularına ilişkin verilerin belli bir doygunluğa ulaşması göz önünde bulundurularak karar verilmiştir.

Araştırma için depremin gerçekleştiği şehirlerden Hatay'ın seçilme nedenleri arasında; farklı kültür ve inançlardan insanların bir arada yaşam kurabilmiş olmaları ile sağladıkları kültürel zenginlik ve depremin yıkıcı etkisinin bu şehirde çok yoğun olması, ağır hasar, yıkım ve ölümün olması yer almaktadır.

2.3. Veri Toplama Araç ve Yöntemi

Belirlenen odak grup ile yapılan derinlemesine görüşmeler için araştırmanın amacına yönelik yarı- yapılandırılmış görüşme formu ve kişisel bilgi formu hazırlanmış ve kullanılmıştır. Yarı- yapılandırılmış görüşme formu ve kişisel bilgi formu araştırmanın veri toplamı araçlarını oluşturmaktadır. Kişisel bilgi formunda sosyo-ekonomik ve demografik bilgileri edinmeye yönelik sorular hazırlanmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formunun birinci bölümünde kadınların depremden önceki gelişimsel durumlarını, ikinci bölümde kadınların deprem sırasında ve kısa süre sonrasındaki gelişimsel durumlarını ve üçüncü bölümde kadınların depremden sonraki süreçte gelişimsel durumlarını analiz etmeye yönelik sorular hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu (Ek-2) ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Ek-3) ekte sunulmuştur.

Görüşmeler tanışma aşamasıyla başlamış, araştırmacı kendisini tanıtmış, araştırmanın konusuna, amacına dair bilgi vermiştir. Katılımcılara bilgilendirilmiş onam formu sunulmuş, görüşmelerin onayları dahilinde ses kaydına alınacağı, ses kayıtlarının araştırma dışında herhangi bir yerde kullanılmayacağı, kişisel bilgilerin gizli tutulacağı konusunda sözel olarak da bilgi verilmiştir. Bilgilendirilmiş onam formu (Ek-1) ekte

sunulmuştur. Katılımcılardan demografik bilgiler toplanmış ve gizliliklerinin korunması adına özel bilgileri talep edilmemiştir. Ardından yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular ile görüşmeler sağlanmış, ses kaydına alınmıştır.

2.4. Pilot Çalışma

Araştırmada veri toplama aracı olarak hazırlanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu odak grup içerisinde gönüllü olan 2 kişiye uygulanmış ve bu şekilde formun araştırmaya uygunluğu ve işlevliliği ölçülmüştür.

Yapılan pilot görüşmelerde bölge halkının etnik kökeni nedeniyle katılımcıların ana dilinin genellikle Arapça olabileceği, Türkçe'yi öğrenmiş olsalar da kendilerini ifade ederken doğru ifade etme ya da sorulara doğru cevap verme kaygısı duyabilecekleri anlaşılmıştır. Katılımcıların olası bu kaygısını azaltabilmek ve görüşmeleri olabildiğince güvene dayalı gerçekleştirebilmek adına, görüşme sorularına ve ses kaydına başlamadan önce, tanışma aşamasını bu doğrultuda değerlendirmek gerektiği anlaşılmıştır.

Yapılan pilot görüşmelerde bazı soruların bazı katılımcılar tarafından doğrudan tam anlamıyla kavranamayabileceği ve açıklamaya ihtiyaç duyabileceği fark edilmiştir. Olası bu duruma karşı katılımcıların görüşme öncesinde, sorulan soruların kapalı ve anlaşılabilir gelmesi durumunda sorunun daha açıklayıcı şekilde sorulmasını rahatlıkla talep edebilecekleri konusunda bilgilendirilmesine karar verilmiş ve bu durumla karşılaşıldığında katılımcıya sorulara ilişkin yapılacak açıklamaların da belli bir sınırdan tutulması gerektiği, katılımcıyı baskı altında hissettirmemek ve zorlamamak gerektiği anlaşılmıştır.

Mevcut koşullar içinde mümkün olabilecek en uygun görüşme ortamı sağlanmaya çalışılsa da görüşme esnasında farklı kişilerin dahil olabileceği anlaşılmıştır. Bu durumda görüşmelere devam etmenin, yeni gelen kişiye soru yöneltmemenin, aynı zamanda hassasiyetlerine saygı duyarak davranmanın önemli olduğu anlaşılmıştır. Görüşmeler esnasında bu durumlarla karşılaşıldığında katılımcı ile görüşme tamamlandığında diğer kişilere de bazı sorular yöneltmenin kapsayıcılık açısından olumlu karşılandığı görülmüştür.

Yaşanan depremin etkilerinin yoğun biçimde devam ettiği, kişiler araştırmaya katılmaya gönüllü olsalar dahi görüşme esnasında bazı sorulara kısa yanıtlar verebileceği, kendilerini açmaya hazır hissetmedikleri ya da yapısal olarak daha içe kapanık olmaları,

depremin etkisiyle içe kapanmış olmaları, güven problemleri gibi nedenlerle bazı görüşmelerin kısa sürebileceği, bazı katılımcıların ise kendisini, yaşadıklarını ifade etmeye ihtiyaç duymasından kaynaklı olarak detaylı anlatımlarda bulunmak isteyebileceği anlaşılmıştır. Görüşmelerde katılımcıların kendini açma, ifade etme, paylaşma isteğine ve kararlarına saygı duyulması gerektiği, kısa cevaplar vermek isteyen kişileri zorlamamak gerektiği, detaylı konuşmak isteyen kişilerin sözlerini kesmeden saygı duyarak dinlemek, ardından ana konuya yeniden dönmeye yönelik konu açmak ya da soru sormak gerektiği fark edilmiştir.

Odak grup ile yapılan görüşmelerin tümünde pilot çalışmada açığa çıkan durumlara özen gösterilmiş, çalışmaya katkısı fark edilmiştir.

2.5. Katılımcı Profili

Araştırma veri toplama süreci 20 katılımcının gönüllü katılımı ile yürütülmüştür. Katılımcı gizliliğini korumak adına araştırmada sunulacak rapor ve çizelgelerde katılımcılar için “K kısaltması kullanılmıştır. Katılımcıların demografik bilgilerine yönelik çizelge aşağıda verilmiştir.

Çizelge 2.1. Katılımcı profili

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Gelir Grubu	Doğum Yeri	Büyüdüğü Yer	Birlikte Yaşadığı Kişiler
K1	51	İlkokul	Ev Hanımı	Alt Gelir	Hatay	Hatay	Eş, Çocuklar
K2	30	Lise	Kuaför	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Anne, Baba
K3	37	Üniversite	Gıda Üreticisi	Orta Gelir	Mersin	Hatay	Eş, Çocuklar
K4	57	İlkokul	Ev Hanımı	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Eş, Çocuklar, Torun
K5	56	İlkokul	Ev Hanımı	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Abla
K6	59	İlkokul	Ev Hanımı	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Kardeş, Çocuk
K7	57	İlkokul	Ev Hanımı	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Eş, Çocuk, Torun, Damat
K8	31	Lise	Satış Danışmanı	Alt Gelir	Hatay	Hatay	Eş, Çocuk
K9	35	Lise	Ev Hanımı	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Eş, Çocuklar, Anne, Kayınvalide
K10	54	Lise	İşletmeci	Orta Gelir	Ankara	Hatay	Eş

Çizelge 2.1. Devam. Katılımcı profili

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Gelir Grubu	Doğum Yeri	Büyüdüğü Yer	Birlikte Yaşadığı Kişiler
K11	45	İlkokul	Aşçı	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Eş
K12	40	Ortaokul	Aşçı	Alt Gelir	Beyrut	Hatay	Anne, Baba, Kardeşler
K13	41	Ortaokul	Bulaşıkçı	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Eş, Çocuklar
K14	27	Üniversite	Aşçı	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Anne, Baba, Kardeşler
K15	49	-	Bulaşıkçı	Alt Gelir	Mardin	Hatay	Yok
K16	39	Lise	Kuru Temizleme Çalışanı	Alt Gelir	Hatay	Hatay	Çocuklar
K17	50	Lise	Kuru Temizleme İşletmecisi	Orta Gelir	Adana	Hatay	Yok
K18	30	Ön Lisans	Anestezi Teknikeri	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Eş, Çocuk
K19	35	Üniversite	İthalat-İhracat Sorumlusu	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Eş, Çocuk
K20	41	Ön Lisans	Çocuk Gelişimi	Orta Gelir	Hatay	Hatay	Eş, Çocuklar

Çizelge 2.1. incelendiğinde katılımcılardan yaşı en küçük olanın 27, en büyük olanın 59 olduğu ve yaş ortalamasının 43 olduğu, katılımcıların 19'unun çeşitli eğitim seviyelerinde olduğu, 1 katılımcının eğitim almadığını ifade ettiği, 15 katılımcının orta gelirli olduğunu, 5 katılımcının alt gelir grubunda olduğunu beyan ettiği, 15 katılımcının Hatay'da doğup büyüdüğünü, 5 katılımcının farklı şehirlerde doğup Hatay'da büyüdüğünü ifade ettiği, katılımcıların genellikle çekirdek ya da geniş aile olarak yaşadığı, 2 katılımcının ise tek yaşadığı anlaşılmaktadır. Yanı sıra mesleğe ilişkin cevaplara bakıldığında 6 katılımcının ev hanımlığını, 14 katılımcının ise çeşitli meslekleri belirttiği görülmektedir.

2.6. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmeler ve bu görüşmelerde kullanılan kişisel bilgi formu ve yarı- yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler bu bölümde analiz edilmiştir. Verilerin analiz sürecinde 20 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen ham veriler detaylı bir şekilde incelenmiş, deşifre işlemi gerçekleştirilmiş ve nitel veri seti oluşturulmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi katılımcılara belirli bir çerçeve sunmakta ve katılımcıların özgün ve derinlemesine ifadelerine yer verilmesine olanak tanımaktadır (Creswell, 2013). Bu yöntem araştırma sürecinde hem esneklik sağlamak hem de katılımcıların deneyim ve görüşlerinin detaylı bir şekilde anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Oluşturulan veri seti nitel veri analizi süreçlerini destekleyen MaxQDA Analytics PRO 2024 yazılımına aktarılmıştır. Bu sayede veri analizi süreci sistematik ve organize bir şekilde yürütülmüş ve verilerin yeniden analiz edilebilirliği sağlanmıştır.

Analiz sürecinde yansıtıcı tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Braun ve Clarke (2023)'ın Yansıtıcı Tematik Analiz yaklaşımı çerçevesinde altı aşamalı bir analiz süreci uygulanmıştır. Braun ve Clarke'a (2023) göre nitel veri analizi altı aşamadan oluşmaktadır. Bu altı aşama, bu araştırma kapsamında aşağıdaki gibi uygulanmıştır;

- 1. Veriyle Tanışma (Familiarization):** Ham verilerin defalarca okunarak, katılımcı ifadelerinin dikkatlice incelenmesi ve önemli notların alınması sağlanmıştır. Bu aşama, verilerin genel yapısının ve içerdiği potansiyel anlamların kavranmasına yönelik temel hazırlık niteliğindedir.
- 2. İlk Kodların Oluşturulması (Generati):** Verilerde yer alan belirgin kalıplar ve ifadeler üzerinde çalışılarak ilk kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlar ile birlikte sonraki temaların belirlenmesi sağlanmıştır. Bu aşamada toplam 251 kod tespit edilmiştir.
- 3. Temaların Oluşturulması (Searching for Themes):** Oluşturulan kodlar benzerlik ve ilişkilerine göre gruplanarak ortak temalar ortaya çıkarılmıştır. Bu aşama, verinin genel yapısını ve temel anlatılarını belirginleştirmek için kullanılmıştır. Bu aşamada toplam 5 tema tespit edilmiştir.
- 4. Temaların Gözden Geçirilmesi (Reviewing Themes):** Belirlenen temaların tüm veri setiyle uyumu ve tutarlılığı kontrol edilmiştir. Bu aşamada temaların hem kodlanmış veriler hem de tüm veri seti bağlamında yeniden değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada her temanın altında toplam 3 farklı kategori belirlenmiştir.
- 5. Temaların Tanımlanması ve İsimlendirilmesi (Defining and Naming Themes):** Her bir temanın kapsamı, içerdiği anlamlar ve alt boyutları detaylı bir

şekilde tanımlanarak uygun isimlendirmeler yapılmıştır. Böylece temaların araştırma soruları ve amaçlarıyla uyumlu hale getirilmesi sağlanmıştır.

6. Sonuçların Raporlanması (Producing the Report): Elde edilen temalar ve analiz bulguları, araştırmanın amacı doğrultusunda yorumlanarak kapsamlı bir rapor haline getirilmiştir. Bulgular, her tema için ayrı ayrı sunulmuştur.

Braun ve Clarke'ın (2023) önerdiği yaklaşım doğrultusunda araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği desteklenmektedir.

2.7. Araştırmanın Süre ve Olanakları

Araştırma Eylül 2023-Aralık 2024 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Alanyazın taraması Eylül 2023-Aralık 2023 tarihleri arasında, veri toplama araçlarının geliştirilmesi Ocak 2023-Nisan 2024 tarihleri arasında yapılmıştır. Etik Kurul onayının Kasım 2024'te verilmesinin ardından veri toplama araçlarının uygulanması için Hatay'a gidilerek katılımcı görüşmeleri yapılmış, verilerin çözümlenmesi süreci başlatılmıştır. Aralık 2024'te tezin raporlama işlemi yapılarak araştırma tamamlanmıştır.

Araştırmada sadece araştırmacı görev almış olup veri toplamak için Hatay'da yapılan çalışmaların maliyeti, veri analiz sürecinde kullanılan MAXQDA 2024 programının maliyeti ve karşılaşılan diğer maliyetler araştırmacı tarafından karşılanmış, herhangi bir kurum veya kuruluştan destek alınmamıştır.

2.8. Araştırma Etiği

Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Mayıs 2024'te Ankara Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığı'na başvuruda bulunulmuş, Kasım 2024'te Etik Kurul İzni alınmıştır. Araştırma sürecinde Sosyal Hizmet mesleğinin etik ilke ve değerleri göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmada Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu kullanılarak katılımcılar hem sözel hem yazılı olarak görüşmelerin araştırma dışında kullanılmayacağı, gizliliklerinin korunacağı, istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri konusunda bilgilendirilmiş, katılımcıların rızaları alınmıştır.

2.9. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı depremden hemen sonra 4 ay boyunca bir sivil toplum örgütünde yer alarak Hatay ilinde çalışmıştır. İlk 3 ay temel ihtiyaçların karşılanabilmesi için dağıtım ekibinde yer almış, şehir merkezinden köylere kadar pek çok bölgede dağıtımlar gerçekleştirmiş, son 1 ay Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek ekibinde yer alarak bireysel görüşmeler ve çalışmalar gerçekleştirmiştir. Yanı sıra bu süreçte yüksek lisans eğitimine devam eden araştırmacı Gruplarla Sosyal Hizmet Uygulaması dersi kapsamında Hatay'da depremi yaşamış 30 kadınla çalışma yapmış, bu çalışmayı ders kapsamında raporlaştırmıştır.

Araştırmacı bu süreçte çalıştığı ekiple konteynırda kalmış, elektrik, su, duş, yeme içme gibi temel ihtiyaçlar konusunda kısıtlı imkanlar içinde çalışmakla birlikte bölgede ihtiyacın çok yoğun olması nedeniyle uzun çalışma saatleri ve kısa süreli dinlenmelerle bölgedeki kısıtlılıkları birebir deneyimlemiştir.

Araştırmacı bu çalışmalar aracılığıyla çok sayıda insanla temas kurmuş, bölgeye, bölge halkına dair fikir edinme, sürece tanıklık etme ve insanların yaşadığı durumlara dair anlayış geliştirebilme imkanı elde etmiştir. Tüm bu çalışmalar, gözlemler ve deneyimler araştırmaya büyük katkı sağlamakla birlikte araştırma sürecinde katılımcıları yönlendirmemek adına daha fazla özen göstermek durumunda kalmıştır.

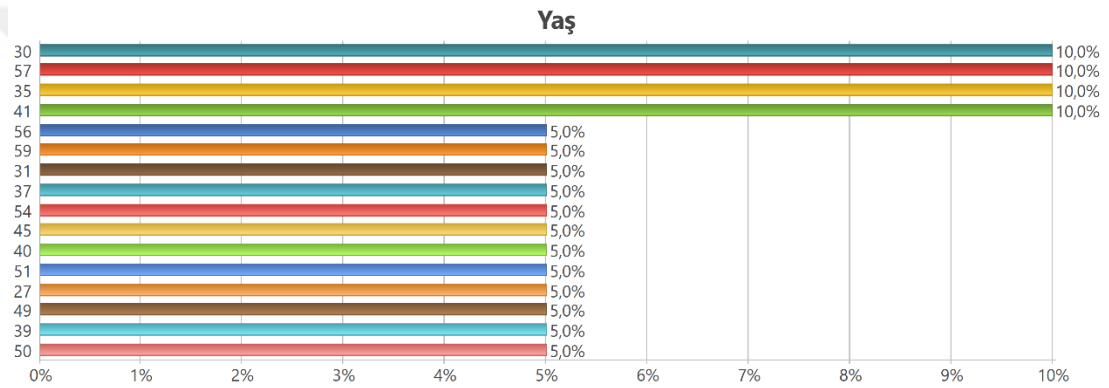
Araştırmacının bireylerle ve gruplarla çalışma üzerine aldığı lisans ve yüksek lisans dersleri, dersler kapsamında yaptığı çalışmalar ve staj dönemindeki uygulamaları ile mesleki hayatında gerçekleştirdiği çalışmalar dolayısıyla araştırma kapsamında yapılan görüşme öncesi hazırlık aşaması, görüşme süreci ve sonlandırma aşamalarında bilgi biriminden, deneyimlerinden, etik ilke ve değerlerden faydalanmıştır. Katılımcıların güvende hissetmesi, kendilerini hazır olduğu kadarıyla açması, anlaşıldıklarını ve yaşadıkları duruma hassasiyetle yaklaşıldığını hissetmeleri konularına özen gösterilmiş, duygularını, düşüncelerini özellikle paylaşmak isteyen kişilere kendilerini rahatlıkla ifade edebilmeleri için güvenli bir alan açılmış, aracılık edilmiştir. Kendilerini fazla açmak istemeyen katılımcılar ise zorlanmamış, ifade ettikleri kadarı değerlendirilmiş, tüm katılımcılara saygı duyulmuştur.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde katılımcılara ilişkin demografik ve sosyoekonomik bulgulara ve yarı yapılandırılmış görüşmelere ilişkin analiz sürecince belirlenen temalar, kategoriler, keşfedilen kodlar sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

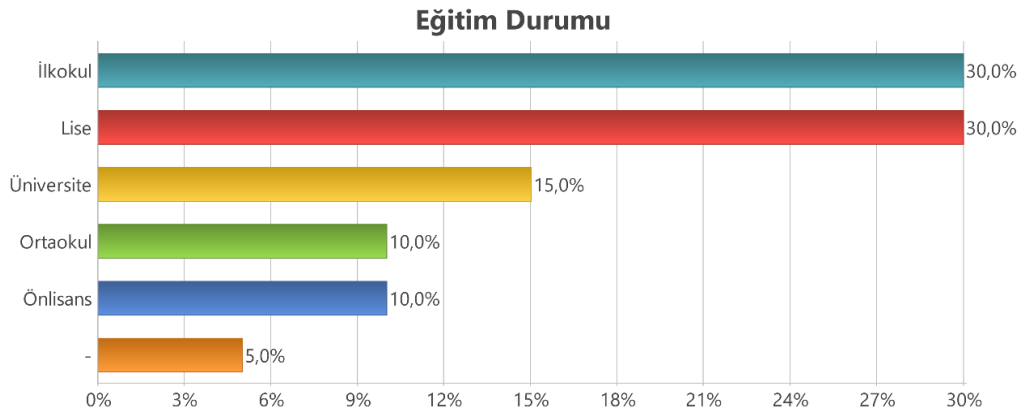
3.1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Katılımcılardan toplanan demografik ve sosyoekonomik bilgilere yönelik şekiller ve bulgular aşağıda verilmiştir.

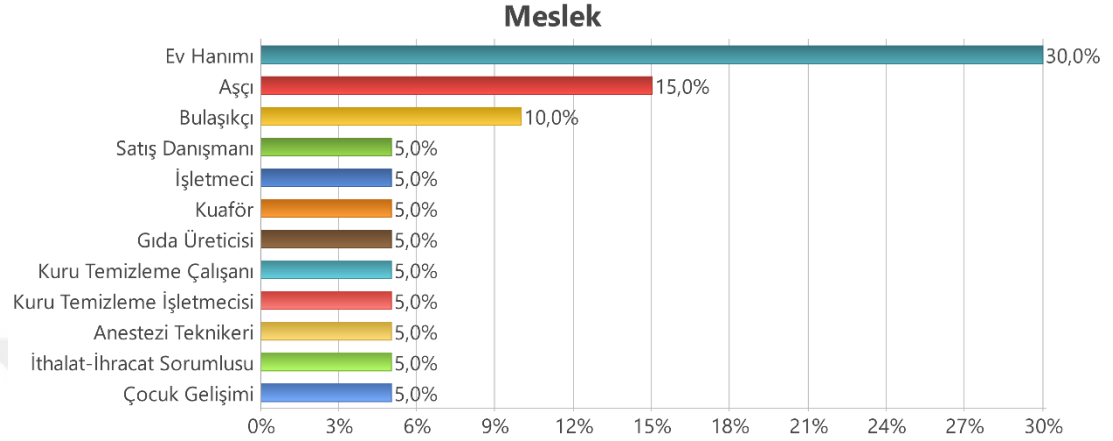
Şekil 3.1. Katılımcıların yaş bilgisine yönelik şekil

Yaşa göre dağılım incelendiğinde 2 katılımcı 30 (%10), 2 katılımcı 57 (%10), 2 katılımcı 35 (%10), 2 katılımcı 41 (%10), 1'er katılımcı ise (%5) 27, 31, 37, 39, 40, 45, 49, 50, 51, 54, 56, 59 yaşlarındadır. Katılımcıların yaş ortalamalarının ise 43,20 olduğu tespit edilmiştir.

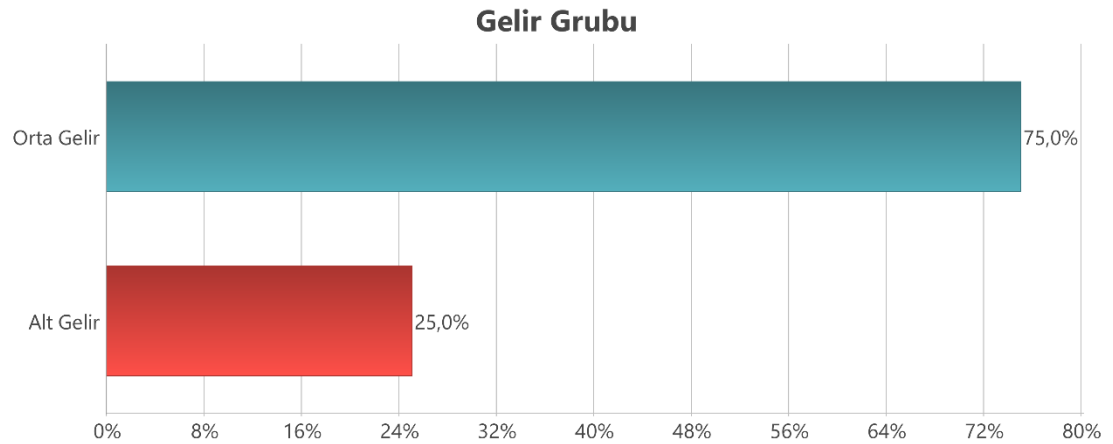
Şekil 3.2. Katılımcıların eğitim durumu bilgilerine yönelik şekil.

Katılımcıların eğitim durumuna ilişkin dağılım incelendiğinde 6 katılımcı (%30) ilkokul, 6 katılımcı (%30) lise, 3 katılımcı (%15) üniversite, 2 katılımcı (%10) ortaokul ve 2 katılımcı (%10) ise ön lisans mezunudur. 1 katılımcının (%5) eğitim almadığı bilgisine ulaşılmıştır.

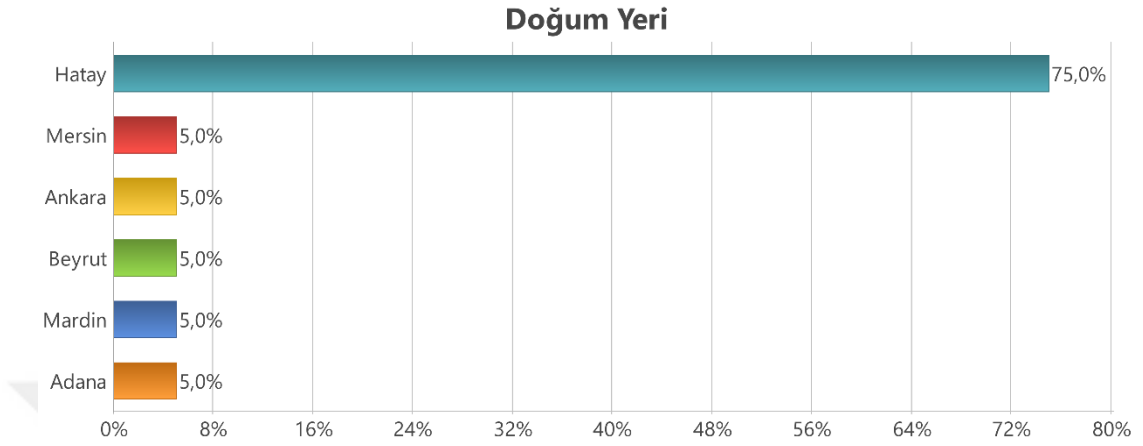
Şekil 3.3. Katılımcıların meslek durumlarına yönelik şekil

Katılımcıların meslek durumlarına ilişkin dağılım incelendiğinde 6 katılımcının (%30) ev hanımı, 3 katılımcının (%15) aşçı, 2 katılımcının (%10) bulaşıkçı ve 1'er katılımcının (%5) satış danışmanı, işletmeci, kuaför, gıda üreticisi, kuru temizleme çalışanı, kuru temizleme işletmecisi, anestezi teknikeri, ithalat-ihracat sorumlusu olduğunu ifade ettiği görülmüştür.

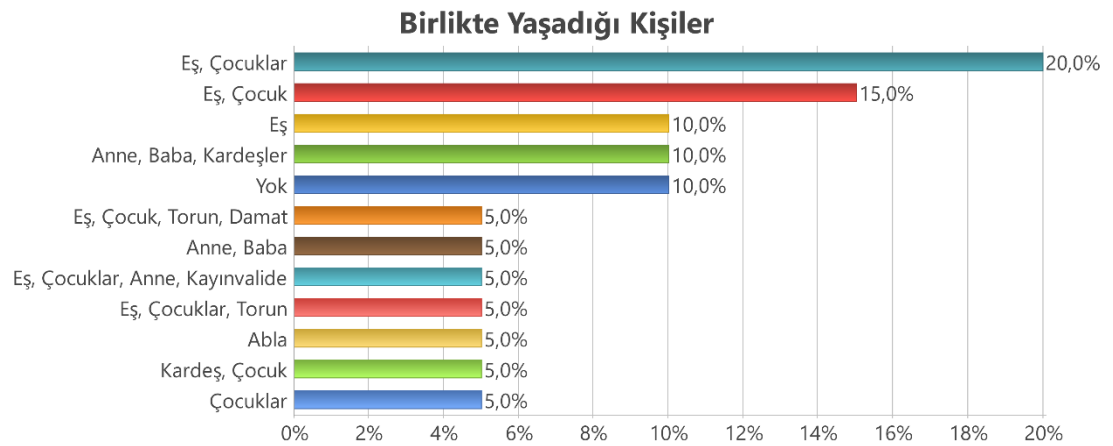
Şekil 3.4. Katılımcıların gelir durumlarına yönelik şekil

Gelir grubuna göre dağılım incelendiğinde, 15 katılımcı (%75) orta gelir, 5 katılımcı (%25) ise alt gelir grubunda olduğunu beyan etmiştir. Gelir durumunu üst gelir olarak ifade eden katılımcı olmadığı görülmüştür.

Şekil 3.5. Katılımcıların doğum yeri bilgilerine yönelik şekil

Katılımcıların doğum yerine göre inceleme yapıldığında, 15 katılımcı (%15) Hatay'da, 1 katılımcı (%5) Mersin'de, 1 katılımcı (%5) Ankara'da, 1 katılımcı (%5) Beyrut'ta, 1 katılımcı (%5) Mardin'de ve 1 katılımcı (%5) ise Adana'da doğduğunu ifade ettiği anlaşılmıştır. Ayrıca araştırmaya dahil edilen bütün katılımcılar (20 kişi) büyüdükleri yerin Hatay olduğunu belirtmiştir.

Şekil 3.6. Katılımcıların birlikte yaşadıkları kişilere yönelik şekil

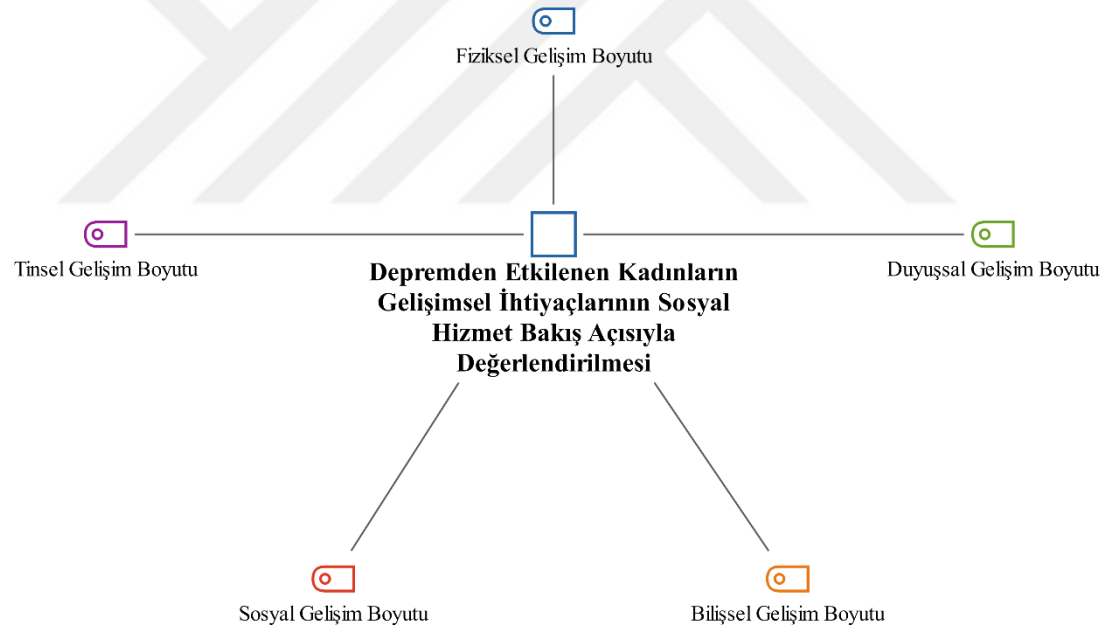
Katılımcıların birlikte yaşadığı kişilere göre dağılım incelendiğinde, 4 katılımcı (%20) eşi ve çocukları ile, 3 katılımcı (%15) eşi ve çocuğu ile, 2 katılımcı (%10) eşi ile, 2 katılımcı (%10) annesi, babası ve kardeşleri ile, 1 katılımcı (%5) eşi, çocuğu, torunu ve

damadı ile, 1 katılımcı (%5) eşi, çocukları, annesi ve kayınvalidesi ile, 1 katılımcı (%5) eşi, çocukları ve torunu ile, 1 katılımcı (%5) ablası ile, 1 katılımcı (%5) kardeşi ve çocuğu ile, 1 katılımcı (%5) çocukları ile yaşadığını belirttiği anlaşılmıştır. 2 katılımcı (%10) birlikte yaşadığı herhangi birinin bulunmadığını ifade etmiştir.

3.2. Depremın Kadınların Gelişimsel Boyutları Üzerindeki Etkileri

Analiz sürecinde araştırmanın dayandırıldığı kuramsal çerçeve içerisinde toplamda 5 adet tema belirlenmiştir. Bu temalar “Fiziksel Gelişim Boyutu”, “Duyuşsal Gelişim Boyutu”, “Bilişsel Gelişim Boyutu”, “Sosyal Gelişim Boyutu” ve “Tinsel Gelişim Boyutu” temalarıdır.

Araştırmanın analiz sürecinde belirlenen temalara ilişkin diyagram aşağıda verilmiştir.

Şekil 3.7. Araştırma sürecinde belirlenen temalara ilişkin diyagram

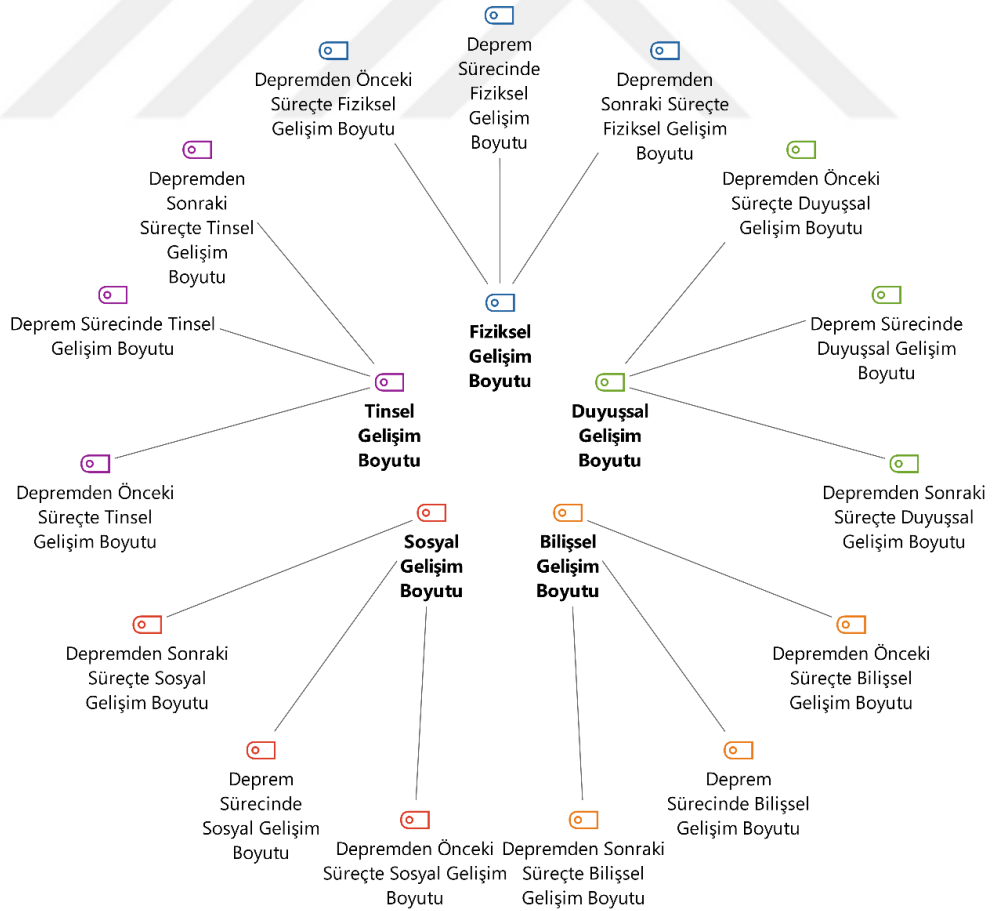
Belirlenen temalar araştırma amaçları dahilinde oluşturulmuş kategoriler altında incelenmiştir. Bu kategoriler “Depremden Önceki Süreçte”, “Deprem Sürecinde” ve “Depremden Sonraki Süreçte” gelişim boyutlarının keşfedilmesine olanak sağlamaktadır.

Belirlenen temalar ve kategorilerine yönelik çizelge aşağıda belirtilmiştir.

Çizelge 3.1. Temalar ve kategoriler

Temalar	Kategoriler
Fiziksel Gelişim Boyutu	Depremden Önceki Süreçte Fiziksel Gelişim Boyutu Deprem Sürecinde Fiziksel Gelişim Boyutu Depremden Sonraki Süreçte Fiziksel Gelişim Boyutu
Duyuşsal Gelişim Boyutu	Depremden Önceki Süreçte Duyuşsal Gelişim Boyutu Deprem Sürecinde Duyuşsal Gelişim Boyutu Depremden Sonraki Süreçte Duyuşsal Gelişim Boyutu
Bilişsel Gelişim Boyutu	Depremden Önceki Süreçte Bilişsel Gelişim Boyutu Deprem Sürecinde Bilişsel Gelişim Boyutu Depremden Sonraki Süreçte Bilişsel Gelişim Boyutu
Sosyal Gelişim Boyutu	Depremden Önceki Süreçte Sosyal Gelişim Boyutu Deprem Sürecinde Sosyal Gelişim Boyutu Depremden Sonraki Süreçte Sosyal Gelişim Boyutu
Tinsel Gelişim Boyutu	Depremden Önceki Süreçte Tinsel Gelişim Boyutu Deprem Sürecinde Tinsel Gelişim Boyutu Depremden Sonraki Süreçte Tinsel Gelişim Boyutu

Belirlenen temalar ve kategorilerine yönelik diyagram aşağıda belirtilmiştir.

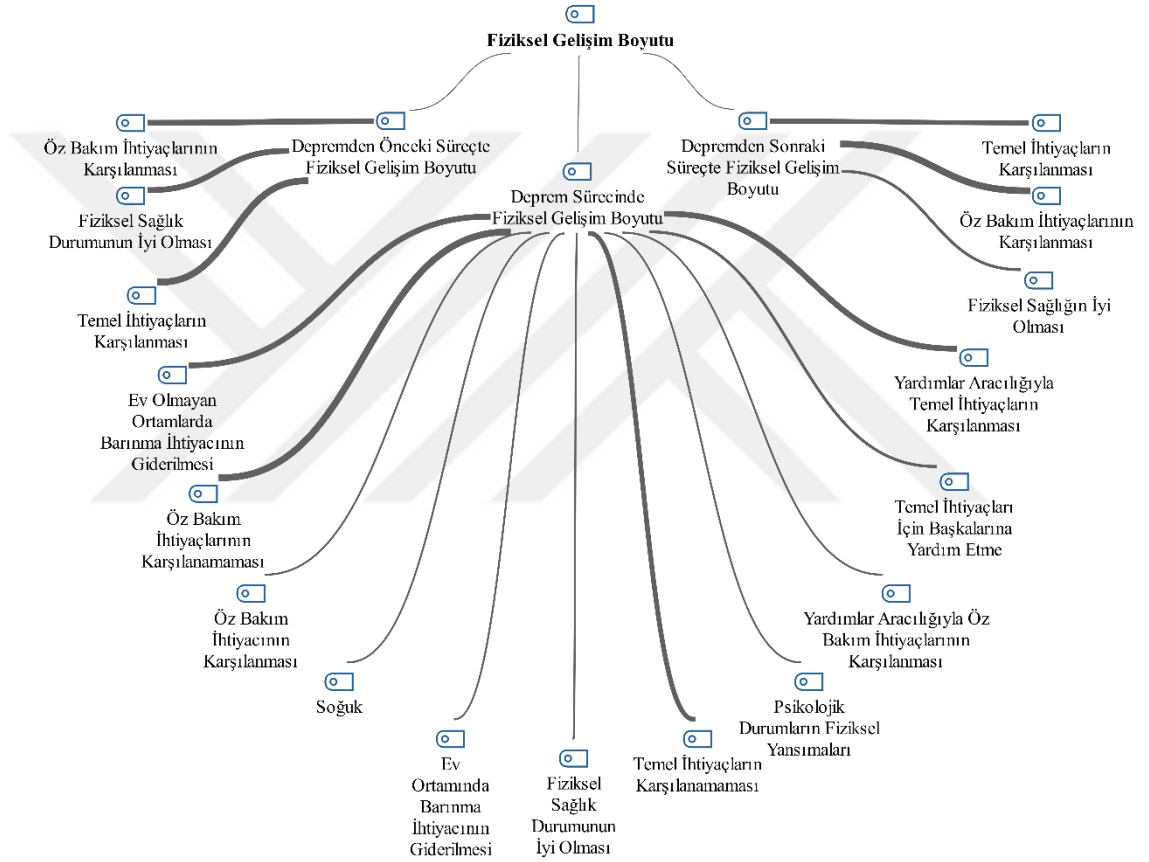

Şekil 3.8. Temalar ve kategorilerine yönelik diyagram

3.2.1. Depremın Kadınların Fiziksel Gelişim Boyutu Üzerindeki Etkileri

“Fiziksel Gelişim Boyutu” teması altında 3 kategori bulunmaktadır. Bu kategoriler "Depremden Önceki Süreçte Fiziksel Gelişim Boyutu", “Deprem Sürecinde Fiziksel Gelişim Boyutu” ve “Depremden Sonraki Süreçte Fiziksel Gelişim Boyutu” kategorileridir.

Tema altındaki kategori ve keşfedilen kodların diyagramı aşağıda verilmiştir. Diyagrama dahil edilecek kodlar için minimum frekans değeri 6 olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.9. “Fiziksel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodlara yönelik diyagram

3.2.1.1. Depremden Önceki Süreçte Fiziksel Gelişim Boyutu

Katılımcıların depremden önceki süreçte temel ihtiyaçlarını ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılayabildikleri, bazı katılımcıların depremden önceki süreçte çalıştıklarını ve bu nedenle ihtiyaçlarını karşılayabildiklerini belirttikleri, fiziksel sağlık durumlarının genel olarak iyi olduğu, sağlık sorunu varsa da tedavi olabildikleri ve bu durumun günlük yaşantıyı sekteye

uğratmadığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda bazı katılımcıların (K1, K12, K13, K17, K18, K19) ifadeleri şöyledir:

“Yani çalışıp, yani günlük çalışıp, bizim fırınımız vardı, yıkıldı. Fırında çalışıyorduk, evimize geliyorduk, yemeğimizi içiyorduk, yiyorduk. Yani bu. Ama böyle arkamızda para koyalım, saklayalım yoktu. Evimiz vardı, arabamız vardı. Yemek yiyip içiyorduk. Günlük işte bu. Ama sağlık sorunumuz yoktu... Öyle işte. Şampuanımı alıyordum, diş fırçamı alıyordum mesela. Bunlar bakım değil mi?”
(K1)

“Temel ihtiyaçlarımız hepimiz, kardeşler çalıştığımız için kimseye muhtaç olmadan karşılayabiliyorduk...” (K12)

“Orta gelirliydik. Eşim de çalışıyordu, ben de çalışıyordum yani sıkıntı yoktu.”
(K13)

“Karşılayabiliyordum. Çünkü benim çocuğum da yok. Hani sorumluluğum olmadığı için kendi ihtiyaçlarımı rahatlıkla karşılayabiliyorum.” (K17)

“Depremden önce fiziksel sağlığım, yani öyle belirli bir rahatsızlığım yok. Tiroit rahatsızlığım var, tiroit hastalığım var sadece. Yani belirli bir rahatsızlığım yoktu.”
(K18)

“Evet, normal şartlara göre refah düzeyi iyi, yüksek bir aileydik. Temel ihtiyaçlarımızı rahatlıkla karşılayabiliyorduk... Gayet iyiydi. İyiydi yani. Fiziksel, ruhsal iyiydi.” (K19)

3.2.1.2. Deprem Sürecinde Fiziksel Gelişim Boyutu

Katılımcılar deprem sürecinde fiziksel gelişim boyutuna ilişkin çeşitli ifadelerde bulunmuşlardır. Katılımcıların çoğunlukla deprem sürecinde temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk yaşadığı anlaşılmaktadır. Özellikle tuvalet ve banyo ihtiyaçlarının giderilmesinde çok büyük zorluklar yaşandığı, mahremiyetin sağlanmasında güçlük yaşandığı ve kimi zaman mahremiyetin sağlanamadığı ifade edilmiştir. Bu durumlara ilişkin bazı katılımcıların (K1, K3, K4, K5, K9, K14, K19) ifadeleri şöyledir:

“Artık evim yoktu. Affedersiniz lavabomuz yoktu. Aylar sürdü bizim lavabomuz yoktu. Hep orda, burada. Bunu söylemek çok zor bir şey...Suyumuz yoktu, elektriğimiz yoktu...Banyo...Yani suyumuz olmadığı için, lavabomuz olmadığı için. Yani bir düşünün mesela, nasıl olacak? Bizi bu çok etkiledi...Banyo yapabilmek için bir baraka mı nedir naylon bir şey, sadece bizi sığacak şekilde banyo yapmak için. Ateşte su ısıtıp...Benim genç kızlarım var, eltim vardı, kaynanam vardı. Dört tane kızım var. Hepsi genç. Ben, yani derim sana kimse yani kalmadı. Bizim kışımızı herkes gördü yani. Dışarıdayız. Nereye gideceğiz?” (K1)

“Yani o çok zor bir süreçti zaten. Duş almak bile bizim için çok lüks bir döneme girmişti, yani süreçler zordu, kolay değildi.” (K3)

“Su yoktu, banyo yoktu. Biz iki hafta, üç hafta banyo yapamadık ki. Hep başımızda çakıl mı ne diyorlar, doluydu... Belki iki aydır çok zorluk çektik. Suyumuz yoktu, yıkanma yoktu...Sonra artık iki hafta galiba, iki haftadan sonra artık etraf ne bileyim, aldılar evlerine. Öyle yıkandık ama nasıl...” (K4)

“10 gün yıkanamadık. Komşunun da banyosunda yıkanamadık, insan çekiniyor.” (K5)

“Elimizdeki imkanlarla karşılamaya çalıştık diyelim. İlk günlerde zaten elektrik ve suyumuz da yoktu. Su ihtiyacımızı yağmur suyuyla karşıladık. Elimizdeki imkanlarla yaptık. Sonra zaten elimizdeki imkanlar da tükenince maalesef çok fazla karşılayamadık.” (K9)

“Evet. Arabanın içindeydik, 10 gün boyunca. Ondan sonra çadırlar yavaş yavaş kurulmaya başlayınca, zaten bizim mahallede olduğu için isminiz yazıldı direkt. Böyle geçtik. (...) O sonradan. Aynen. Çok şükür ona başladı. Sonra giyim falan, yavaş yavaş. Aylar sonra.” (K14)

“Deprem sürecinde karşılayamadık. Çünkü hiçbir şekilde öz bakımımızı gerçekleştirecek materyallerin hiçbiri yoktu. Ve bunlara da bir süre erişim sağlayamadık.” (K19)

Deprem sürecinde ev ortamında kalabilme imkanı bulabilen kadınların temel ve öz bakım ihtiyaçlarını kısmen de olsa karşılayabildikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca bu ortamlarda genellikle kalabalık bir şekilde kalındığı, ihtiyaçları karşılamada kaynakların yetersiz olduğu ve kalabalık yaşamaya ilişkin farklı sorunların da açığa çıktığı anlaşılmaktadır. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların (K2, K10, K11, K19, K20) ifadeleri şöyledir:

“Yok aslında bizim evimiz yıkılmadığı için... Mesela insanlar lavabo ihtiyacını karşılayamıyordu...” (K2)

“Evet, bunlar gerçekten çok zorluydu. Fakat hem burada ikamet ettiğimiz evimiz hem işte aile büyüklerine ait Sarımazı'da bir bahçeli ev vardı. Orada zorluydu süreç, kolay değildi ama bizden daha zor şeyler yaşayan insanlar olduğu için karşılayabildiğimizi söyleyebilirim.” (K10)

“Deprem sürecinde de sıkıntı olmadı. Şöyle olmadı, çünkü ben eltimin evinde kaldığım için sadece su sıkıntımız oldu. Sular çamur akıyordu çünkü. İçme suyu sürekli şey yapmamız gerekiyordu. Bir de evin içinde 20 kişi her gün işte yemek...Bu tarz sıkıntılar oldu. (...) Evet evet, şampundu bilmem neydi hiçbir şey yetiştiriyor. Öyle de sıkıntılar yaşadık. Yani farklı kişiliklerin aynı evde yaşadığını düşünün. Çok zor oldu yani...20 kişi aynı evde kaldık. Yirmi, yirmi iki kişi kaldık hatta. İki eltim, eltimin arkadaşı, çocuklar evde, sonra askerden oğlu da geldi, bizim çocuklarımız. Yani bir şekilde orada da farklı sıkıntılarımız oldu. Yani o kadar kişinin aynı evde yaşamaya çalıştığını düşün.” (K11)

“O süreçte de yani ilk bir hafta da orada kaldık. Bir evin içerisinde yani kaç kişi diyeyim, 15 kişi falan vardık herhalde.” (K19)

“Çıktık, orada kaldık ondan sonra. Tabii kaç aile? 4-5 aile. Kaç metre kare? 2 artı 1 bir ev. Yani düşünün 30 kişi falan vardı evde kalan kişi sayısı, yaklaşık çocuklarla birlikte. Ondan sonra yani o zaman da bu sefer sıkıntılar artmaya başladı yavaş yavaş...” (K20)

Bazı katılımcıların temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamadığı, bazı katılımcıların gelen “yardımlar” aracılığıyla kısmen karşılayabildikleri, “yardımların” ise ilk günlerde genel olarak ulaşmadığı ve çevrede depremi yaşayan diğer kişilerle birbirlerine

destek olmaya çalıştıkları; aile, akraba, komşu ve arkadaşlar ile halkın toplumsal olarak destek sağladığı, bu şekilde temel ihtiyaçların karşılanmaya çalışıldığı, çok az bir katılımcının ise evlerinin hasar almamasından kaynaklı karşılayabildikleri, ancak çok sayıda insana evlerini açtıkları, bu nedenle kaynakların yetersiz kaldığı ve bir süre sonra karşılamakta güçlük çektikleri anlaşılmaktadır. Depremi ilk günlerinde, bazı katılımcıların depremin etkisinin daha az yaşandığı ilçelere, köylere ya da farklı şehirlere giderek ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin bazı katılımcıların (K3, K4, K5, K6, K7, K9, K11, K12, K18, K19) açıklamaları şu şekildedir:

“O süreçlerde ihtiyaçlarımızı gönüllüler, yardımseverler, arkadaşlarımız sayesinde karşılıyorduk. Zaten hiçbir şeyimiz yoktu, üzerimizde bir kıyafetimizle çıktık şehirden yani. O da kolay bir şey değildi. Onun dışında herhangi bir şeyimiz yoktu. Genelde işte dediğim gibi gönüllü insanların sayesinde, arkadaşlarımız sayesinde bir süre o şekilde ihtiyaçlarımız karşılandı.” (K3)

“Onlarda yaptık tabii ki. Buradan değil, biraz uzakta. Biz Karaağaç tarafına alındık. Bizim tanıdıklarımız, kızımın okul arkadaşı diyelim, geldi. Dedi olmaz böyle. Giyimimiz yok, ayakkabımız yoktu. Biz böyle çıktık yani nasıl zorla o şeyden çıktık. Artık giyim verdi. Sonra oradan, şuradan buradan oldu...Sonra artık battaniyeler...Tanıdıklarımız getirdiler, yiyecekler verdiler. Tabii ki günden güne...” (K4)

“İlk dönemler zaten çok yardım geldi halkımızdan. O destekle hayatta kalabildik.” (K5)

“Deprem sonrası, benim damadım muhtar olduğu için direkt muhtarlığa her şey geliyordu. Tabii ki devletten değil, ama sağ olsun halk koştu. Diğer şeylerden, halk çok ilgilendi. Tabii ki onu arıyorlardı, bize geldi yani.” (K6)

“İlkinden yardımlar evet geldi. Yani halk bize yardım etti. Gerçekten halk çok iyi yardımcı oldu. Öyle temel ihtiyaçlarımızı karşıladık.” (K7)

“O yok karşılanmıyordu. Olmadı yani. Bir de kalabalık yaşıyorsun. (...) Evin içine sadece işte çok çok ihtiyacımızı karşılamak için giriyorduk. Anlık çıkıyorduk. Kalmıyorduk yani içeride. Sürekli transiti arkasında kalıyorduk.” (K9)

“İhtiyaçlarımızda ilk 2-3 gün, kıyafet alamadığımız için evden, özel eşya iç çamaşırıydı bilmem neydi, onu da zaten Alev gönderdi sağ olsun, koliyle, Allah razı olsun. Tırnak makasıydı bilmem neydi, ıvır zıvırdı, orkitti falan bu tarz şeyler hepsini. Pijama...” (K11)

“O süreçte benim mesela Konya’da, diğer şehirlerde olan kuzenimin eşleri, ikisi de polis, o zaman onlardan destek aldık. Onlar getirdiler, o zaman bir şeyler getirildi. Bayağı bir sıkıntılar yaşadık çünkü kalabalıktı ev yetmiyordu. Bir süre sonra biraz daha ferahladık, sağdan solan biraz yardım geldi.” (K12)

“3 günü geçtikten sonra dediğim gibi, karşılayabildim. (...) Evet, ilk 3 günden sonra karşılayabiliştik, köyden Antalya’ya gelince.” (K18)

“Yardımları bekledik, dışarıdan arkadaşlarımız eş dost... Temel ihtiyaçlarımızı, hijyen paketleri, çok basit şeyler aslında bizim için, ama o süreçte çok önemliydi, hiçbir olmadığı için. Dışarıdan bir yardım bekledik...Zaten birkaç gün sonra da işte benim yakın çevrem, arkadaşlarım, işte bana ulaşabilen yani nerede olduğumuzu bir şekilde haber verdiğimiz arkadaşlarım ihtiyaçlarımızı karşıladı...Sonrasında da yine gelen yardımlarla işte maddi yardımlar oldu. O süreçte işte eş, dost, benim şehir dışındaki çevrem, eşimin şehir dışındaki çevresi... Genel olarak da bu arkadaşlarımız oldu zaten...Şöyle, zaten barınma ihtiyacımız karşılanmıştı gittiğimizde. Dediğim gibi işte eşimin kuzeni, evini sağ olsun vermişti, evde her şey vardı. O anlamda hani barınma olarak temel ihtiyacımız ilk barınmaydı, onu da karşılamış olduk.” (K19)

“Yardımların” geç geldiği ve ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığı ayrıca bazı ihtiyaç sahiplerine ulaşmadığına dair ifadelerin olduğu anlaşılmaktadır. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların (K8, K9, K16, K17) açıklamaları şu şekildedir:

“Hayır. Tabii ki de karşılayamadık. Gelen yardımlardan mesela zaten belirli bir süre yardım kesinlikle buraya ulaşmadı. Herhangi bir şey görmedik. Daha sonrasında hani belirli bir kısmını karşılayabildik diyelim. Hani hepsini de yine gideremedik.” (K8)

“Yardımlar çok sonra geldi. Ne kadar doğru ulaştı onu da bilmiyorum. Dağıtım biraz sıkıntılı oldu. Zaten kimse bu durumu beklemiyordu, bu kadar böyle bir süreç olacağını. O çaresizlikte yine dağıtımlar yapıldı. Yardımlar yine geldi. Ama işte dediğim gibi ne kadar doğru dağıtıldı ondan pek emin değilim.” (K9)

“Almaması gereken insanlar aslında aldı, alması gerekenler almadı. Evlerimize girmeye çalıştık kendi eşyalarımızı alabilmek için. Alabildiğimizi aldık ama uzun bir süre evet zorluk yaşadık.” (K16)

“Ne oldu biliyor musunuz? Aslında hani gelen yardımların çok adaletsiz dağıtıldığını gördüğüm zaman çok sinirlendim.” (K17)

Kadınların deprem sürecinde kendi imkanlarını, kaynaklarını ve kendilerine ulaşan ihtiyaç malzemelerini paylaştığı anlaşılmaktadır. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların (K2, K5, K6, K10, K12, K17) ifadeleri şöyledir:

“Benim imkanlarım değil de gelen yardımlar oldu mesela bir sürü. Ben bana gelenleri değil, ben kendi kıyafetlerimi bile başkalarına verdim. Bana gelenleri bile başkalarına verdim. O yüzden pek bir şeyim yoktu. Hep başkalarına yardım etmekle geçti...Çünkü ben onlara yardım ettim. Ya farz edin ki bir şeyler geliyordu kendi kişisel bakımım için. Benim zaten ihtiyacım yok ki, gidip başkasına veriyordum.” (K2)

“Ben oraya gidip onlarla çalışmıştım. Expo’da falan onları yapmıştım. Bir sürü çocuğun hayatını kurtardık aslında. Bir sürü kadının saçını kestik. Biraz kendilerini iyi hissetsinler diye bir sürü şey yapmıştık. Ama tabii psikolojik olarak kimseyi düzeltemedik. Ama görsel olarak belki biraz düzeltmişizdir.” (K2)

“Yani, gelen yardımları bile daha çok ihtiyacı olan kişilere dağıttık. Bize fazla olan, mesela ihtiyacı olan çadırda yaşayanlara, dışarıda kalmışlara... Gelen yardımlardan bile paylaşım yaptık biz.” (K5)

“Tabii ki muhtar olduğu için her şey ona ulaştı. Biz de elimizden geldiği kadar herkese de yardım biz de etmeye başladık...Tabii ki benim çocuklarım, oğullarım, hepsi koşullar her şeye.” (K6)

“Zira biz zaten bu işi yapıyoruz. Çalışma arkadaşlarımızla birlikte hemen ertesi gün, eşim öncülüğünde, hemen üretime başladık. Her iki şubemizde de ihtiyacı olan herkese ekmek, ana temel besinler, açmalar, simitler bunları yaparak hizmet verdik.” (K10)

“Evet. Evet. Aynen. Bizde çok şükür bir şey yok. Ondan sonra biz bir yardım seferberliği yaptık, elimizden ne gelebilirdi? Mesela biz evde çorba yaptık çünkü o ilk 3 gün yardımlar, yollar kapalı oldu. Nasıl yani, daha önce yani yollarda izdiham oldu ve gelemiyorlardı. Ve daha önce aslında buranın bu kadar kötü olduğunu kimse bilmiyordu.” (K12)

“Gidip o yardımları aldım başkalarına verdim. Neden? Çünkü ben almasam onu daha mesela... Bir sürü suyu alıp parayla iki katına satan insanları gördüm... Çadırlara gidip baktığım zaman, ama yemek aldık oradan, yemek almaya gittiğimde mesela, kadınların ihtiyaçlarını karşılayamadığını gördükten sonra, ben babamın emekli aylığını alıyorum, onunla kadınlara iç çamaşırı, dış macunu... Mesela büyük makinamı o kardeşimin evine götürdüm. Elektrik 3 ay bedava dediler. Yorgan yıkadım bedava, battaniye, mont yıkadım, ücretsiz, kim gelirse, yani zengin fakir ayrımı yapmadan... Çok şükür Allah bunu şey yaptı bana.” (K17)

Katılımcılardan K10, ebeveynlerinin yaşlı olduğunu ve deprem sürecinde onların güvenliğini sağlamayı öncelikli sorumlulukları olarak yerine getirdiklerini ifade etmiştir:

“Şöyle yaşlılarımız vardı, büyüklerimiz vardı evde. Onları hemen daha sağlıklı bir şehre yönlendirdik, gönderdik. Ondan sonra rahatladık. Çünkü fiziksel olarak biz sağlıklı olduğumuz için etrafımızdaki insanlara, ihtiyacı olan insanlara yardım edebilme durumunda, hani onların engel demeyeyim ama bir sorumluluktu, güvenilir bir noktaya aldıktan sonra, çok rahatlıkla yardım edebildik diye düşünüyorum.” (K10)

Deprem sürecinde elektrik, su, internet ve telefon gibi hizmetlere uzun süre erişimin olmadığı, buna bağlı zorluklar yaşandığı anlaşılmaktadır. Su ihtiyacının yağmurdan ve su kuyusundan karşıladığını belirten katılımcılar olduğu görülmektedir. Konuya ilişkin K9 ve K19’un ifadeleri şöyledir:

‘‘Yok, uzak değil. Uzak bir yerde değil ama depremde dolay trafık çok yoğundu. Ulaşamıyorduk. Elektrik yoktu, internet yoktu. Telefonlar çekmiyordu çok fazla. İstanbul'daki kız kardeşi bana ulaştı. Ne olur yardımına gider misiniz, diye. Her gün işte buradan yiyecek, çocuklarına giyim, çocukları da küçüktü. Biri 1 yaşındaydı, diğeri 3 yaşında.’’ (K9)

‘‘Hani belli başlı şeyleri vardı zaten yani planlayabildiğimiz. Ama şöyle hani kısıtlıydı. O yüzden...Mesela su yoktu. Çünkü elektrikler yok, su yok. Su da neden yok? Yer altı da oynadığı için hani temiz su kaynakları zarar görmüş, su gelmiyor. İşte elektrik yok, imkanlar kısıtlı ama işte köyün içerisinde çiftliğin içerisinde kuyu falan vardı. İşte o kuyudaki suyu soba yakıp kaynattık. Hani zararlı bir şey varsa içerisinde su ihtiyacımızı bir süre öyle karşıladık.’’ (K19)

Deprem sürecinde ve sonrasındaki süreçte bazı katılımcıların barınmaya yönelik ihtiyaçlarını ev ortamı dışında karşılamaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Duruma ilişkin bazı katılımcıların (K5, K7, K9, K14, K15, K17, K20) ifadeleri şöyledir:

‘‘İşte evden kaçıp karşı komşu, tek katlı ya evi, kapısının önünde arabanın içine sığındık ilk gün...Hepimiz bir arada dışarıda kaldık yani arabada. Artık komşu dedi ki gelin dedi, ben size sobayı yakayım.’’ (K5)

‘‘Depremde sonra bir hafta arabanın içinde kaldık. Ondan sonra yavaş yavaş artık eve girmeye başladık. Ama inanın ki ne yemek rahat yiyebildik... Bir hafta biz dışarıda kaldık.’’ (K7)

‘‘Yani depremde biz 13 kişi bir transitin arkasında kaldık bir hafta boyunca. Orada yattık kalktık. Evin içine giremiyorduk korkudan.’’ (K9)

‘‘Evet, hasarlıydı bizim evimiz. Ama eve giremedik. Yedi katlı olduğu için, yani ilk üç kat hasar görmüştü. Biz de ikinci katındaydık. O yüzden tadilat olması lazımdı. Duvarları falan patlaktı. O yüzden biz adırdı kaldık 5 ay boyunca...’’ (K14)

‘‘adırdı kaldık. Çadırın içine kaldık. En son baktık olmuyor. Mecbur geçtim.’’ (K15)

“Biz şurada kaldık, şu küçük ofiste, deprem boyunca.” (K17)

“Ondan sonra arabalarda, evin önünde, öyle geçiştirdik. İki gün sonra çadır geldi. Onda kaldık. Sonra zaten 3 gün mü 4 gün oldu, yapamayacağımızı anladık. Şartlar fazla kötüydü...Yine tabii sallanmalar oluyor. Sonra dedim, ben yapamayacağım. Yani olmuyor, soğuk. Çocuklar da rahat bir şekilde kalamıyoruz... Ama ben de çalışıyorum. Dinlenemiyorum. Sonra eşime konteynır gönderdiler, iş yerinden. Onu evin önüne koyduk dediğim gibi yola. Orada kalmaya başladık bir gece en azından... Biz bir süre konteynırda kaldık. Sonra tabii yapamadık. Yaşam şartı daha çok zor olduğu için. Konumu da güzel olmadığı için ortamı şeyin, konteynerin, yolun içinde konumumuz. Çok tehlikeliydi.” (K20)

Deprem sürecinde iş kaybına, buna bağlı olarak gelir yetersizliğine ve ihtiyaçların karşılanamamasına yönelik ifadeler olduğu görülmüştür. Bu duruma ilişkin katılımcılardan K14 ve K19’un ifadeleri şöyledir:

“Deprem sürecinde çok karşılayamadık açıkçası. Yani zor şartlar altındaydık zaten. İşimiz yoktu, işe gidemiyorsun, bir şey olmuyor. Çok şükür yine iyiydi yani.” (K14)

“Doğrudan bir etkisi oldu. Eşim esnaf ve biz kazancımızı, paramızı günlük kazanan insanlarız. Esnaflık böyledir, günlüktür. Ve biz iki iş yerimizi de kaybettiğimiz için sıfır maddi imkanla o sürece başladık depremle beraber. Bu da tabii temel ihtiyaçlarımızı bir süre karşılayamamamıza sebep oldu. O süreç ciddi anlamda zordu, bayağı zordu.” (K19)

Deprem sürecinde katılımcıların bir kısmı fiziksel sağlık açısından bir sorun yaşamadığını söylerken bazı katılımcılar yaralandığını ya da aile üyelerinden yaralananlar olduğunu ifade etmişlerdir. Yaşanan bu duruma ilişkin K7, K15 ve K19’un ifadeleri şöyledir:

“Tam kış ortasıydı, yağmur yağıyor, dışarı çıkamıyorsun. Benim bu ayağım, tabanım hepsi yırtıldı, kanlar içindeydi, ben hissetmedim. Arabaya bindikten sonra benim kız diyor, anne bu kanlar nereden geliyor, bilmiyorum dedim. Sonra bir cam parçası bu kadar, bu ayağımın içine batmış.” (K7)

“Ayağım kötü, şimdiye kadar parmaklarımı hareket edemiyorum. Buna da şükür ediyorum iyi ki çıktım. Kötü. Kötü bir geceydi. Fazlasıyla. Bilmiyorum o günü Allah bir daha göstermesin.” (K15)

“Bende değildi ama Eren’de, eşimde vardı mesela. Sol elinin parmaklarının tendonları kesilmişti. Bizi kurtaracak diye betonu kaldırırken, duvarı kaldırırken üstümüzden, onun fiziksel bir şey oldu. Parmak tendonları kesildi, iki defa ameliyat oldu. Ama o süreçte işte, bende ve Ata’da, çocuğumda sıyrıklar vardı, morluklar ve sıyrıklar vardı.” (K19)

Katılımcılardan, deprem sürecinde fiziksel olarak herhangi bir sağlık sorunu yaşamasa da depremin psikolojik olarak etkilediğini, korku, uyku problemi, bedensel ağrılar gibi sağlık sorunlarına yol açtığını vurgulayanlar olduğu görülmektedir. Konuya ilişkin bazı katılımcıların (K2, K3, K11, K12, K17, K18, K20) ifadeleri şöyledir:

“Ben ilaç kullanmayı da çok düşündüm uyku için. Uyuyamıyordum mesela. Hep bir korku hep bir şeyle geçiyordu ama öyle kaldı.” (K2)

“Yani fiziksel olmasa da psikolojik olarak etkiledi tabii yani. Hani o da biraz yansıtıyor tabii ister istemez. Yani sağlık problemleri çıkabiliyor sonrasında. (...) Bedensel olarak da çıkabiliyor tabii.” (K3)

“Yani biz kendi evimize geçemedik zaten ağır hasarlı olduğu için, ev bakmaya başladık. 2.5, 3 ay sonra. Bir tane bulduk sonra işte az hasarlı falan ama yani yine uyuma falan bir şey yok. Sabahlara kadar öyle şey, böyle zor ve çok kötü bir süreçti.” (K11)

“Evet, gözle ilgili bir sıkıntım oluştu ki ben bunu doktora gittiğim zaman öğrendim. Gözlüksüz okuyamıyorum, doktor dedi ki bana şeyden kaynaklı, aşırı stres ve üzüntü de yapabilir. Çünkü depremden sonra oluştu herhalde. Bunu da öğrenmiş oldum yani bu şekilde ondan olduğunu. Başka da fiziksel olarak bir sıkıntım yoktu işte. Öyle bir şey oldu.” (K12)

“Psikolojik olarak tabii ki etkiledi ama yani sağlık yönünden çok şükür bir şey olmadı.” (K17)

“Ben etkilediğini düşünüyorum kesinlikle. Geçmeyen sırt ağrıları var. Hatta depremden sonra ortaya çıktı ve hiçbir şekilde, bir sürü doktora gittiğim halde, bulunamadı. Travmaya bağlı olduğunu söyledi bazı doktorlar da. Bulunamadı yani, depremden sonra öyle bir şey yaşadığımı düşünüyorum.” (K18)

“Fiziksel sağlığımı, tabii etkiledi. Nasıl diyeyim, psikolojikmen yorgunluk yarattı vücudumda. Uyku problemim oluştu... Aynen devam ediyor. Doktor zaten sordu, ne yaşadınız falan. Dedim depresim yani. Doğru söylüyorsunuz, aynen dedi. Hani sormak bile... Diye böyle söyledi. İşte bazı vitaminler falan kullandım. Ama pek bir şey yok diyebilirim. Uykum düzene girdi ama o fiziksel ağrılarında ayaklarıma psikolojikmen de etkilediğini söylüyor.” (K20)

Deprem sürecinde yaşanan zorluklara mevsimsel koşulların da etki ettiği, ayrıca havanın soğuk olmasına bağlı olarak gribal hastalıkların da açığa çıktığı, yayıldığı anlaşılmaktadır. Duruma ilişkin K5, K19 ve K20'nin ifadeleri şöyledir:

“Yok sadece çok kolay bir şey olmadı da ama böyle bir şey oldu. Bir enfeksiyon durumu oldu o zaman. (...) Yok ya böyle gribal enfeksiyon. Belki soğuk algınlığıydı. Boğaz ağrısı. Şimdi de ayrı zaten. Ama çok şükür sağ salım çıktık evden.” K5

“Bir hafta orada kaldık artık, hava çok soğuk, çocuk var, işte soba belli bir yerde yetmiyor.” K19

“Soğuk, üşüme, barınma şeylerde de olmuyor. Arabada da olmuyor... Yani olmuyor, soğuk. Çocuklar da rahat bir şekilde kalamıyoruz.” K20

Deprem sürecinde kaynaklara erişebilmenin ihtiyaçları karşılayabilme üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılardan K2'nin ifadesi şöyledir:

“Aslında benim zaten pek bir ihtiyacım yoktu. Depremi geçirdim ama imkanlar olarak tabii ki imkanım vardı. Hem de baya bir imkanım vardı.” (K2)

Katılımcılardan K9, deprem sürecinde hamile olduğu, buna bağlı olarak sorular yaşadığını ifade etmiştir:

“Fiziksel olarak zaten gebeydim. Hamilelik vardı. (...) Tabi 3 aylıktı. 3 aylık hamileydim. Fiziksel olarak o günler biraz kötü geçti.” (K9)

3.2.1.3. Depremden Sonraki Süreçte Fiziksel Gelişim Boyutu

Depremden sonraki süreçte ise katılımcıların fiziksel gelişim boyutuna dair güncel durumlarına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Katılımcılardan bir kısmı temel ve öz bakım ihtiyaçlarını giderebildiklerini belirtmiştir. Bu konuda bazı katılımcıların (K1, K2, K9, K11, K13) ifadeleri şöyledir:

“Şimdi tabii ki de su var en azından, lavabom var. Ona çok sevindim.” (K1)

“Aynen karşılayabiliyorum. Çünkü ben çalışıyorum ya. Bu arada kuaförüm, kendi ihtiyaçlarımı kendim karşılayabiliyorum.” (K2)

“Yani depremden hemen sonra zaten değil. Ama tabii ki artık yavaşça düzelmeye girdik. Alıştık. Tabii sonra karşılamaya başladık.” (K9)

“Evet çok şükür. Çalıştığım için o konuda sıkıntım yok yani. Maddi değil de işte biz daha çok başka türlü yıprandık yani.” (K11)

“Evet, evet karşılayabiliyoruz. Orta haldeyiz. Çok şükür yani.” (K13)

Bazı katılımcıların temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılamada zorluk yaşadıkları anlaşılmaktadır. Katılımcıların bir kısmı yardımların kesilmesi nedeniyle temel ihtiyaçlarını gideremediklerini ifade ederken bir kısmı kayıplarının çok fazla olduğunu, borçlarının olduğunu, başka bir kısmı ise alım gücünün düştüğünü ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların (K1, K3, K5, K12, K13, K15) ifadeleri şöyledir:

“Çok etkiledi, şu an çok zor durumdayız. Her şeyimiz gitti. Ne varsa gitti. Arabamız gitti, evimiz gitti. İş yerimiz gitti. Şimdi işim yok mesela. Eşim aylıkçı şimdi çalışıyor. Aylık alsın 25 bin lira. Ne yapar bizi? Ev yaptık, borcumuz var...Etkiliyor işte...İnanın o zaman da temelde bazen yardımdan geliyordu. Temel ihtiyaçlar için o zaman şey yapmıyordu. Ama şu an yok. Evet şu an çok etkiliyor...Daha zor.” (K1)

“Tabii ki oldu. Yani alım gücü düştü. Zaten her şeyimizi kaybettiğimiz için şu anda biz yeniden bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. O da tabii ki etkiliyor yani doğal olarak...O yüzden şu anda daha da zorlanıyoruz tabii önceye kıyasla. Yani son iki sene daha farklı bir sürecin içerisindeyiz. O da bütün her şeyi etkiliyor tabii ki.” (K3)

“Karşılayabiliyoruz ama yine geçim zor, biliyorsunuz. Evde çocuğum çocuğum olmadığı için ablamla geçiniyorum. Emekli maaşı bana yetebiliyor ama ablamın çocuğu çocuğu torunları var çok sıkışıyor.” (K5)

“Şu anda tabii ki her şey çok pahalı. Üç kardeş çalıştığımız halde bile yetemiyoruz. (...) Her şey çok pahalı. Yetemiyoruz. Yani nasıl? Çok sıkıntı. O yönden çok sıkıntı var şu anda. Yani deprem öncesiyle şey yaptığımız zaman deprem öncesinde biraz daha bir tık daha iyiydi. Her şey çok pahalı değildi. Şu andan sonra fahiş fiyatlar var. Yani zor.” (K12)

“Aslında karşılayamıyoruz, burada asgari ücretle çalışıyoruz yani. İmkanımız kısıtlı.” (K13)

“Ne kadar olursa olsun, asgari ücretli. Asgari ücret ne kadar biliyorsun. (...) Tamam, ev kira değil, orta hasar zaten. Ne olacak belirsiz. Ama faturalar var, elektrik var, bilmem ne var. Yani zorla, zorla...” (K15)

Depremden sonraki süreçte bazı katılımcılar fiziksel sağlıklarının iyi olduğunu ifade ederken bazı katılımcılar deprem sürecine göre daha iyi olduklarını belirtmiştir. Bu konuda bazı katılımcıların (K3, K6, K12) ifadeleri şöyledir:

“Fiziksel sağlığım yerinde.” (K3)

“Çok şükür, daha iyi. Normalde ben zaten kalp hastasıyım, tedavisindeyim. Öyle sürüp gidiyor.” (K6)

“Depremden sonra da bir sıkıntım yok.” (K12)

Bazı katılımcılar ise depreme bağlı gelişen somatik ağrı ve görme bozukluğu gibi bazı fiziksel sağlık sorunlarının depremden sonraki süreçte de devam etmekte olduğunu belirtmişlerdir. Bu kapsamda katılımcılardan K1, K18 ve K19'un ifadeleri şöyledir:

“Tabii ki de etkiledi. Bir yatıyoruz böyle, bir sabah kalkamıyorum ayağıma...” (K1)

“Evet, şu anda hala devam eden sırt ağrısı, böyle kürek kemiği ağrısı var.” (K18)

“Bir sıkıntısı yok. O süreçten sonra, gerekli tedavileri gördükten sonra kalıcı bir

hasarımız yok, çok şükür. Bir problem yok.” (K19)

Depremden sonraki süreçte barınmaya yönelik sorunların devam ettiği görülmektedir. Konuya ilişkin K9'un ifadesi şöyledir:

“Sürekli çocuklarla beraber bir kaynanamlarda, bir annemlerde kalıyorum. Bu süreci

bekliyoruz. Evimiz ağır hasarlı. Onun sonuçlarını bekliyoruz. Evimize geçemediğimiz

için.” (K9)

Fiziksel Gelişim Boyutu teması altındaki kategori ve keşfedilen kodların frekans dağılımı çizelgesi aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.2. “Fiziksel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı

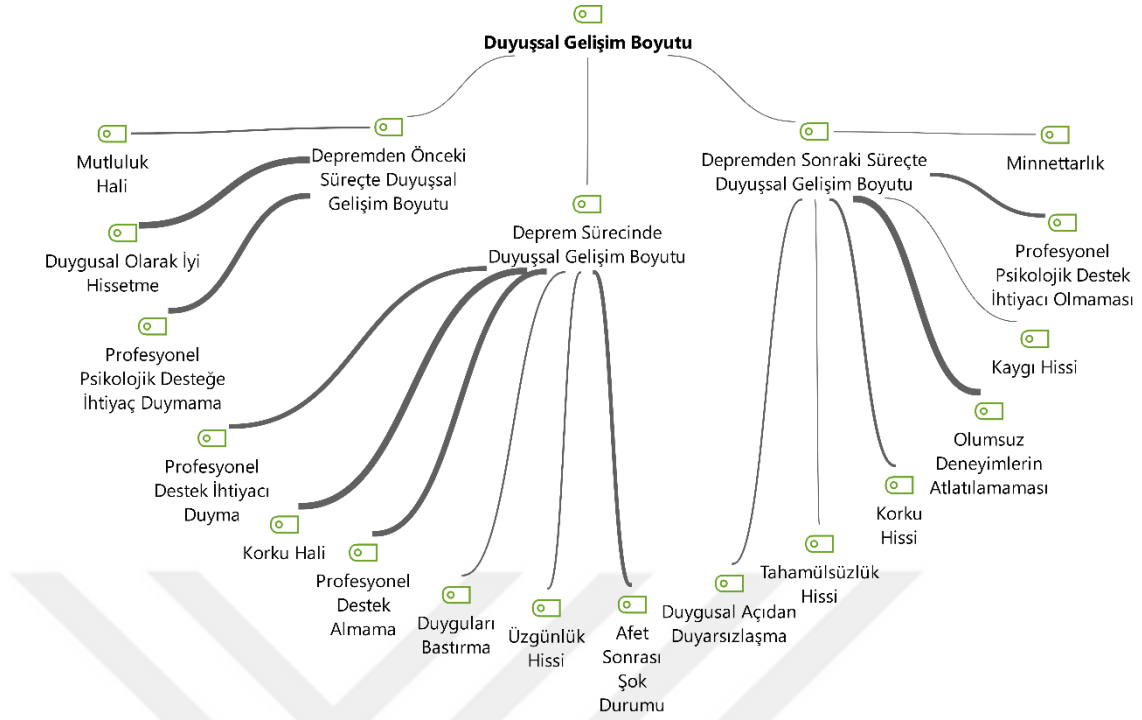
Kategoriler ve Kodlar	f
Depremden Önceki Süreçte Fiziksel Gelişim Boyutu	
Temel İhtiyaçların Karşılanması	22
Fiziksel Sağlık Durumunun İyi Olması	19
Öz Bakım İhtiyaçlarının Karşılanması	19
Fiziksel Olarak Günlük Aktiviteleri Devam Ettirebilme	2
Deprem Sürecinde Fiziksel Gelişim Boyutu	
Öz Bakım İhtiyaçlarının Karşılanamaması	23
Ev Olmayan Ortamlarda Barınma İhtiyacının Giderilmesi	19
Yardımlar Aracılığıyla Temel İhtiyaçların Karşılanması	19
Temel İhtiyaçların Karşılanamaması	18
Temel İhtiyaçları İçin Başkalarına Yardım Etme	11

Çizelge 3.2. Devam. “Fiziksel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı

Kategoriler ve Kodlar	f
Deprem Sürecinde Fiziksel Gelişim Boyutu	
Fiziksel Sağlık Durumunun İyi Olması	8
Soğuk	8
Öz Bakım İhtiyacının Karşılanması	7
Ev Ortamında Barınma İhtiyacının Giderilmesi	6
Psikolojik Durumların Fiziksel Yansımaları	6
Yardımlar Aracılığıyla Öz Bakım İhtiyaçlarının Karşılanması	6
Fiziksel Yaralanma	5
Temel İhtiyaçların Karşılanabilmesi	4
Yardımların İhtiyaçları Gidermede Eksik Kalması	4
Hastalanma	2
Mahremiyet İhtiyacının Giderilememesi	2
Öz Bakım İhtiyaçları için Başkalarına Yardım Etme	2
Süreç İçerisinde Öz Bakım İhtiyaçlarının Aksatılması	1
Hamilelik	1
Depremden Sonraki Süreçte Fiziksel Gelişim Boyutu	
Öz Bakım İhtiyaçlarının Karşılanması	18
Temel İhtiyaçların Karşılanması	13
Fiziksel Sağlığın İyi Olması	8
Temel İhtiyaçların Karşılanmasının Zorlaşması	4
Fiziksel Sağlık Sorunlarının Olması	4
Temel İhtiyaçların Karşılanamaması	2
Soğuk	1
Öz Bakım İhtiyaçlarının Karşılanamaması	1
Barınma Zorlukları	1
Yardımların Kesilmesi Sebepi Temel İhtiyaçların Karşılanmaması	1

3.2.2. Depremın Kadınların Duyuşsal Gelişim Boyutu Üzerindeki Etkileri

“Duyuşsal Gelişim Boyutu” teması altında 3 kategori bulunmaktadır. Bu kategoriler "Depremden Önceki Süreçte Duyuşsal Gelişim Boyutu", “Deprem Sürecinde Duyuşsal Gelişim Boyutu” ve “Depremden Sonraki Süreçte Duyuşsal Gelişim Boyutu” kategorileridir.

Şekil 3.10. “Duyuşsal gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodlara yönelik diyagram

Tema altındaki kategori ve keşfedilen kodların diyagramı yukarıda verilmiştir. Diyagrama dahil edilecek kodlar için minimum frekans değeri 5 olarak belirlenmiştir.

3.2.2.1. Depremden Önceki Süreçte Duyuşsal Gelişim Boyutu

Depremden önceki süreçte katılımcılar, genel olarak iyi hissettiklerini, aile hayatları, düzenleri, çalıştıkları işleri, rutinleri olduğunu ve bu düzen içerisinde genel olarak mutlu olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bazılarının (K1, K4, K5, K7, K9, K10, K16, K18, K19) ifadeleri şöyledir:

“Depremden önce inanır mısın hiçbir sorunum yoktu...Yani hayatımız buydu. Hiç kimseyle sorunumuz yoktu. Gayet iyi bir şekilde...Sadece bu hayatımızdı. Ama güzel gün ne olursa olsun. Çok güzel günlerimiz geçmişti.” (K1)

“Güzel yani. Tabii ki evim güzeldi, rahattı, komşular iyiydi. Tabii ki o günleri arıyoruz.” (K4)

“Hayatın daha güzel bir anlamı vardı.” (K5)

“Depremden önce çok iyiydi. Komşularımız iyiydi. Biz iyiydik. Böyle bir şey aklımın ucuna bile gelmezdi. İyiydi yani. Çok iyiydi.” (K7)

“Ama tabii eşimle, çocuklarımla evimin içindeydim. Bir şekilde beraber yardımcı olarak. Güzel bir ailemiz vardı yani evin içinde. Düzenimiz vardı.” (K9)

“Yine bence kendimi ayrı tutuyorum, çünkü, kendimi ve ailemi ayrı tutuyorum, beklentileri çok yüksek olan insanlar değiliz. Çalışmayı çok seven, üretmeyi seven ve bunun karşılığını aldıkça da daha iyisini yapmaya çalışan insanlarız. Çok dengede yaşamayı seviyoruz. Aslında dengelemeye çalışıyorum. Yapabildiğimizi, başarabildiğimizi söyleyemem belki ama hem doğaya, canlı ve cansız varlıkların hepsine saygı duyarak yaşamak bizim hedefimiz. Dolayısıyla dediğim gibi beklenti yüksek olmayınca sağlığımız, şükrettiğimiz şeyler var.” (K10)

“Aslında şöyle, çok güzel yaşıyormuşuz. Ama gerçekten de değer bilmedik. Mutluymuşuz, hep mutsuzuz diyormuşuz.” (K16)

“Depremden önce yani duygusal olaraktan, ben yani gayet neşeli bir insandım diyeyim, yani eğlenmeyi seven. Depremden sonra kesinlikle o tarafım değişti bence.” (K18)

“Depremden önce rutinleri olan, belli bir düzeyde yaşayan, standartlara sahip bir aileydik. O yüzden duygu karmaşamız yoktu, yani olumsuz anlamda bir duygu karmaşamız yoktu... Şöyle, en basitinden düzenli bir hayatımız vardı. Aile düzenimiz var, kendi içimizde mutlu bir aileydik.” (K19)

Katılımcıların genel olarak depremden önceki süreçte psikolojik desteğe ihtiyaç duymadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Bu konuda bazı katılımcıların (K2, K7, K8, K10) ifadeleri şu şekildedir:

“Yok yok hiç öyle değilim. Kuaför olduğum için resmen bir psikolog gibiydim. Hep bayanlarla konuştuğum için onları ben motive ediyordum ve böyle kalıyordum.” (K2)

“Önce yok. Gerek duymuyordum çok şükür. Öyle bir şeye hiç gerek duymuyordum.”
(K7)

“Yok. Depremden önce öyle bir kaygım veya öyle bir şeyim olmadı. Ben zaten hani genel olarak ayakta durabilecek kendimi, o güçte hisseden bir kadınum. Hani o yönden sürekli tek başıma da ayakta kalabilirim, tek başıma da yapabilirim diyebilen bir kadının.” (K8)

“Yok, şöyle, hiçbir zaman ona ihtiyaç duymadım. Duymadım derken belki ihtiyacım vardı bilemiyorum bunu, fark etmemiş olabilirim.” (K10)

Depremden önceki süreçte duyuşsal gelişim boyutuna ilişkin olumlu duyguların yoğunluğuna ek olarak; çalışma hayatı sebepli yorgunluk hali, çocukların geleceğine dair stresli olma durumu, duygularını dışa vuramama, önceki depremlerden kaynaklı korku hissi gibi duyguların ve gebelik kaynaklı fiziksel ve psikolojik bazı sorunların olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumlara yönelik bazı katılımcıların (K9, K11, K14) ifadeleri şöyledir:

“Biraz zor bir gebeliğim vardı zaten. Affedersin işte istifra, mide bulantısı falan vardı. O yönden de zaten biraz ruhsal bozukluk vardı.” (K9)

“Yorgunluğum dışında biraz çok fazla çalışıyordum. Yorgunluğum dışında biraz şeydi yani. O anlamda biraz sıkıntılarım vardı...Kızım hazırlanıyordu sınava. Onun biraz stresi vardı. Çok şükür o da kazandı, gitti. Şükürler olsun. Onun dışında çok şükür bir sıkıntı yoktu.” (K11)

“Sadece panik atak olarak, işte korku vardı. Evet. Hamileydim o zaman o korku kaldı ama bu çok çok farklı. Onda sarsıntı oldu. O zaman da ilk defa yaşadım. Ne olduğunu anlamadım ama bu bambaşka bir şeydi.” (K11)

“Şöyle söyleyeyim, ben duygularımı kendi içimde yaşayan bir insanım. Mesela ben insanlara bağırمام, çağırمام. İçimde yaşarım. Ağlayarak atarım bunu yani. Mesela kendimle kalırım, sabrederim, içime atarım.” (K14)

Katılımcılardan K5, K11 ve K19 depremden önceki süreçte profesyonel olarak psikolojik destek aldıklarını ifade etmişlerdir:

“Yıllar önce ben bir ameliyat olmuşum. Ondan sonra bir destek aldım. Kendimi hiç iyi hissetmiyordum. Doktorum beni psikiyatriye gönderdi. Bir yıl kadar gördüm ama ondan sonra görmedim çok şükür.” (K5)

“Bir dönem aldım. Bayağı bir önce. Oğlum vardı. Çok hiperaktif. Artık üstesinden gelemiyordum bazı şeylerin. Bir dönem aldım. Ama çok kullanmadım. Üç ay falan bir destek aldım.” (K11)

“Evet, alırdım. Yani yaklaşık depremden öncesinde 4 sene kadar psikolojik bir destek alıyordum ama bu benim rutinimdi yani. Sevdiğim bir şeydi.” (K19)

3.2.2.2. Deprem Sürecinde Duyuşsal Gelişim Boyutu

Deprem sürecinde duyuşsal gelişim boyutu kategorisi altındaki kodlara bakıldığında yoğun olarak depremi tekrar yaşamaya ve ölüme dair korku hissedildiği anlaşılmaktadır. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların (K8, K12, K17, K19, K20) ifadeleri şöyledir:

“O depremi tekrar yaşama korkusu. Hani bu duygular vardı. Sürekli korku vardı, kaygı vardı.” (K8)

“Ama sonrasında hani bir an tekrar deprem olacak mı acaba, bir şey mi olacak, korkuları tekrar oluşuyor. Mesela ben kendi yattığım odada depremden sonra kalmaya korktum. Çünkü o anda hissettiğim duyguyu, anlatamam size. O anda, o odaya geçtiğim zaman o anı hatırlıyorum. Tek kalmamaya çalışıyorum.” (K12)

“İşte artçıları atlattık. Korkmadık mı çok korktuk...Her araba geçtiğinde deprem oluyor sandım. Ama sadece ben değildim, tüm buradaki insanlar yaşadı. Kötüydü yani.” (K17)

“Şöyle, korku. Ölüm korkusu. Zaten o süreçte en bariz düşündüğüm şey benim oydu.” (K19)

“Sıkıntı, korkum, her an şey olacakmış gibi, o anı tekrar yaşayacakmışım...O da biraz beni ürküttü. Onun da etkisi var diyeyim. Her an böyle sallanacakmış, her an

aynı şeyi yaşayacakmışız gibi. Ev beşinci katta olduğu için onun etkisi var. Ondan sanırım.” (K20)

Deprem sürecinde afet sonrası şok durumunun yaşandığı, katılımcıların bunu çeşitli şekillerde ifade ettiği anlaşılmaktadır. Bu konuda bazı (K1, K6, K8, K18) katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“İşte depremde şoktaydık. Yas tutamadım mesela. Biz yedi gün kaldık burada. Her bir günde mesela iki cenaze için mezarlığa gidiyorduk. Yani anlamadık ne oldu. Şoktaydık. Mesela benim kızım apartmanda, enkazın altında, ben kızımın yanına gidemedim o an yani. Sonra gün geçtikçe aklıma geliyor. Diyorum ya ben nasıl, benim kızım orada, nasıl ben oraya gidemedim?” (K1)

“Vallahi yani ne bileyim hiç. Yani sarstı hepimizi sarstı, beynimizi sarstı.” (K6)

“Ama deprem zamanı yani tamamen allak bullak olduk. Yani ben kendi yönümden söyleyeyim, çok allak bullak olduk.” (K8)

“Yani böyle bir donmuşluk diyeyim, hiçbir şey düşünemiyordum. Kalk çarpıntısı, çok kötüydü. Normalde de zaten deprem fobisi olan bir insanım.” (K18)

Çocuğu olan kadınların çocuklarının ve ailenin diğer üyelerinin hayatta kalmasına ilişkin kaygı ve korku hissettiği anlaşılmaktadır. Bu konuya ilişkin bazı katılımcıların (K1, K6, K16, K17) ifadeleri şöyledir:

“Apartmanda kızım vardı, damadım vardı. Saatlerce enkazdan çıkmadı. Bunlar da bizi çok etkiliyor.” (K1)

“Tabi ki depremden sonra psikolojimiz bozuldu. Torunlarım için, çocuklarım için, kızım için, hepsi için. Kızım 11 katlı apartmanın zemin katında oturuyordu. Ona korktum, hepsini bir arada nasıl göreceğim diye panik yaptım...Ta ki kızım gelince, torunum da gelince rahatladım...Onları görünce rahatladım.” (K6)

“Çok kötüydü. Yani özellikle çocuk sahibi olanlar için. Yani o kaybetme korkusu çok kötüydü. Depremden önce çocuk bir yere gittiğinde pek şey yapmıyorduk,

sorgulamıyorduk, geldi gitti falan. Ama şu an önünden bir saat kaybolursa şu süreçte, nereye gitti, nereye geldi. Galiba bir korku oldu hepimizde.” (K16)

“Oradan oraya gelinceye kadar şey korkusu yaşadım, onların evinin yıkıldığını göreceğim sandım.” (K17)

Katılımcıların genel olarak profesyonel psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğu ancak katılımcılardan birkaçı destek almış olsa da çoğunluğunun psikolojik destek almadığı, bir kısmının kendi içinde çözmesi gerektiğine inandığını ifade ettiği, bir kısmının ise desteğe ihtiyaç duymadığını ancak belki de ihtiyacı olduğunu ve bunu fark etmemiş olabileceğini ifade ettiği görülmektedir. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların (K2, K7, K8, K9, K10, K12, K14, K16, K18, K19, K20) ifadeleri şöyledir:

“Yani ben şey yaptım mesela telefondan hep psikolog sayfalarını takip ettim. Bir sürü yazı okudum. Bir sürü kitaplar vardı mesela böyle okudum. Aslında ben kendim çok bilinçli olduğum için bu konuda biraz fazla şey yaptım. Ama psikolog olan kız arkadaşlarım vardı. Bir nevi uyuyamıyordum. Onun için ilaç kullanmak istedim. Onlar da bana işte sen hayatım boyunca, tabi beni gördükleri için böyle, sen yapabilirsin, bunu aşabilirsin, sen güçlüsün diye diye motive ettiler ve ben bunu bu şekilde aştım. Tabi bazen gelip gitmeler olabiliyor ama yani o psikolog arkadaşlarıma borçluyum.” (K2)

“Ama depremden sonra evet ihtiyaç duydum.” (K7)

“Yok destek almadım. Desteğe ihtiyaç duymadım. Ailem, çok şükür Allah'ıma, ailemden can kaybı yaşamadığım için hani yine kendimi ailemle avutup kendimi toparlayabildim.” (K8)

“Deprem sürecinde kendimce duymadım zannediyorum. Ama depremden sonra aslında almam gerektiğini biliyorum... Almadım. Yani ihtiyacım yok, yok, yok diyordum ki işte dediğim gibi yüksek bir artçı olmuştu, onda fark ettim. Zaten bizi depremden sonra da işte kardeşim bizi yanına aldı. O krizi geçirdikten sonra Antalya'ya gittim.” (K9)

“Öncesinde, deprem zamanı ve sonrasında hiç buna ihtiyaç duymadım. Kendi kendime, düşüncelerimde o dengeyi kurmaya çalıştım.” (K10)

“Deprem sürecinde ihtiyaç duyduk ama yok yani, nasıl, çünkü biz dediğim gibi hani bizde kalanlar vardı, biz onlara destek vermek zorunda olduğumuz için, sen kendi duygularını unutuyorsun... Yok öyle bir sıkıntı yok. Çünkü ben kendim hani öyle bir şey olmadan insan kendi kendine doktoru derler yani, sıkıntı öyle bir şey olduğu zaman...Yok, çok şükür öyle bir şey yok.” (K12)

“Evet. Çadır kentte vardı psikologlarımız. Onlarla konuştuk. İyi geldi onlarla konuşmak. Bir iki kere görüşmüştüm. İyi geldi yani.” (K14)

“Profesyonel destek almadım ama evet. Çok kötü yaşadım.” (K16)

“Aslında ihtiyaç da duydum ama almadım. Keşke alsaydım dedim zaten sonra da.” (K18)

“Ben bununla alakalı çok bağlantı kuramadım açıkçası. Çok fazla aslında bu süreçte destek olmak isteyen Türkiye'nin dört bir yanından insanlar vardı, uzmanlar. Ama ben onlara erişim sağlayamadım. Açıkçası bunu da konuşmak da istemedim. Yani o duyguları bir uzmanla değil de kendi içimde çözmeye çalıştım.” (K19)

“Destek almadım. Ama almak ister miydim isterdim, isterdim...Mesela ben 4-5 aydır tedavi görüyorum. Nörolojiye gittim ama sonucunda pek bir şey çıkmadı. İyi çıktı çok şükür. Doktor da sonradan söyledi, beyinde bir sorun, sıkıntı var diye düşündüm, ama değil.” (K20)

Katılımcılardan bir kısmı deprem sürecinde yaşananlardan ve kayıplardan dolayı üzgün hissettiğini, bir kısmı depremde ölen insanlar için ve enkaz altında kalıp yardım isteyen insanlara destek olamadıkları için çaresiz ve üzgün hissettiğini ifade etmiştir. Bu konuya ilişkin bazı katılımcıların (K1, K2, K3, K7, K17, K20) ifadeleri şöyledir:

“Bizim ölülerimiz oldu. O yüzden o da bizi çok etkiledi.11 kişi öldü bizim evimizde. Kız kardeşim, çocukları, eşi. Görüncem, çocukları eşi...” (K1)

“Depremden sonra ilk tabi deprem aylarında çok üzgündüm. Üzüntüm bunu bastırıyordu. Hep kendi içime kapanık oldum.” (K2)

“Yani çok değişik zaten karışık duygular. Zor bir süreç. Her şeyi kaybetmek insanı gerçekten yoruyor, üzüyor...Hem de maddi olarak kayıplarımız için, onlar için üzülmüyoruz. Ya değişik, çok farklı duygular, evet.” (K3)

“Hep ölümü düşünüyordun. Çünkü etrafında o kadar çığlıklar vardı ki. Elini de uzatamıyorsun. Çünkü sen de bir depremzedesin. Hiçbir şey de yapamıyorsun. Çok kötüydü o...Elimizden hiçbir şey gelmiyordu. Benim kocamın o anda gene psikolojisi gitti resmen. Kimi idare edeceksin hatta biliyorsun. Kendini mi idare edeceksin yoksa yakınındakileri mi? O da vardı.” (K7)

“Çünkü 2 dakikada insanların ne hale geldiğini gördük. Ya akraba ölmedi ama çok tanıdık öldü. Çok müşterilerimiz öldü. O benim, mesela içeride bazen takımlarını görüyorum, gelip almadı akrabaları. Bakıyorum böyle sahibi oradaydı. Ama anlık yıkıldı gitti. Travmatik olarak çok şey yaşadık biz...” (K17)

“Çok acı vericiydi ya. Kendimiz iyiydik, çok şükür. Ama o daha kötü yaşayan insanlara yardımcı olamadığımız için kendimizi çok böyle şey yaptık. Halbuki biz de depremzedeyiz, biz de zor durumda çıktık. Ama direkt yıkılıp altında kalanlar için çok üzüldük. Yani ağladık, onlara gidelim yardım edelim, yardımcı olalım diye ama hiç şey yapmadılar, izin vermediler. Öyle yani şeyler yaşadık, duygusallıklar.” (K20)

Deprem sürecinde yaşananlar ile ölüm ve defin gibi durumlara şahit olmanın travmatik etkileri olduğu, hamile olan kadınların bu süreçten farklı yönlerle de etkilendiği, bazı katılımcıların deprem sürecinde duygularını bastırmaya çalıştığı ancak deprem sonrası süreçte ise bunun farklı şekillerde açığa çıktığı anlaşılmaktadır. Katılımcılardan K9, K12 ve K14’ün bu duruma ilişkin ifadeleri şöyledir:

“Çıkarttılar. Ama hani onu göstermediler. Eşine de göstermediler...Onu hayır, poşetin içinde koymuşlardı. O etkiledi. Onu böyle taşıyıp çıkarttıklarında ondan etkilendim.” (K9)

“Deprem sürecinde zaten gebelikten dolayı bir de çocuk olunca o üzüntünü, korkunu dışarıya yansıtamıyorsun. Çocuklar zaten korku içindeydiler. Hep içime atıyordum. Bir süre öyle hep içime attım, içime attım... Sonra oraya gittiğimde işte tam gittiğimde enkaz altından çıkarttılar eşini. O görüntü gözümün önünden gitmiyor. Zaten içime atıyordum çocuklar korkmasın diye...O görüntüyle de karşılaşınca o günden itibaren işte böyle krizler geçirmeye başladım. Çünkü artçı olsa bile ben kaçarken kriz geçiriyorum. Yani ufak bir artçı hissetsem bile kaçarken dizlerim kilitleniyor. Kriz geçiriyorum.” (K9)

Bir de şey de oldu. O kriz geçirdikten sonra kaybetme durumu (riski) oldu. Antalya'da doktora hemen gittik. Kalp atışları çok zayıftı, strese girdiğim için. Zaten onun şeyini hala yaşıyoruz...İlk gittiğimiz zaman kalp atışları çok zayıftı. Ben de çok kriz geçirmiştım, evhamlıydım.” (K9)

“Ve beni etkileyen en şeylerden bir tanesi de mesela mezarlıkta o gördüğüm o görüntüyü hiçbir zaman unutmayacağım. O cenazeler üst üste yığılmıştı ve o hiç unutamayacağım bir şeydi benim. Yani gerçekten hiç unutamayacağım. Ve her şeyin ne kadar boş olduğunu anlatan bir duyguydu o benim için. Ve saatlerce hani şey kuyruğu bekliyorsunuz, cenazenizi gömmek için. Sabah gidiyorsunuz gece 3'te sıra size geliyor. Düşünün artık oradaki şey yani bilmiyorum. O benim hiç unutamadığım anılardan bir tanesi. O beni çok etkileyen anılardan bir tanesi. Çünkü her yerde sağınıza bakıyorsunuz, solunuza bakıyorsunuz, arabaların içinde, üst üste konmuş... Yani her yerde her yerde cesetler ve bazıları açık yani ne kefenlenmiş ne bir şey. Yani o görüntüyü hiç unutamadım.” (K12)

“Onlara destek vermek zorundasın. Çünkü sürekli yanında dört tane, iki kız, iki erkek kardeşini yitiren bir aile ve onun gibi birkaç tanesi daha vardı. Sürekli onlara destek olmak zorundasınız ve siz kendinizi unutuyorsunuz o süreçte...Şimdi onları gördükçe beni daha fazla etkiliyor. Hatta 6.4 olduğu zaman, o deprem olduğu zaman, çünkü ben kendimi çok sıktım, o anda çok kendimi kötü hissettim ve artık hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başladım.” (K12)

“Sadece bu problem var. Çünkü kolay şeyler yaşamadık, deprem sürecindeyiz. Evimize giremedik, 4-5 aileyle beraber kaldık. Kalabalık, dertleşemiyorsun, ağlayamıyorsun. Yani çok farklı sorunlardı. Bütün her şeyimiz karışmıştı.

Duygularımız, düşüncelerimiz. Yani zor süreçlerdi...Tabii ki de çoğu şeyi bastırduğumuz için şu an mesela artık bastıramıyorum. Yani bir şekilde ağlayarak ya da sinirlenerek bunu atmak istiyoruz.” (K14)

Katılımcılardan bazılarının insanların duyarsızlığına ya da bazı tavır ve davranışlarına yönelik üzüntü duydukları anlaşılmaktadır. Katılımcılardan K9, K11, K14 ve K19’un konuya ilişkin ifadeleri şöyledir:

“Mesela televizyonlarda hep kötü şeyler gösterildi. O yıkımı falan... Ya nasıl... Antalya’ya gittik, Hataylı olduğumuzu duyunca mesela, acınarak bakılmasını istemiyorduk mesela. Orada Hatay’dan geldiğimizi bile söylemek istemiyorduk. Hani o şey kötü bir algıydı. Acınarak... Yani tabii acınarak bakmıyorlar da... (...) Aynen oldu. O süreçte oldu yani. Ya sanki şey nasıl anlatayım bilmiyorum, hani muhtaç değilsin. Ama insanlar tabii ki o göze bakmıyorlar. Biz öyle algılıyoruz. Gönderilen eşyalar arasında insanlar dalga bile geçmiş yani. Kimi gelen yardımlarda gece kıyafetleri, topuklu ayakkabılar...Ama yine de insanların bizi düşünmesi bile bize yetiyordu yani.” (K9)

“Çok kötüydü. Yani düşünmesi bile insanı şeye sokuyor. Yani hiç hatırlamak bile istemiyorum. Beni sadece üzen şu olmuştu, insanların yaşanmış bir şey var burada, onu unutup da başka şeyler derdine düşmesi beni çok üzmüştü açıkçası. Yani o acıyı yaşıyorsun, tamam bizim çok şükür ailemizde şey olmadı ama çevremizde ölenler çok oldu, tanıdıklarımızdan. Şükürler olsun tek şeyimiz o, ailemizde kimseye bir şey olmadı. Beni üzen tek o, ona üzülmüştüm, insanlar nasıl bu kadar duyarsız olabiliyor?” (K11)

“İlk günleri için söylüyorum. Evet. Yani her şeyi unutup da dağıtılan bir şey için bile insanların birbirine şey yapması, çok üzüldüm yani, böyle hırpalaması, o anlamda biraz şey olmuşum. Gerçek ihtiyaçları olan insanlara hiçbir şeyin ulaşmadığını düşünüyorum. Gerçek ihtiyacı olan insanlara. Her zaman bilirsiniz bizde böyledir bu, birinin bir şeye çok ihtiyacı vardır ama başkalarından ona ulaşmaz. Öyle, beni en çok üzen o olmuştu deprem sürecinde, yani korkularımın dışında, insanların bu şeyi beni çok üzmüştü.” (K11)

“Herkes başka bir şeyin derdindeyken mesela, memnun değilken bir şeyden. Sen orada sıradasın, yağmurda çamurda. Yani tabii ki de zor süreçler.” (K14)

“(...) bahçeler bir olmasına rağmen tahta bir paravanla bölünmüş, bir kere bile kapıyı çalmadı, bir kere bile. Ya insan hiç tanımadığı apartmana taşınan birine hoş geldin der, bir şeye ihtiyaç var mı?” (K19)

“Hani neydin ne oldun? O yüzden insanların o bakışları falan beni çok rahatsız etti ki bu gerçekten böyle hissettirildi yani, net olarak.” (K19)

Toplumsal yardımların, dayanışmanın ise iyi hissettirdiğine dair ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Katılımcılardan K10’un konuya ilişkin ifadesi şu şekildedir:

“Çok duygusaldık. Bir tencerede pişen, site gibi bir yerde, Sarımsazı’da bahsettiğim yer, müstakil olan evde, bir yerde hemen bir aile kendi imkanlarıyla bir şeyler yaptı. Üzerine tencereyi biz koyduk ya da içine bir şeyler getirildi. Yardımlar geldi o sırada. Dolayısıyla birbirimize çok fazla yardım ettik ve bu benim zaten bizim daha doğrusu bakış açımızdı. O çok mutlu etti. O birlikteliği görmek çok mutlu etti. Eşim çok daha yoğun burada yardımlarda bulundu. Çok zorluydu ve sarsıntılar, artçılar devam ediyordu. Onları yaşamak, ben evde yalnızken bile komşumun gelip de beni kollaması vs bunlar çok güzel duygular. Zaten içimizde vardı bence de böyle bir şeyle mi ortaya çıktı ya da ihtiyaç o zaman mı hissettik onu çok tespit edemem, bilemem.” (K10)

Ayrıca mutsuzluk, gerginlik, pişmanlık, yakınlarından haber alamama kaynaklı yaşanan stres de değinilen duygular arasındadır. Bazı katılımcıların (K7, K9, K10, K16) ifadeleri şu şekildedir:

“Evet gergin olduk. Yani elimde olmayan şeylerden dolayı gerginlik oldu. Bazen kabalaştığımız da oldu. Özür dilemeyi de bildik. Ama o insanın kalbini de kırmış oluyordu. Elimizde olmayan şey.” (K7)

“Burayı bıraktığımız için pişmanlık vardı. Geride bıraktıklarımız vardı burada. Sanki onlara ihanet etmiş gibi bir düşünce vardı. Çocuklarımız bile giderken

ağlıyorlardı gitmemek için. O korkuyu burada yaşayalım ama ne olur gitmeyelim. O algı vardı.” (K9)

“Tabii üzüldük psikolojik olarak çok zor bir süreçti. O anlamda zordu bizim için. İlk etapta deprem olduktan hemen sonra yakınlarımıza, tanıdıklarımıza ulaşmak... Onların sağlık durumlarını merak ettik tabii. O hayli bir yordu bizi, stres yarattı. Şehir dışında olan, ailenin bir kısmı şehir dışındaydı, buradaki eşini merak ediyordu vs. Onlar çok ciddi travmalar yarattı hepimizde. Çünkü onların binalarının olduğu noktaya geçemedik bile. Yolda öyle yıkımlar vardı. Balıkthane tarafında, oraya geçemedik bile. Zaten sular basmıştı, zor bir süreçti o anlamda.” (K10)

“Aslında en büyük mutsuzluk bence depremden sonrası oldu.” (K16)

Katılımcılardan K14, deprem sürecinde yaşadıklarının kendisine her şeyin boş olduğunu hissettirdiğini, ifade etmiştir:

“Çok kötüydü ya. Yani dediğim gibi çok karışık duygularımız. Yatacak yerin yok. Bir battaniye sırasındasın, bir çorba sırasındasın. Yani tabii ki de her şeyin boş olduğunu anlıyorsun o zamanlar yani. Bir şeyin sırasına girince anlıyorsun bir şeyin kıymetini.” (K14)

Ayrıca katılımcılardan K3, sağlıklı olduğu için şükür duygusu içinde olduğunu belirtmiştir:

“Hem sağlığımızı kaybetmediğimiz için şükrediyoruz (...)” (K3)

3.2.2.3. Depremden Sonraki Süreçte Duyuşsal Gelişim Boyutu

Depremden sonraki süreçte duyuşsal gelişim boyutu kategorisine baktığımızda katılımcıların çoğunlukla yaşanan depremi ve etkilerini unutamadıkları, tekrar deprem olursa diye kaygı ve korku hissiyle yaşadıkları; rüzgar, yağmur, gök gürültüsü gibi şiddetli sesler ile daha düşük frekanslı seslerin ya da sallantıların deprem olacağı hissini ve korkusunu verdiği anlaşılmaktadır. Bu duruma ilişkin katılımcılardan bazılarının (K4, K5, K6, K7, K8, K11, K12, K16) ifadeleri şu şekildedir:

“Sonra bayağı yani sürdü sallantılar bilmem ne. Biz çok korktuk. Bu şimdiye kadar yağmur, bilhassa yağmur olduğu zaman rüzgarlı. Biz tek odada hepimiz yatarız. Başka odaya geçemeyiz.” (K4)

“Şimdi hep sürekli korku içerisindeyiz. Bir binaya çıksak, çarşıda mesela bir dışçıye gidiyoruz en basitinden. 4. kattaysa 3. kattaysa korkarak çıkıyoruz. Asansöre binemiyoruz.” (K5)

“Biz banyoya giriyoruz. Şimdiye kadar banyoya her girdiğimde nasıl çıkacağımı bile bilmiyorum. Her an sallanırız diye. O sallantı daha içimizden gitmedi yani...Bazen yani diyorum tam unutuyorum. Ama her an bakıyorum sanki içimde hala bir deprem sallanıyor böyle. Hep sallanıyor. Hep kardeşime bakıyorum, diyorum kanepayı mi oynatıyor? Ben hep sallandım...Valla yine korku, hep hep korku. Artık alıştık diyorsam maalesef alışamıyoruz. Geçen sallantıda yine koştuk, aşağıya koştuk.” (K6)

“Hep ölümü düşündük, öyle diyeyim. Her an deprem olacakmış gibi, tekrar olacakmış gibi o anı yaşayacağız. Öyle şeyler yaşadık...Ama hala o korkuyu yenemiyoruz. Her an tekrar yaşayacağız. Tekrar tekrar yaşanacakmış gibi. Yani onu unutamıyoruz bir an olsun. Bir an olsun bile onu unutamıyoruz.” (K7)

“Şöyle söyleyeyim. Yani çok sık aklıma gelmiyor ama bu duygular hala içimde. Bastırdım ama hala bu duyguları içimde yaşıyorum...Herhangi bir şeyde tekrar herhangi bir sallantıda bir avizenin hafif sallanmasında, rüzgarın esintisiyle bile olan bir sallantıda yine insan onu yaşayacağını zannediyor. Onun korkusu geliyor...Biraz daha insan adapte olmaya çalışıyor ama en ufak bir depremle ilgili bir konu geçse veya nasıl söylesem herhangi bir başka yerde deprem olduğunu duysak tekrar o şeyi yaşayacakmışız gibi zannediyoruz.” (K8)

“Çok kötü. Yani çok kötü, lavaboya tek başıma gidemiyorum öyle söyleyeyim size. (...) Sürekli bir hareket, yani eşim horlayınca bile, sağa sola dönünce bile ben deprem oluyor zannediyorum, fırlıyorum yataktan. Hatırlıyorum. Öyle. O ses gürültü geliyor yani. Çok gürültülü olduğu için o gürültü sürekli kafamın içinde yani. O bir türlü gitmiyor. O sesi kulaklarımda hissediyorum. Hala en ufak bir şeyde. Bir gürültü gelsin, bir şey olsun. Dışarıdan, yoldan bir kamyon geçsin. Hep onun şeyi. Düşünmemeye çalışıyorum ama ne kadar?” (K11)

“Ama korkusu tabii ki çok kötüydü. Ve sonrasında etrafımızda gördüklerimiz, sevdiklerimiz, çok sevdiklerimiz, aile dostlarımız, kayıplarımız onlar tabii ki çok etkiledi. Ve etkilerini daha halen yaşıyoruz. Aklına geldiği zaman, kötü yani. Allah kimseye bunu yaşatmasın...Şu anda biraz nasıl? Yine de şey bir şey, nasıl diyeyim, yine içimde bir boşluk var ve nasıl yani her an bir şey olacakmış gibi bir korku var. Çünkü ben onu sonradan hani biraz evdekiler gittikten sonra biraz tek başımıza kaldığımız zaman o duyguyu daha fazla anlayabiliyoruz. Her şey böyle bir boş, sanki tekrardan bir şey olacakmış gibi bir korkuyla yaşamak. O korku var halen.” K12

“Ama evet yaşıyor muyuz hala o anı? Hepimiz yaşıyoruz...Çok kötüydü ama şu ana kadar o anı yaşıyor muyum, çok yaşıyorum...Yani şu an rüzgar çıktı mı, yağmur yağdı mı, elektrik kesildi mi her an sanki o anı yaşayacak gibi. Böyle tetikte bekliyorum.” (K16)

Depremin kapalı alan gibi farklı korkuları tetikleyerek açığa çıkardığı, uyku problemlerine ve panik atak gibi rahatsızlıklara sebep olduğu bazı katılımcılar (K11, K17, K18) tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Gece uyuyamıyorum. Saat 6’da kalkıyorum sabah ki bu uykusuzluktan artık kendimi çok zorluyorum. İlaç aldığım dönemler oldu. İşte bitki çayları alıyorum...Benim sadece gece korkularım, eskiden de vardı ama tetiklendi yani, onlar öyle söyleyeyim size. Birkaç kat arttı diyeyim...Ben asansör kullanmam yıllardır. Yani gene şey oluyor böyle. Böyle tek başıma gene binmiyorum yani. Binmemeye çalışıyorum yanımda kimse yoksa. Kapalı alan şeyi. Birazcık şeyim bu konuda. Korkuları tetikledi daha çok.” (K11)

“İyi ama biraz şey oldum ya, panik atak. Hani her an böyle bir şey gelecekmış gibi, her an böyle bir şey yıkılacakmış gibi oluyor. Ama o zamanla geçecek yani.” (K17)

“(...) uykusuzluk oluyor, sonra geçiyor, artık alıştım gibi.” (K18)

Katılımcılardan bazıları kendilerinde, bazıları çevrelerinde, bazıları ise hem kendilerinde hem de çevrelerinde tahammülsüzlüğün arttığını, duygularını bastırmak ya da ertelemek yerine dışa vurmayı seçtiklerini, daha agresif bir tutum sergilediklerini ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcılardan K2, K4 ve K14’ün ifadeleri şöyledir:

“Şu an insanlar biraz farklı bir hal aldı. Yani biraz aslında sinirli, agresif ve tahammülsüz olduğu için...Şu an böyle psikolojik olarak baktığınızda herkes neredeyse birbirine saldıracak kadar kötü. Kimsenin kimseden beklentisi yok. İnsanların tahammül seviyesi sıfır. (...) Ve bu şekilde kalıyor. Ya çocuğun annesine sabrı yok mesela. Kardeşin kardeşe sabrı yok. Kimsenin kimseye sabrı yok.” (K2)

“Benim kocam dedi ben orada yaşayamam. Kaldıramam. Sesi bilmem neyi kaldıramam dedi.” (K4)

“(...) sadece şu yönden yani, duygular yönünden. Bazı düşüncelerimizi, duygularımızı artık bastıramıyoruz. Mesela önceden çoğu şeye sabrederken şu an sabırlı değiliz. Herkes için söylüyorum, kendim için değil. Bazı duygularımızı içerde bastırdığımız için depresyondan sonra bunları bastıramıyoruz artık. Yani çok belli etmeye başladım. Genel olarak ben böyle düşünüyorum...Şimdi artık o depresyondan önceki süreçteki gibi değilim yani. Yine içime atıyorum ama çok atamıyorum. Sanki insanları artık alttan almak istemiyorum yani. Yüzlerine karşı söylemek istiyorum. Öyle oluştu bende.” (K14)

Katılımcılardan bazılarının duyarsızlaştığı ve anlamsızlık hissi yaşadığı anlaşılmaktadır. K1 ve K12’nin bu duruma ilişkin ifadeleri şöyledir:

“Yani bir şey hissedemiyorum artık. Sadece yaşıyoruz. Ne sevinç var. Hiçbir şey yok. Geçen gün kızım nişanlandı. Ona bir... alkışlayamadım ben onu. O sevinç artık içimizde yok.” (K1)

“Her şeyin yine boş olduğunu hissediyorsun ve öyle bir duygu. Yani anlatamıyorum. Çok karışık bir duygu aslında.” (K12)

Bazı katılımcıların çocuklarına yönelik kaygılı hissettiği anlaşılmaktadır. Katılımcılardan K15 ve K19’un konuya ilişkin ifadesi şöyledir:

“Zaten kendimi düşünmüyorum. İlk önce çocuklarımı düşünüyorum...Hep onları düşünüyorum. Yani deprem olursa ben çocuklarımı nereden bulacağım?” (K15)

“Ve şey, halihazırda olan şey gelecek kaygısı ama yine benim için değil. Çocuğuma sunacağım imkanların daha kısıtlı olmasından kaynaklı şu an için bir gelecek kaygısı var.” (K19)

Katılımcılardan bazıları hayatta olduğu için, yakınlarından can kaybı olmadığı için, maddi ve manevi olarak kendisinden çok daha zor durumda insanlar olduğunu gördüğü için bulunduğu hale şükrettiğini ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin katılımcılardan bazılarının (K6, K11, K12, K13, K17) ifadeleri şöyledir:

“Yani halktan gelen şeylerden binlerce gün hep şükür ediyoruz. Bizim çok şükürlerimiz kalmadı, buna şükür ediyoruz.” (K6)

“Tekrardan başa döndük. Tekrardan sıfırdan başlıyoruz. En azından hayattayız. Şükürler olsun.” (K11)

“Çünkü bu yaşandı, çok şükür biz iyiyiz. Bizden çok kötü olanlar var, evlerini kaybeden, ailesini kaybeden, ondan sonra sakat olan insanlar var. Yine ben mesela kendime bakıyorum, kendim olarak, birey olarak söylüyorum, şükür ediyorum Allah'a. Çok şükür kazasız bir şekilde biz bunu atlattık. Yani hiçbir şekilde aileme hiçbir zarar gelmeden. (...) Bunu atlatmak Rabbime şükür diyeceğim. Çok şükür etmem gereken bir şey. Ondan dolayı tabii ki şey yapıyorsun, çok şükür Allah'a diyoruz.” (K12)

“Yeterli geliyor yani çok şükür yani. Şimdi aç değiliz, açıkta değiliz yani. Buna da şükür yani.” (K13)

“Herkesin yaşadığı şeyler. Ama hani başkalarına baktığım zaman diyorum ki çok şükür. Çünkü benim evimde de bir şey olmadı.” (K17)

Katılımcılar genel olarak profesyonel psikolojik desteğe ihtiyaç duymadıklarını, depremin ilk zamanlarına göre daha iyi olduklarını, bu konuda kendi kendine ya da aile üyeleri ve yakın çevre ile birbirlerine destek olmayı tercih ettiklerini, bunun faydasını gördüklerini ifade ederken, bazı katılımcılar profesyonel psikolojik desteğe ihtiyaç duyduklarını ancak destek almadıklarını ya da almak istemediklerini belirtmiş, bazı katılımcılar ise kısa süreliğine de olsa profesyonel psikolojik destek aldığını ifade

etmişlerdir. Bu konuya ilişkin bazı katılımcıların (K3, K5, K8, K10, K19, K20) ifadeleri şöyledir:

“Bir dönem tabii yardım, terapi aldık. Kısa bir dönem de olsun. Onun dışında herhangi bir sıkıntımız şu an için yok...Yani o zorlukların devamı oluyor tabii ki. Şu anda bir destek almıyorum ama önceye göre zaten biraz daha iyi durumdayız. Kendi kendimizi iyileştirebildik.” (K3)

“Kendimiz, evet. Bir de aile geniş ya, hepimiz birbirimizi teselli edebiliyoruz...Diğer ablalarımız da aynı çevrede olduğu için onlarla dertleşiyoruz ama yani çok şükür hiçbirimize bir şey olmadı. Akrabalardan da ama eşimiz, dostumuz, arkadaşımız da çok duyduk.” (K5)

“Yok destek almak istemiyorum. Kendi kendime aşabildiğimi düşünüyorum.” (K8)

“Öncesinde, deprem zamanı ve sonrasında hiç buna ihtiyaç duymadım. Kendi kendime, düşüncelerimde o dengeyi kurmaya çalıştım.” (K10)

“Yani duygusal zorluk evet, yaşıyoruz, yaşıyorum, ama destek almak istiyor muyum? Bu noktada biraz bilemiyorum. Yani çok da anlatmak istemiyorum açıkçası...Yani bir süre ki hala ben bunu birazcık bastırmaya çalışıyorum, aslında bu anlamda biraz destek alabilirim, öfke kontrolü problemim var. Sorunları bağırarak çözebileceğime inanıyorum ama olmuyor tabii.” (K19)

“Yani psikolojik olarak zannedersen destek görmem gerekebilir.” (K20)

Katılımcılardan bazıları burukluk, kırgınlık, geçim kaygısı, geleceğe dair beklentisizlik ve kaygı, yalnızlık ve buna bağlı üzümlük hissi, mecburiyetten doğan yeni ve güzel şeylerden keyif alamama, neşe, sevinç, mutluluk hissini kaybi, pişmanlık, yeni yaşama alışamama, umutsuzluk hislerine dair ifadelerde bulunmuşlardır. Bu duygulara ilişkin bazı katılımcıların (K1, K2, K9, K12, K15, K19) ifadeleri şöyledir:

“Aynen ama şu an o aklıma geldiği zaman çok kötü oluyorum. (...) Yok saatlerce kaldı. Kızım hamileydi. Kızı da vardı kucağında. 1 yaşındaydı daha kızı. İşte

gidemedim ben oraya. (...) Yanımızda apartmanda. Kaşımnda. Yani uzak değil. Ama ney? Ben ıslaktım...’’ (K1)

‘‘Ben şu ana kadar evime geçemiyorum. Mesela akşamları ben evimde oturamıyorum. Bak ne kadar şimdi gece soğuk oluyor akşam. Gece içeri geçemiyorum. (...) Alışamadım yani bilmiyorum ne oldu. (...) Aynen sadece mecburiyetten evime geçiyorum. Ama onun dışında bak, hep dışarıdayız.’’ (K1)

‘‘Yani depremde sonra da herkes birilerini çok kaybettiği için acısı da çok fazla tabii...Bence insanlar şeyi kaybetti, şu an bile bir umutlarının kalmadığını fark edebiliyorum. Kimsenin bir beklentisi yok. İnsanlar günü kurtarmak için yaşıyorlar. Burada kalmaya çalışıyorlar ama hayat neler gösterecek hiç bilmiyoruz.’’ (K2)

‘‘Ama depremde sonra o pozitiflik devam etse de hala böyle içinde böyle bir kırılmışlık falan... Farklı bir duygu var aslında. Tarifi yok aslında o duygunun. Ve insanlar şu an çok mutsuz. Yani herkes için söylüyorum.’’ (K2)

‘‘Bugünlerde de çok öyle şey değil. Yani kendi düzenin olmayınca insan biraz buruk kalıyor.’’ (K9)

‘‘Çünkü bir anda her şeyinizi yitiriyorsunuz ve kimsesiz ya da hiçbir şeysiz kalıyorsunuz. Maddi olarak, ondan sonra aile olarak da bu şekil. Bunlar beni çok etkiledi mesela.’’ (K12)

‘‘Bilmiyorum gece çok zor oluyor bana. Çok ağlıyorum, niye bilmiyorum.’’ (K15)

‘‘Şu an mesela yine şehrin biraz daha dışında müstakil bir evim var. Bahçeli, işte çok güzel, Ata'nın tam oynayabileceği bir alanı var. Ama mutlu değilim. Çünkü mecburi yapılan bir şeydi o. Öncesinde hayalim olan şeyi şu an evet sahibim ama bu beni tatmin etmiyor. Yani çünkü orası mecburiyet şu an bana. Ama ben mecburen öyle bir şeyi yaptım. Keyfen yapmadım öyle bir şeyi...Ya şöyle bakıyorum ya hani böyle evet yani güzel. Ama bana hissettirdiği şey mecburiyet. Yani keyif değil. Bilemiyorum işte.’’ (K19)

“Şu aşamada beklentimiz kalmadı dediğim şey bizim artık hayattan alacağımız zevk kalmadı yani. (...) Bizim bir beklentimiz kalmadı yani hayattan. Sadece yaşıyoruz şu an.” (K19)

Bazı katılımcılar teslimiyet, anlaşılabilirliğini hissetme, olumsuz deneyimlerin kısmen de olsa atlatılabilmesi, kayıp ve yas hissini yaşamaya başlama, çalışmanın iyi hissettirmesi, mesleki özgüven gibi duyguları ifade etmişlerdir. Bu duygulara ilişkin bazı katılımcıların (K1, K8, K10, K12, K13, K17) ifadeleri şöyledir:

“Ama şimdi gün geçtikçe sanki yasımı tutabiliyorum artık. Çünkü anlayabiliyorum. Daha önce böyle bir şeyi anlayamıyordum.” (K1)

“Tabii ki de insan biraz kendini toparlıyor. Biraz daha aşmaya çalışıyor. Biraz daha adapte oluyorsun bu yeni yaşantıya. O eski yaşantı, bu yeni normalleşmemiz gibi adlandırabiliriz.” (K8)

“Galiba depremden sonra bu konuda daha ayaklarım yere basar oldu ve daha çok kişinin beni anlayabileceğini düşündüm. Ve bu rahatlatı beni, mutlu etti.” (K10)

“Ondan sonra bende bir teslimiyet oldu. Dedim bitti herhalde. Tamam bitti yani.” (K12)

“Çok şükür çalışıyoruz, ne yapalım? (...) İyi geliyor, en azından elimize para geçiyor.” (K13)

“Çünkü ilk başta fazla iş almamaya çalışıyordum, panik oluyordum. Ama şimdi böyle mesela büyümeyi bile düşünebiliyorum yani.” (K17)

Duyuşsal Gelişim Boyutu teması altındaki kategori ve keşfedilen kodların frekans dağılımı çizelgesi aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.3. “Duyuşsal gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı

Kategoriler ve Kodlar	f
Depremden Önceki Süreçte Duyuşsal Gelişim Boyutu	
Duygusal Olarak İyi Hissetme	15
Profesyonel Psikolojik Desteğe İhtiyaç Duymama	12
Mutluluk Hali	5
Profesyonel Psikolojik Destek Almış Olma	3
Profesyonel Psikolojik Destek Almamış Olma	2
Daha Önce Yaşanılan Depremler Sebepli Korku	2
Duyguları Dışa Vurmama	1
Çocukların Geleceğine Dair Stres	1
İş Yorgunluğu	1
Hamileliğin Zorlukları Sebepli Kötü Duygusal Durum	1
Geleceğe Dair Umutlu Olma	1
Deprem Sürecinde Duyuşsal Gelişim Boyutu	
Korku Hali	13
Profesyonel Psikolojik Destek Almama	12
Profesyonel Psikolojik Destek İhtiyacı Duyma	9
Afet Sonrası Şok Durumu	8
Duyguları Bastırma	5
Üzgünlük Hissi	5
Afet Sonrası Kriz Deneyimleri	4
Kayıpların Sebep Olduğu Olumsuz Duygusal Durum	4
Olumsuz Duygusal Durum	4
Profesyonel Psikolojik Destek Alma	4
İnsanların Duyarsızlığına Yönelik Üzüntü	3
Çaresizlik	3
Deprem Anında Yaşanan Korku	3
Yardım Etme İsteği	2
Enkaz Altında Kalanlara Destek Olamama Nedeniyle Yaşanan Olumsuz Duygusal Durum	2
Toplumsal Yardımların Kendilerini Acınası Durumda Hissettirmesi	2
Ölüm veya Defin Durumuna Şahit Olma	2
Profesyonel Psikolojik Destek İhtiyacı Duymama	2
Stres Sebepli Hamilelikte Komplikasyonlar	2
Umutsuzluk	2
Olumsuz Deneyimleri Unutma	2
Mutsuzluk	1
Dayanışma ile Gelen Olumlu Duygular	1
Gerginlik	1
Pişmanlık	1
Rahatlama Hissi	1
Şükretme	1
Ulaşım ve İletişim Yetersizlikleri Sebepli Stres	1

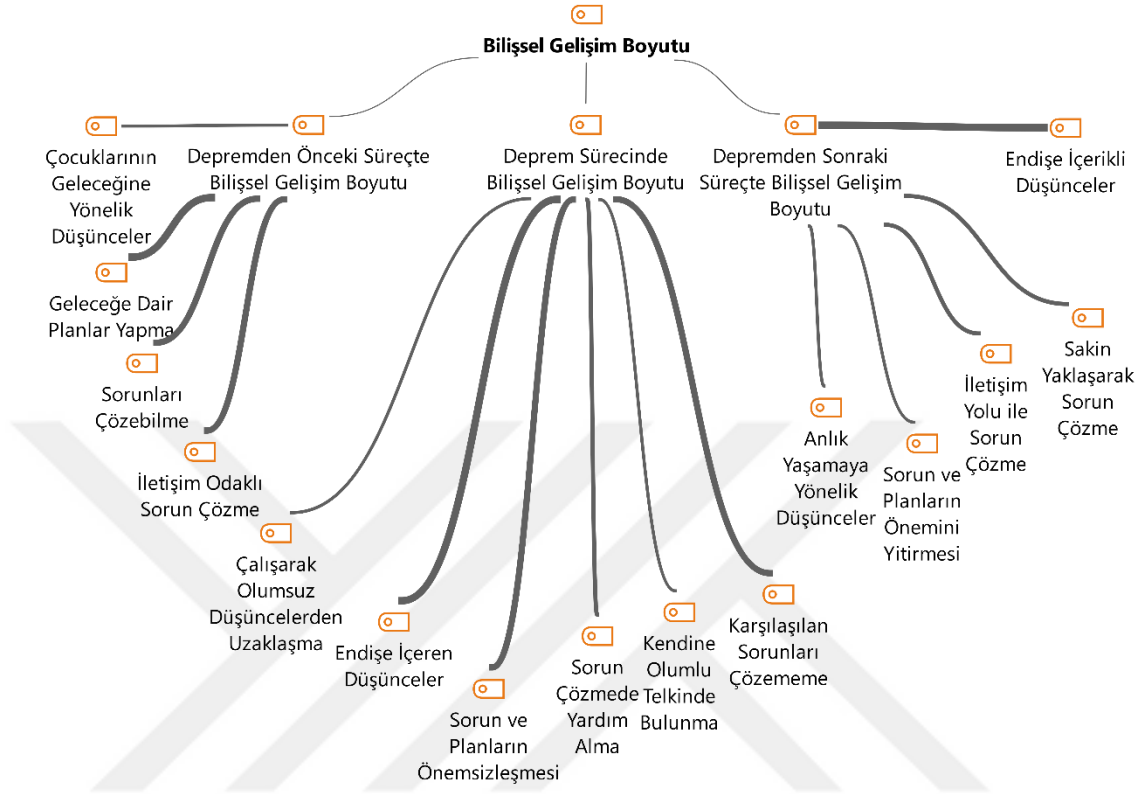
Çizelge 3.3. Devam. “Duyuşsal gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı

Kategoriler ve Kodlar	f
Depremden Sonraki Süreçte Duyuşsal Gelişim Boyutu	
Olumsuz Deneyimlerin Atlatılamaması	25
Profesyonel Psikolojik Destek İhtiyacı Olmaması	13
Korku Hissi	12
Duygusal Açıdan Duyarsızlaşma	7
Kaygı Hissi	6
Minnettarlık	5
Tahammülsüzlük Hissi	5
Profesyonel Psikolojik Destek İhtiyacı Olması	4
Yalnızlık	3
Uyku Problemi	3
Aile Desteği	3
Öncesine Göre Daha İyi Hissetme	3
Mecburiyetten Doğan Yeniliklerden Keyif Almama	2
Başka Korkuların Tetiklenmesi	2
Alışamama Hissi	2
Geçim Kaygısı	2
Kayıp ve Yas Hissi	2
Profesyonel Psikolojik Destek Alma	2
Geleceğe Dair Beklentisizlik	1
Mesleki Özgüven	1
Açıklanamayan Olumsuz Duygular	1
Çalışarak Olumsuz Duyguların Azaltılması	1
Teslimiyet	1
Anlaşılmama Hissi	1
Burukluk Hissi	1
Kırgınlık Hissi	1
Olumsuz Deneyimlerin Atlatılması	1
Pişmanlık Hissi	1
Profesyonel Psikolojik Destek Almama	1
Şok Halinin Atlatılması ile Yas Tutabilme	1
Umutsuzluk Hissi	1

3.2.3. Depremın Kadınların Bilişsel Gelişim Boyutu Üzerindeki Etkileri

“Bilişsel Gelişim Boyutu” teması altında 3 kategori bulunmaktadır. Bu kategoriler "Depremden Önceki Süreçte Bilişsel Gelişim Boyutu", “Deprem Sürecinde Bilişsel Gelişim Boyutu” ve “Depremden Sonraki Süreçte Bilişsel Gelişim Boyutu” kategorileridir.

Tema altındaki kategori ve keşfedilen kodların diyagramı aşağıda verilmiştir. Diyagrama dahil edilecek kodlar için minimum frekans değeri 4 olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.11. “Bilişsel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodlara yönelik diyagram

3.2.3.1. Depremden Önceki Süreçte Bilişsel Gelişim Boyutu

Depremden önceki süreçte bilişsel gelişim boyutu kategorisi altında keşfedilen kodları incelediğimizde katılımcıların farklı birkaç konuya yoğunlukla değindiği görülmektedir. Öncelikle katılımcılardan bazılarının (K12, K16, K19, K20) günlük işler ve rutin yaşantılarına dair düşüncelerini paylaştığı, iki katılımcının (K1, K7) depremden önceki yaşantılarının güzel olduğunu, mutlu hissettiklerini vurguladığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Depremden önce neler düşünmüştüm? Düşündüğüm... İş yani hani işle alakalı. Çünkü iş bu kadar hayatımızda oluyor ki. Çünkü şey gibi oluyorsun, sabah işe gidiyorsun, eve geliyorsun, şey gibi oldum, nasıl diyeyim size, makine gibi bir şey düşününün.” (K12)

“Ben önce şunu alsam, bunu alsam, şu olur, bu olur, şunu giysem...İşte mutfağa şu lazım, bu lazım.” (K16)

“Çok da fazla bir şey düşünen bir insan değildim. Hayatı yaşamayı seven bir insan olduğum için. O dönem de öyleydi...Hafta sonu planı mutlaka yapılır, gün içerisinde akşam yemeğinin planı programı yapılır. O yüzden çok bir şey düşünmeyiz geleceğe dair. Dediğim gibi şuraya da para atalım, beklesin. Elbette insan ihtiyaçları için düşünmeli bir sonraki adım ama keyifçi olduğumuz için çok gerek duymuyoruz herhalde.” (K19)

“Yaşam hani normal şekilde. (...) Aynen günlük yaşam. Yeme, içme... (...) Aynen öyle. Öyle geçerdi. Ama sonrası farklı.” (K20)

“Hiçbir şey düşünmüyorduk. Sadece çok mutluyduk. Güzel günlerimiz geçiyordu.” (K1)

“Ya o günlerde işte nasıl diyeyim yani çok farklıydı, güzeldi.” (K7)

Katılımcılardan bazılarının (K2, K8, K9, K19) geleceğe yönelik istekleri, hayalleri, planları olduğu, bazılarının (K6, K7, K8, K13, K18, K19) çocuklarının geleceğini düşündüğü, bazılarının (K11, K14, K17) ise isteklerini, hayallerini ertelediği anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Depremden önce böyle çok güzel bir salonum vardı. İşte salonumu böyle yapsam böyle olur. Müşterilerime böyle hizmet etsem böyle olur. Şu yere gelebilirim. Şunu alabilirim. Şunu yapabilirim vardı.” (K2)

“Bir de işimi işte düşünüyordum. Biraz hani işimde başarılı olayım, birazcık ilerleteyim. O yönde hani düşüncelerim vardı.” (K8)

“Depremden önce hamilesin, çocuğu bir an önce kucağına al. Eşimle, çocuklarımla. O evin içinde. Zaten mutlu bir ailem var çok şükür. Eşimle falan.” (K9)

“Mesela depremden önce, işte diyorum ya hani belli bir düzeyde yaşıyorduk, hayalimiz vardı. Mesela işte şey diyorduk artık, hani müstakil ev alalım. Müstakil

evde yaşayalım artık ve bunun için de hamleler yapıyorduk. İşte para biriktirme olsun ya da araştırma vesaire...’’ (K19)

“Çocuklarımı düşünürdüm. Muvaffak olsunlar, iyi olsunlar. Böyle yani başka bir şey değil.’’ (K6)

“Oğlumu nişanlandırmayı isterdim. Hep düşüncem oydu. Önce.’’ (K7)

“Gündemlerim genelde benim hedefim kızım çok başarılı olsun, okul birincisi olsun, ailem çok iyi olsun, işte aktivite yapayım, çocuğumla vakit geçireyim... Genelde düşüncelerim o yöndendi.’’ (K8)

“Ne bileyim çocukları düşünüyordum daha çok, okusunlar, bir meslek sahibi olsunlar diye. Küçüğüm de depremden etkilendi, sınıfta kaldı. Lise 1’e gidiyordu, sınıfta kaldı. O etkilendi en çok...’’ (K13)

“Depremden önce, çocuğumu düşünüyordum, gene çocuğumu düşünüyorum. Yani ailemi diyeyim.’’ (K18)

“Ki şöyle ki Ata için ortaokul, lise yurt dışı planı vardı. Ona hazırlık yapıyorduk artık...’’ (K19)

“Depremden önce bazı şeylere mesela çok meraklıydım ben. Hep spora gideceğim deyip hiç gitmemişimdir. Yani genelde kendime yapmaya çalışırım pilates falan. Onun dışında işte evle alakalı yapmak istediğim şeyler vardı. Hep onların şeyini kuruyordum. İşte şunu yaparım, bunu yaparım, şunu değiştiririm, bunu değiştiririm. Yani kadınlar biliyorsunuz, kadınları.’’ (K11)

“Şu değişti bir de. Ben hep önceleri geleceği düşünüyordum. Gelecekte şöyle yapacağım, böyle yapacağım...Yani, işte dediğim gibi, geleceği. Hep erteleme. Nasıl olur, kafasındaydım.’’ (K14)

“Öncesinde hep şey diyordum, mesela seneye şunu yapacağım, bunu yapacağım.’’ (K17)

Katılımcılardan K20, depremden önceki süreçte daha hafif sarsıntılar olduğunu, büyük, şiddetli bir deprem olması durumunda deprem anında yapılacaklara yönelik eşiyile planlan yaptığını belirtmiştir. K20'nin konuya ilişkin ifadesi şöyledir:

“Biz hep söylüyorduk mesela depremden önce, deprem olursa... Çünkü ufak ufak sallantılar oluyordu daha öncesinde. Büyük deprem de olacağını bir iki ay önce ağızdan duymuştuk. Ama bu kadar olduğunu tabii bilmiyoruz. Yine de biz deprem olur, her an olabilir, olur falan diyerekten buradan çıkarız...Anahtarı da belli bir yere koymuştuk. Oradan alırsız işte çıkarız falan diye eşimle de hep birlikte konuşmştuk.” (K20)

Katılımcılardan K3, depremden önceki süreçte daha az endişe içerikli düşünceleri olduğunu belirtmiştir:

“...Yani vardı yine ama bu kadar değildi. Bu kadar hayat pahalı değildi. Kiralar bu kadar yüksek değildi. Alım gücü bu kadar düşük değildi. Şu anda her şey daha yüksek.” (K3)

Depremden önceki süreçte katılımcıların sorunlarla karşılaştıklarında genellikle iletişim odaklı çözmeye yönelik yaklaşımda bulundukları anlaşılmaktadır. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların (K5, K6, K7, K10, K11, K16, K17, K18) ifadeleri şöyledir:

“Yani bir sorun olduğu zaman, işte ablamla konuşurduk, diğer ablamla konuşurduk. Öyle, çok da sorun yok, çok şükür yok. Yani arada bir hani, olur tartışmalar ev içinde.” (K5)

“Bir anne olarak çözüyorduk her şeyimizle. Çocuklarımla konuşuyorduk, bir şekilde her şeyimizi çözüyorduk. Ve çok güzel geçinip gidiyorum yani.” (K6)

“Anlaşarak...İletişim kurarak.” (K7)

“Yani nasıl çözerdik? Mesela işimizle ilgili beğenilmeme, eleştirilmeme çok fazla olurdu. Çok fazla emek verdiğinizi düşünüyorsunuz, aslında her şeyi düşündüğünüzü zannediyorsunuz ama bunu yaymanız gerekiyor ekibe. Aynı bakış açısında olması gerekiyor ekibin.” (K10)

“Yani iş ağırlıklı genelde sorunlarım daha çok oluyor. Onunla alakalı da zaten iletişim halinde olduğunuz zaman bazı şeyler değişebiliyor...” (K11)

“Depremden önce karşılaştığımız sorunları nasıl çözerdik? Kendi ailemle konuşarak çözebiliyordum.” (K16)

“Konuşarak. Yani boşanma döneminde bile o kadar kötü zamanlar geçirdim ki o zaman bile mesela kavga etmedim hiç kimseyle. Sessiz kaldığım için bana çok sinirlenenler oldu. Ama çok umursamadım yani.” (K17)

“Depremden önce? Yani genel olarak eşimle birlikte çözüyorum. Yani ona danışırım diyeyim.” (K18)

Bazı katılımcıların ise sorunları çözmeye yönelik farklı yaklaşımlarda bulundukları anlaşılmaktadır. K2 ve K8’in kendi içinde çözmeye çalıştıkları, K12 ve K19 açısından soruna göre değiştiği, bazen kendi içlerinde bazen çevresi ile çözmeye çalıştıkları, K11 ve K20’nin çözilemeyen sorunları kabullendikleri ya da zamana bıraktıkları, K13 ve K14’ün ifade edemeyerek bastırdıkları, K1’in ise maddi imkanlarla çözebildiğini belirttiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Depremden önce bütün sorunlarımı kendi içimde böyle oturur düşünürdüm. Çok böyle mantıklı bir şekilde karar verirdim. Yani hayatım boyunca hep öfkeme yenik düşmeyeceğim diye kendimi frenlerdim.” (K2)

“Düşünürüm, kendi içimde karar vermeye çalışırım.” (K8)

“Sorundan soruna fark var, atlatabileceğim bir şeyse kendim çözmeye çalışıyorum...” (K12)

“Öfke kontrolü olan bir insandım aslında. O yüzden sorunları da hani o noktada daha temkinli halledebiliyordum. Maddi sorunları zaten ben düşünmüyordum, onu eşim düşünüyordu. Manevi sorunlarla da baş edebiliyordum, bir sıkıntı yoktu.” (K19)

“(...) bazı şeyler değişmiyor, kabulleniyorsunuz. Öyle söyleyeyim size. Hani bazılarını çözebiliyoruz, bazılarını çözemiyoruz. İş yerinde genelde sıkıntı oluyor.”
(K11)

“Depremden önce...Yani bir şekilde bugün çözmesek, yarın çözeriz gibisinden. Hani kolay...Çok fazla üzerine gitmeden, ne bileyim kafamız... Yani şey yapamıyorum ama...” (K20)

“Yok, kimseyle konuşmazdım onları. İçine kapanık biriyim yani.” (K13)

“İşte hep içimi atarak çözüyordum depremden önce. Yani kendim hallediyordum.”
(K14)

“Çözüyordum sanki. Mesela ben günlük para alıyordum. Çalışıyorduk. Günlük para aldığım zaman sorunum olmazdı.” (K1)

3.2.3.2. Deprem Sürecinde Bilişsel Gelişim Boyutu

Deprem sürecinde bilişsel gelişim boyutu kategorisi altında keşfedilen kodlara baktığımızda depremin etkileri açıkça görülmektedir.

Katılımcıların bazılarında (K6, K7, K9, K16, K18, K19) kendisinin ve aile üyelerinin, özellikle çocuklarının, depremden sağ çıkabilmelerini umut etmeye yönelik düşüncelerin olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“İşte diyorum ya çocuklarımı, torunlarımı... Onlara korktum. Bi çılglık atıyorduk, yani nasıl kurtulacağız diye, nasıl çıkacağız diye. O yani.” (K6)

“Sonra deprem sonrasında, yok deprem esnasında yani o dönemde yaşadığımız depremde aklıma gelen şey Allah'ım bize bir şey olmasın, bu. Düşüncelerim bunlar oldu.” (K7)

“Sadece kaybımız olmasın, onu istiyordum. Çocuklarıma bir şey olmasın. Bir de karnımdaki çocuğa bir şey olmasın diye. Elimden geleni yapmaya çalışıyordum. O halimle de yardıma gittim ben.” (K9)

“Anne olanlar için bence çok daha zor bir süreç oldu. Kendini değil o anda acaba inebilecek miyim, acaba buradan çıkabilecek miyim, acaba onlara bir şey olacak mı? Yani bir de üç tane var, hangisine koşacağımı bilemedim.” (K16)

“Yani nasıl diyeyim, ayrı yerlerdeydik annemlerle falan. Ayrı apartmanlarda. Ondan sonra böyle daha böyle bir, hani onları daha çok düşünmeye başladım diyeyim depremden sonra. Onlar Hatay'da ya bir de. Orası daha fazla yaşadı depremi buraya göre. Hani dediğim gibi aile üyelerimi daha çok düşünmeye başladım diyeyim. Buradayken de aklım orada kalıyor yani.” (K18)

“Çıkamayacakmışız hissiyatı ve çocuğumu kurtarma. Yani sadece onu kurtarma düşüncesi vardı. O his, o an o his vardı.” (K19)

Bazı katılımcıların (K18, K20) deprem sürecinde düşünmeye yönelik zorluk yaşadığı, şok etkisinde olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Ben deprem sürecinde, ilk 3 gün hiçbir şey düşünemedim. Böyle bir donmuşluk, korku. Ne yapacağımı düşündüm sonra, işte 3. günden sonra nereye gideceğimi.” (K18)

“Deprem sürecinde hiçbir şey yapamayacağız, böyle kaldık. Bundan sonrası yok gibi.” (K20)

Bazı katılımcıların (K8, K19, K20) barınma, yeme, içme, giyim gibi temel ihtiyaçları karşılamaya, hayata tutunmaya, yaşama devam edebilmeye yönelik endişe içerikli düşüncelerinin olduğu, iki katılımcının (K14, K19) “normal” yaşantıya geçebilme isteğini ifade ettiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Tekrar toparlanabilecek miyiz? Tekrar adapte olabilecek miyiz? Hayatımıza kaldığımız yerden devam edebilecek miyiz? Bu kaygılar oluyordu yani... Deprem sürecinde hayata tekrar nasıl tutunabilirim? Tekrar nasıl ayakta durabilirim? Toparlayabilir miyim? Ailem tekrar aynı düzene geri dönebilir mi? Bunları genelde düşündük. Tekrar gülebilir miyiz, mutlu olabilir miyiz?” (K8)

“Devamında su bulabilecek miyiz, ne olacak ne bitecek o düşüncelerle savaştığımız için kaynaklarımızı doğru kullanmak zorundaydık... Tek soru vardı aklımda, ne

yapacağız? Ev yok, üst baş yok, para yok, okul yok yani en önemlisi çocuğumun okulu yok. Tek soru yani sürekli kafamda şey vardı hani biz ne yapacağız? Nereye gideceğiz? Yani şöyle söyleyeyim, affedersin ama benim iç çamaşırım yoktu. Yani iç çamaşırım bile yoktu.” (K19)

“(...) ne yapabiliriz, ne olacak, ne yaşayacağız.” (K20)

“Bir an önce, bir an önce o şeyden çıkmak istedim. Yani eve dönmek, normal insanlar gibi artık düşünüy almak, ne bileyim, rahat etmek istiyordum. (...) Evet. Dışarıya çıkmak...Çalışmak. Çünkü bunalmıştık çok.” (K14)

“Yani bir şekilde başka bir yaşam olan, normal bir yaşamın olduğu temel ihtiyaçlarımızı karşılayabileceğimiz, yani normal yaşam dediğim de bu, en önemli şey de barınma, onu karşılayabileceğim bir yere gitme düşüncesi vardı sürekli.” (K19)

Katılımcılardan K13’ün deprem sürecinde ölümle iç içe olduklarını ifade ettiği görülmektedir:

“Ölüm geldi yani. Cesetler, hepimizin tarafında yıkım vardı. Herkes perişandı yani. (...) Evet, ölümleydik yani. Sanki ölecek gibiydik. Geziyorduk ama...” (K13)

Katılımcılardan bazıları (K8, K9, K11, K12) depremden önceki yaşıntıda sorun olarak görülen konuların, durumların ve geleceğe yönelik planların önemini yitirdiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Deprem sürecinde tamamen bu şeylerin boş olduğunu düşündüm. Yani çocuğuma boşuna yüklendiğimi düşündüm. Hani çocuğumu bu kadar ders konusunda sıkmanın, ne bileyim bu gibi şeylerin çok saçma, boş olduğunu düşündüm yani. Hani bir anlık insanlar ölebiliyor, bir anda dünyanın başına yıkılabiliyor. Hani bunu düşününce insan bu tür düşüncelerin çok boş, önemsiz olduğunu anlıyor... Onlar çok boş geliyor artık insana. Sadece yaşayıp güzel anılar biriktirmek gerekiyormuş... Mal kaybının, malın, mülkün hiçbir şey etmeyeceğini düşündük. Yani çok boş şeylermiş öyle para için, birikim için. Birikim yapmamış, para biriktirmemiş.” (K8)

“Aynen. Sanki yarın veya bir saat sonra ölecekmişiz, o düşünce vardı herkeste. Sadece bende değil herkeste o korku vardı. (...) Yani çünkü herkes diyor ki, aa bunu yapalım zaten öleceğiz, o mantık vardı herkeste.” (K9)

“Ben çok meraklıyım, eşya mesela, abartılı değil ama alayım işte böyle güzel bir şeyler, kurulu düzenim olsun, çok severim öyle şeyleri ama işte depremden sonra bunun hiçbir değeri kalmadı. (...) Diyorum yani saniye işte. Yani düşünsene iki saniyede. Hiçbir şeyin önemi yok yani. Bugün varsın 2 dakika sonra yoksun...” (K11)

“Ama depremden sonra hiçbir şeyin anlamı yok. Her şeyin her an biteceğini... Depremden sonra bunu anlıyorsunuz. Her şey bir anlık yani. Bir şeyin anlamı olmadığını, (...)” (K12)

Deprem sürecinde karşılaşılan sorunların çok boyutlu olduğu, katılımcıların bazılarının (K1, K9, K13, K19, K20) deprem sürecinde karşılaştıkları sorunları çözemediği anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Çözülüyor bir şey çünkü hep...Geçiyor günler sadece. Yani bir şey düşünemiyorsun. Sadece maddi düşünüyorsun.” (K1)

“Onları bir türlü çözemedik. Çözmek mümkün değildi deprem zamanı. Çünkü herkes korku içindeydi. Çözmek için uğraşıyorlar.” (K9)

“Çözemedik yani, öyle kendi halimize kaldık. (...) Çözülemedi yani.” (K13)

“Çözemedik. Çünkü çözebilecek psikolojide değildik. Yani işte diyorum ya sürekli kafada bir ne yapacağız sorusu. Çünkü başlı başına her şey sorundu. Birini çözen birini çözemiyorsun ki onu da çözemiyorsun yani o süreçte.” (K19)

“O an deprem zamanında mesela, etrafta herhangi bir bakkaldı, marketti zaten hiçbirini açık değildi, kapalıydı. O tür şeyler zorlaştırdı biraz hayatımızı. Cebinizde paranız var ama değeri yok, bir anlamı yok.” (K20)

Katılımcılardan bazılarının (K3, K5, K10, K14, K18, K19) ise deprem sürecinde karşılaştığı sorunları yardım ve destekle kısmen çözebildiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Yani o sorunları çözebildik mi bilmiyorum ama çözmeye çalıştık yine yardımlarla vs.” (K3)

“İşte dediğim gibi bir yerde, kalabalık bir yerdeydik. Yani hiç düşünmemeye çalıştık yani o zor günleri. Sürekli birbirimize destek oluyorduk.” (K5)

“Yine birlikte el ele tutuşarak çözdük. Arkadaşlarımız ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Onlarla hemen bir araya geldik. Benim eşim inanılmaz bir liderdir. O hemen üretmemize, üretmeye devam etmemize karar verdi. Herkesi topladık. Çalışan personel arkadaşlarımız da ailelerini sağlama aldıktan sonra geldiler. Hep beraber bir şeyler yapmaya çalıştık. Birlikte yapmaya çalıştık.” (K10)

“Tabii, çadır kenttesin zaten. Çadır kente yardımlar geliyordu. Sürekli böyle bir gün battaniye geliyor, bir gün çarşaf geliyor, bir gün kıyafet geliyor. Sürekli geliyor, ihtiyacı olanlar alıyordu. (...) Aynen, çünkü eve geçemiyorsun. Kimseden bir şey alamıyorsun.” (K14)

“Gene eşimle birlikte diyeyim yani. Yani tek başıma düşünememeye başladım diyeyim size. Korktum artık.” (K18)

“Eğer ki deprem süreci dediğin kısım hani 1 haftalık 1 aylık süreçten bahsediyorsak o süreçte hiçbir şey çözemedik, sadece barınma dışında. Bir onu çözmeye çalıştık. Onu da yine biz çözemedik hani başkaları yardım etti de öyle çözebildik öyle diyeyim. Yoksa çözemedik hiçbir sorunu.” (K19)

Katılımcılardan bazılarının (K1, K2, K11) yardım sürecinde yer alarak ya da bir işte çalışarak olumsuz düşüncelerden uzaklaşmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Bilmiyorum o an çok kötü oldum. İşe başvurduğum. Orada çalıştım. Biraz zamanı geçirdim. (...) 3-4 ay. Hem maddi yönden hem ben kendim dedim artık burada kalamam yani. Bir şeyle uğraşmam lazım. Çünkü bir şey kalmadı. Ne iş vardı ne bir

şey vardı. Ne ev vardı, ev işi yapıyordum. Bir şey yoktu. Böyle bütün gün oturuyordum. Ben oturamadım. O yüzden işe gittim.” (K1)

“Sonra bir iki saç kesmeye başladım. Saç boyamaya başladım. Dedim ki işte sen busun. Bu seni tedavi edebilir. Ben hep diyorum yani hayatta her şey sizi bırakıp gidebilir. Yok olabilir. Ama sevdiğiniz bir iş yapmak sizi bence daha iyi yerlere getirecektir. Ve hayata bu şekilde bakıp öyle devam ettim. Sevdiğim işi yaparak kendime geldim aslında bir nevi.” (K2)

“(...) birkaç gün sonra tekrar işe başladım. Biraz kafamı dağıtmak için yani işte biraz o yüzden geldim. Zaten işte yemek dağıtılıyordu sürekli. En azından dedim faydam dokunsun o anlamda da biraz unutturum diye. Öyle işte yani bu 2.5, 3 ay böyle sürdü.” (K11)

Katılımcılardan K2'nin, deprem sürecinde kendisine olumlu telkinde bulunduğu, kendisini motive ettiği ve ihtiyacı olanlara yardım ettiği, K20'nin ihtiyaçlarını karşılayabildiği kadarıyla yetinmeye çalıştığı, K8'in bu süreçte daha fazla empati kurduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Yani ben deprem... Hala devam ediyor aslında o duygular. O farklı bir duygu. Ama ben hep kendi içimde şey yapıyordum. İşte geçecek bunlar diyordum. Düzelecek falan diye kendimi avutuyordum. Aslında kendimi avutma değil. Bir nevi kendimi motive etme. Ve bu şekilde bunu başardım. Bunu başaramayan bir sürü insan var ama... Ben kendime şey diyordum. İşte bugün varsın, yarın yoksun. Ölebilirsin. O yüzden bugününü güzel geçir, diye bitiriyordum...Aradan üç ay geçti. O çocukları, o kadınları öyle görünce dedim ki kalk dedim. Sen dedim çok güçlüsün. Onları dedim değiştirerek bir şeylere yapabilirsin...Hep kendin güçlüsün sen, hiçbir şey olmaz deyip başkalarına koştum. Bu şekilde hayatı devam ettirdim.” (K2)

“Bugün bu kadar bulduysak o kadar. O kadarıyla kullandık, yetindik.” (K20)

“Daha fazla empati yapmaya çalıştım. O insanı kendi yerime koydum. O insanın yerinde olsam nasıl düşünürdüm dedim. Biraz daha anlayarak çözmeye çalıştım. Biraz daha alttan alarak. Çünkü herkesin zaten psikolojisi altüst olmuştu. O yaşadığımız korku, yapılan şeyler, hissedilen duygular çok yoğundu. O zamanlarda

insanlara biraz daha ılımlı, biraz daha anlayışlı olmaya çalıştım. Çünkü insanlar, çevremizdeki insanlar da birbirine karşı sürekli...’’ (K8)

Katılımcılardan K8 ve K16 deprem sürecinde insanların kayıpları ve yaşadığı sorunlar karşısında kendi sorunlarının önemsiz kaldığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Çünkü etrafımızda o kadar kötü şeyler oldu ki, yakınlarımızın kayıplarını duyduk, onların acılarını paylaştık kendileriyle. Hani kendimize yine kötünün iyisi dedik. Çok şükür can kaybı olmadığı için kötünün iyisi dedik.” (K8)

“Kendi derdini artık dert olarak saymıyorsun. Çünkü ben de çok şükür can kaybı olmadı, mal kaybı oldu. Başkasına sorduğunda can kaybı diyor, o zaman daha çok üzülüyorsun, kendi haline şükrediyorsun. O şekilde.” (K16)

Katılımcılardan K12 ve K16 deprem sürecinde sorunlarını, duygu ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşamadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“O anda belki evin yoğunluğundan çünkü mesela sen, o zaman çok üşüdük, çok aşırı üşüdük, açsan açlığınla oturmak zorundasın. Çünkü destek olmak zorundasın, yanındakilere. Ama bunlar hepsi gittikten sonra bu sefer sen kendini dinliyorsun ya, ne yaşadın, film şeridi gibi geçiyor. O zaman ne kadar etkilendiğini anlıyorsun. Gerçekten çok iyi.” (K12)

“Hiç kimseyle konuşamıyorsun. Kime anlatsam...” (K16)

3.2.3.3. Depremden Sonraki Süreçte Bilişsel Gelişim Boyutu

Depremden sonraki süreçte bilişsel gelişim boyutu kategorisi altında keşfedilen kodlara baktığımızda öncelikle bazı katılımcıların depremin tekrar olmasına yönelik kaygı ve korku içerikli düşünceler içinde oldukları anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin bazı katılımcıların (K2, K15, K16, K20) ifadeleri şöyledir:

“Ya tabii depremden... Ya ben depremden önce böyle değildim ki. Daha farklıydı her şey. Ama depremden sonra artık şey var, hani yarın ölecekmişim korkusu. Daha önceden hiç bunu düşünmüyordum ki. Hani bir sabah uyandım deprem oldu. Ama

daha önceden işte geziyordum, eğleniyordum, tozuyordum. Sanki hiç ölmeyecekmişim gibi yaşıyordum. Ama depremden sonra bu kadar insanı fark edince, bu kadar ölümü görünce şey diyorsun ya... Bir saat sonra yaşar mıyım acaba? Bir saat sonra deprem olabilir diyorsun. Ve bu korkuyla yaşıyorsun.” (K2)

“Şimdi deprem olursa ben ne yapacağım tek başıma? Nasıl çocuklarıma şey yapacaklar? Çünkü o gün telefon bile çekmiyordu, artık kafayı yiyecektim, az kaldı. Hep o geliyor aklıma bilmiyorum. Kötü bir şey. Aslında aklıma getirmemen gerekir ama geliyor.” (K15)

“Deprem olsa nereden çıkabilirim? Hemen onu hesaplamaya çalışıyorum. Balkona mı çıksam, kapıya mı koşsam, yerimde mi beklesem...Çok korkuyorum, mesela küçük bir tane de oğlum var, benden biraz uzaklaşsa, düşünüyorum deprem olsa ne yapar?” (K16)

“Aynı şekilde, yine olur mu, yine böyle bir şey yaşar mıyız? Geçim şeyleri... Bu tür.” (K20)

Katılımcılardan bazıları ekonomik açıdan endişe içerikli düşüncelere sahip olduğunu belirtmişlerdir. K1, K3, K4 ve K7’nin bu duruma ilişkin ifadeleri şöyledir:

“Bilmiyorum. Şimdi tek aklıma gelen şey işte maddi sıkıntı. Çok yani sorunlu olur. Düşünüyorsun ben nasıl bu borçları ödeyeceğim? Ne yapacağım? Ne edeceğim? Nasıl geçineceğim? Benimde dört tane kızım var. İkisi nişanlandı. Bir tane evli. Ben nasıl geçineceğim? Nasıl borcumu ödeyeceğim?” (K1)

“Depremden önce iş, okul vs. rutinler daha farklıydı. Depremden sonra da işte şu anda maddi kaygıları düşünüyoruz. Maalesef yapacak bir şey yok şu anda.” (K3)

“Vallahi şimdi yine düşünüyoruz. Yani bu aklımızdan gitmiyor ki, ne olacak, ne yapacağız, nasıl olacak? Şimdi diyorlar evleri yapacaklar. Ama nasıl ödeyeceğiz? Nasıl yerleşeceğiz? Daha hiçbir şey konuşulmadı. Ne olacağımızı bile bilmiyoruz.” (K4)

“Ekonomi iyi olsa daha da iyi olur. Değil mi? (...)” (K7)

Depremden sonraki süreçte bazı katılımcıların günlük, anlık yaşamaya yönelik yaklaşım geliştirdiği anlaşılmaktadır. K12, K14, K16 ve K17'nin bu duruma ilişkin ifadeleri şöyledir:

“(...) mesela diyelim bir şeyleri hani ben bunu aldım sonra kullanırım diye bir şey ya da bunu aldım sürerim... Yok yani. En azından çünkü her şey her an olabilir. Onlar benim olmayabilir, kullanamayabilirsin, o duygular çok fazla oldu.” (K12)

“Bugünlerde dediğim gibi, hayatımı yaşıyorum yani. İşimi düşünüyorum. Ailem önemli benim için. Onun dışında bir şey düşünmüyorum yani.” (K14)

“Ama şu an öyle değil. Sadece anı yaşıyoruz. Artık gelecek için şunu alayım da kalsın gibi bir düşüncemiz hiç olmadı.” (K16)

“Ama depremde de artık hiç yarın için bile program yapmıyorum. Bana bir yere gidelim dediklerinde, yarın olsun, öyle konuşalım diyorum. Ama onun öncesinde 5 yıl sonrasının bile planını yapıyordum. Evimin tadilatını hep geciktiriyordum, sonra yaparım, sonra yaparım. Ama depremden hemen sonra yaptırđım. Dedim ki bundan sonra anı yaşayacağım, yarına ne olacağı umurumda bile değil.” (K17)

Depremden sonraki süreçte karşılaşılan sorunlara yönelik katılımcıların (K3, K8, K9, K10) iletişim kurarak, (K3, K9, K17, K18) sakin kalmaya çalışarak, (K2) empati kurarak, (K16) bireysel olarak kendi içinde, (K20) maddi imkanlar ile, (K14) kendisini ifade ederek ve çözülemeyecek durumda olan sorunları ya da ilişkileri sonlandırarak farklı çözüm yolları geliştirme çalıştığı, bazı sorunların ise çözümsüz kaldığı (K13) anlaşılmaktadır. Duruma ilişkin katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Aynı şekilde yine ben kendi kendime, eşimle de beraber konuşarak çözmeye çalışıyoruz birlikte.” (K3)

“Yani şu anda mesela biraz daha yine anlayarak, dinleyerek çözmeye çalışıyorum.” (K8)

“(...) veya konuşarak.” (K9)

“Bunlar yine anlaşılabilmele alakalı ya da anlaşılabilmek için doğru dili kullanmak gerekiyor belki de. Zaten bulunduğumuz yerde bizi anlayan birçok insan var diye düşünüyorum. Eleştiren olmasına rağmen. Onlarla birlikte anlattık, oturduk, sohbet ettik, ağladık, belki güldük ama birlikte yine çabaladık ve bugüne geldik. Ekip ruhuyla.” (K10)

“Hala da öyleyim. Herhangi bir karakterim değişmedi. Aynı şekilde davranıyorum. Daha sakin yaklaşıyorum konuya.” (K3)

“Yine böyle sakin kalarak. Sakinlikle (...)” (K9)

“Ondan sonra zaten dedim ki yok, bu ev için ağlamayacağım. Belki gitmesi benim için iyi oldu. Daha iyisi olur ondan sonra. Artık o yüzden biraz dingin oldum. Eskiden daha fevriydim. Şimdi çok sakinim.” (K17)

“Daha sakin, nasıl diyeyim, daha böyle fevri bir insandım, daha sakin böyle. Daha sakin bir şekilde çözmeye çalışıyorum.” (K18)

“Deprem süreci tabi baya bir geçti şu an. Şu an insanlar biraz farklı bir hal aldı. Yani biraz aslında sinirli, agresif ve tahammülsüz olduğu için. Ben birine bir şey anlatırken mesela benimle konuşurken hep böyle bağırarak bir şeyleri anlatarak şey yapıyor, kendini hırpalıyor. Aslında onun içinde yatan öfke şeyini de biliyorum. Bunu çözerken de şey diye çözdüm. Hani yazıktır, yaşadıkları vardır, diye diye. Hani insanları alttan alarak çözüyorum. Şimdi de öyle. Mesela birini dinlerken çok böyle şey yapıyorum. Yazıktır, şöyle oldu, böyle oldu. Empati kuruyorum yani. Ve psikoloğun onu dinlediği gibi onu da dinliyorum. Başka da bir şey yapmıyorum. Yani bu şekilde problem çözüyorum.” (K2)

“Kendi kendime çözmeye çalışıyorum.” (K16)

“Sorun çözme yöntemlerimiz... Her şey normale yavaş yavaş döndü, o yüzden maddi yönden de elverişliyse, yetişiyorsanız bir şekilde çözdük.” (K20)

“Ama şimdi içime atmıyorum. Hani neyse, insanlara karşı söylüyorum ve çekiliyorum...Bir şey olmuyorsa olmuyordur. Onu zorlamıyorum. Bu değişti yani... Yani onunla birlikte hayatımı sürdürmüyorum. Mesela hayatımda biri varsa, onunla

bir problem var, idare et demiyorum artık. Olmuyorsa olmuyordur. Çekiliyorum yani. Uzatmıyorum hiçbir şeyi.” (K14)

“Ne yapıyorum, hiçbir şey yapmıyorum. (...) Çözümsüz kalıyor.” (K13)

Depremden sonraki süreçte bazı katılımcılar (K11, K12, K20), depremden önceki süreçte kendilerine anlamlı gelen bazı şeylerin anlamını yitirdiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Ama depremden sonra da işte diyorum ya depremden sonra bende çok şey değişti galiba. Hiçbir şeyin sanki önemi yokmuş gibi umursamıyorum. Aslında şurada değiştiremiyorsunuz da bir şey. Yaşamak zorundayız. Bir şeyleri yapmak aklıma geliyor ama diyorum sonra sanki yapsam ne olacak? Böyle bir şeyin içine giriyorum yani bu sefer de.” (K11)

“Ve beni çok etkileyen bir görüntü olduğu için ve her şeyin ne kadar anlamsız olduğunu öğreten bir duyguysa o benim için...Aynen öyle oldu. Ayrı bir devre geçtik. Aynen öyle. Ve şimdilik, hiçbir şeyin anlamı olmadığını, her an her şeyin olabileceğini... Yani hani günlük yaşama gibi diyelim, günü atlatma...” (K12)

“Daha iyiyim. Daha ılımlı, hatta nasıl diyeyim ama boş, sakın, yani boşmuş depremden önce de yaşadığımız şeyler. Artık böyle şeyle bakmıyorum yani.” (K20)

Bazı katılımcıların (K15, K19) çocukların geleceğine yönelik düşünceleri, bir katılımcının (K18) aile üyelerinin sağlığına yönelik düşünceleri bu süreçte de önemini korumaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Şimdiden sonra çocuklarımdan başka hiçbir düşüncem yok.” (K15)

“Çocuğuma iyi bir gelecek sunmayı diliyoruz. Ve bunun için de maddi ve manevi daha çok çabalamaya başladık, hani ne yapabiliriz noktasında. Çünkü bu zamana kadar yapılan tüm mal varlığımızı kaybettik... Ama tek düşündüğümüz şey şu an hem benim hem eşimin, gerçekten bunu tüm samimiyetimle söylüyorum, bizim artık bu hayattan hiçbir beklentimiz kalmadı. Önceden evet vardı ama hiçbir beklentimiz yok artık. Tek beklentimiz, tek isteğimiz Ata'ya iyi bir gelecek sunabilmek, yani o rahat

yaşasın. Ama maddi ama manevi ne yapabilirsek bilemiyorum ama onun için bir şeyler planlıyoruz. Onun geleceği için.” (K19)

“Sağlık yani, sağlık. Sağlığı düşünüyorum, sadece sağlığımızı düşünüyorum. Çocuğumuzun sağlığı, eşimin sağlığı, ailemizin sağlığı. Yakınlarımız, sevdiklerimiz.” (K18)

Katılımcılardan biri (K9), evine geçmek ve eski düzenine kavuşmak istediğini, bir katılımcı (K10), daha yavaş ve sakin yaşamaya yönelik düşünceleri olduğunu, bir katılımcı (K19) stres yönetimi yapamadığını belirtmiştir. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Tek istediğim bir an önce evime geçmek. Tekrardan eski düzenimi kurmak istiyorum.” (K9)

“(…) Belki bunu biraz daha yavaşlatmış olabilirim. Onu düşünüyorum şu anda. Hiç onu düşünmedim aslında şimdiye kadar. Dediğim gibi yaşam biçimimizde de bunun çok etkisi oldu. Artık yavaşlamalıyız.” (K10)

“Stres yönetimini yapamıyorum çok fazla. Belki de bu anlamda bir destek almam lazım.” (K19)

Katılımcılardan K12, farklı yerlerde yaşanan felaketlerden etkilenen insanların durumlarını düşündüğünü, kendilerine benzer şeyler yaşadıklarını, üzüldüğünü ve dua ederek destek olamaya çalıştığını, bu durumdaki insanlara dair duyarlılığının eskiye oranla arttığını belirtmiştir.

“Tabii ki aynen. Bugünlerde aslında hem bu deprem hem etrafınızdayken, o çocukların ölümü, oradaki olan şey... Nasıl diyeyim, beni çok etkiliyor ve bir yemek yerken oradakileri düşünüyorsun mesela. Aç yatanlar var, hiçbir şeyi olmayan... Onlar... Kendimi rahat hissetmiyorum. Sen burada mesela ya da bir şey döktüğün zaman mesela bunu bulamayan insan var. O insanı etkiliyor... Onlar da aynı durumda şu anda. Evleri vardı, işleri vardı, aileleri vardı, her şeyleri vardı ama şu an hiçbir şeyleri yok. Bir şeye ulaşamıyorlar. Beni etkileyen bir tane sahne olmuştu. Aylar sonra domates yedik, domatesin tadı unuttum, Filistinli bir aile. O beni o kadar etkilemişti ki Gazze’de... ”(K12)

Bilişsel Gelişim Boyutu teması altındaki kategori ve keşfedilen kodların frekans dağılımı tablosu aşağıda verilmiştir.

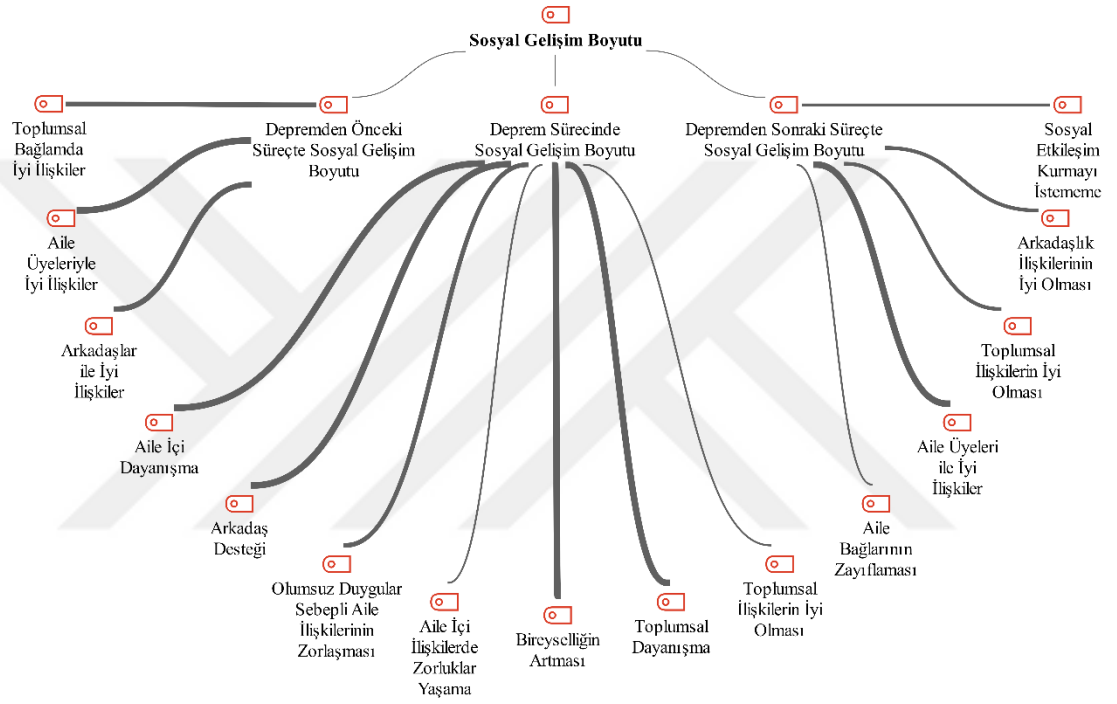
Çizelge 3.4. “Bilişsel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı

Kategoriler ve Kodlar	f
Depremden Önceki Süreçte Bilişsel Gelişim Boyutu	
Geleceğe Dair Planlar Yapma	11
Sorunları Çözebilme	10
İletişim Odaklı Sorun Çözme	9
Çocuklarının Geleceğine Yönelik Düşünceler	5
Gelecek Kaygısı Olmadan Rutin Yaşantı	3
Çözülemeyen Sorunları Kabullenme	2
Olumlu Bilişsel Durum	2
Sabit Kalite Anlayışı ile Sorunların Çözümü	1
Deprem Anında Yapılacaklara Yönelik Planlar	1
Daha Az Endişeli Düşünceler	1
Deprem Sürecinde Bilişsel Gelişim Boyutu	
Endişe İçeren Düşünceler	8
Sorun ve Planların Önemsizleşmesi	7
Karşılaşılan Sorunları Çözememe	7
Sorun Çözmede Yardım Alma	5
Kendine Olumlu Telkinde Bulunma	4
Çalışarak Olumsuz Düşüncelerden Uzaklaşma	4
Çocuklarının İyiliğini Düşünme	3
İyi Olmaya Yönelik Temenniler	3
Düşünme Sürecinde Zorluk	2
Sorun Çözmede Yalnızlaşma	2
Mal Kaybına Yönelik Düşünceler	2
Sorunlara Sakin Yaklaşım	2
Az ile Yetinerek Sorun Çözme	1
Barınma İhtiyacına Yönelik Düşünceler	1
Ölüm İçerikli Düşünceler	1
Sorunları Ekip Çalışması ile Çözme	1
Empati Temelli Sorun Çözme	1
Depremden Sonraki Süreçte Bilişsel Gelişim Boyutu	
Endişe İçerikli Düşünceler	9
İletişim Yolu ile Sorun Çözme	5
Sakin Yaklaşarak Sorun Çözme	5
Anlık Yaşamaya Yönelik Düşünceler	4
Sorun ve Planların Önemini Yitirmesi	4
Çocuklarına Yönelik Düşünceler	3
Toplumsal Duyarlılık Artışı	3
Çözülemeyen Sorunları Zorlamama	2
Yaşamın Sonluluğuna Dair Düşünceler	2
Sorun Çözmeye Dair Bir Yöntem Sahibi Olmama	2
Maddi İmkanlar ile Sorun Çözme	1
Sorunlara Sakin Yaklaşmama	1
Yeni Planlar Yapma	1
Ailenin Sağlığına Yönelik Düşünceler	1
Vurdumduymazlık	1
Bireysel Sorun Çözme	1
İyi Olmaya Yönelik Dilekte Bulunma	1
Yavaş Yaşamaya Yönelik Düşünceler	1
Eski Düzene Dair Düşünceler	1
Empati Kurarak Sorun Çözme	1

3.2.4. Depremın Kadınların Sosyal Gelişim Boyutu Üzerindeki Etkileri

“Sosyal Gelişim Boyutu” teması altında 3 kategori bulunmaktadır. Bu kategoriler "Depremden Önceki Süreçte Sosyal Gelişim Boyutu", “Deprem Sürecinde Sosyal Gelişim Boyutu” ve “Depremden Sonraki Süreçte Sosyal Gelişim Boyutu” kategorileridir.

Tema altındaki kategori ve keşfedilen kodların diyagramı aşağıda verilmiştir. Diyagrama dahil edilecek kodlar için minimum frekans değeri 4 olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.12. “Sosyal gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodlara yönelik diyagram

3.2.4.1. Depremden Önceki Süreçte Sosyal Gelişim Boyutu

Depremden önceki süreçte sosyal gelişim boyutu kategorisi altında keşfedilen kodlar incelendiğinde katılımcıların çoğunlukla aile, arkadaşlık ve toplumsal ilişkilerinin iyi olduğu anlaşılmaktadır.

Depremden önceki süreçte aile içi ilişkilerinin iyi olduğunu belirten katılımcılardan bazılarının (K1, K2, K4, K9, K10, K19) ifadeleri şu şekildedir:

“Depremden önce diyorum ya her şeyimiz çok güzeldi. (...) Herkesle iyiydik.” (K1)

“Şimdi depremden önce benim aileyle aram çok iyiydi.” (K2)

“Çok güzeldi. Yani sülaleyle, aileyle. Tabii çok gidip gelirdik, şey yapardık.” (K4)

“Pozitif yani iyi çok şükür sıkıntımız yoktu.” (K9)

“Benim çok bir şey değişmedi. Ben yine daha yeni yakalamıştım, o farkındalığa varmıştım muhtemelen. Bunlar, insan ilişkileri çok kıymetliydi. Hala daha öyle. Öncesi de sonrası da benim için hep böyleydi. Hiçbir şey değişmedi diyebilirim.” (K10)

“Hem kendi tarafımda hem de Eren'in tarafındaki aile ilişkilerimiz çok iyiydi depremden önce. Herkes zaten kendi halinde yaşayan insanlar, her iki tarafın da. Zaten biz çekirdek aile olarak da kendi halinde yaşayan insanlarız. O yüzden aile ilişkilerimiz iyiydi.” (K19)

Depremden önceki süreçte arkadaşlık ilişkilerinin iyi olduğunu belirten katılımcılardan bazılarının (K2, K4, K13, K15, K19) ifadeleri şu şekildedir:

“Depremden önce arkadaşlık ilişkilerim çok fazlaydı... Hep şen şakraklı.” (K2)

“Çok iyiydi. Giderdik birbirimize. Çay mı kahve mi? Sabah kahvesi, akşam çayı...” (K4)

“En azından gidiyorduk bir kahve, çay içiyorduk.” (K13)

“Çok vardı. O zaman diyorum sana fabrikada çalışıyordum, bir sürü arkadaşlarım vardı, iyiydi, mutluydum.” (K15)

“Zaten sosyal bir insanım ben. Depremden önce de arkadaşlık ilişkilerim çok iyiydi.” (K19)

Toplumsal ilişkilerinin iyi olduğunu belirten katılımcılardan bazılarının (K1, K2, K4, K7, K19) ifadeleri şu şekildedir:

“Herkesle iyiydik, herkesle. Esnaftık.” (K1)

“Ya şimdi beni herkes çok sever, herkesle çok iyiyim. O yüzden sıkıntım yok. Herkesle aram çok iyidir. Canı sıkılana bile laf atarım.” (K2)

“Biz apartmanda oturuyorduk. Bütün apartmanla da yani çok iyi komşuluğumuz vardı. Çok iyi geçinirdik.” K4

“Çok şükür yani herhangi bir sıkıntımız yok. Biz burada komşular, hepimiz diyaloglarımız çok iyi.” (K7)

“Bu sadece normal arkadaşlık değil iş arkadaşlığı da olabilir, herhangi bir veli arkadaşta da olabilir ya da bir alışveriş yaptığım bir yerdeki bir esnaf da olabilir. O anlamda iyiydi.” (K19)

Çok az bir katılımcı (K11, K16) arkadaşlık ve toplumsal ilişkilerinin fazla olmadığını ifade etmiş ancak bu katılımcılar aynı zamanda aile üyeleriyle ilişkilerinin güçlü olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Benim çok arkadaşım yok. Öyle diyeyim yani. Eskiden vardı ama işe başladıktan sonra benim arkadaş çevrem yok...Ya ben aslında öyle insanlarla iç içe şey değilim ya. İletişim kurmada, çok sohbet muhabbet halinde değilim insanlarla. İşe gidiyorum, geliyorum.” K11

“O kadar çok arkadaş olmazdım zaten.” K16

3.2.4.2. Deprem Sürecinde Sosyal Gelişim Boyutu

Deprem sürecinde sosyal gelişim boyutu kategorisi altında keşfedilen kodlar incelendiğinde aile içi dayanışmaya, arkadaş desteğine, toplumsal dayanışmaya dair ifadeler olmakla birlikte bireyselliğin arttığı da vurgulanmaktadır.

Bazı katılımcıların deprem sürecinde aile içi ilişkilerinin birleştirici olduğu, aile içi ilişkilerinde dayanışmanın olduğu anlaşılmaktadır. Bu duruma ilişkin bazı katılımcıların (K2, K5, K6, K9, K10, K16) ifadeleri şöyledir:

“Yani bir de biz böyle ailece büyük olduğumuz için herkes birbirine destek çıktı. Tabii amcalarımın evleri yıkıldı vesaire ama bizim ev yıkılmadığı için şey olmadı...Şey vardı tabii ama şöyle anlatayım şimdi herkesin kışlık şeyi var ya böyle evinde, dolabında saklamış olduğu... Şimdi farz edin ki bizim ailede on tane aile var ya...Beş tanesinin evi yıkılsa diğer beş tanesinin evi yıkılmamıştı.” (K2)

“Yani yok ya, biz hep sürekli birbirimizi sarıp sarmalamaya çalıştık.” (K5)

“Oğlum geldi beni almaya, İstanbul'dan. Gitmedim. Aydın, hatta gelmişti, oğlum Antalya'dan beraber geldiler. Onlar da yardım getirdiler beraber. Anne hadi götürüyüm sizi, ben dedim ben giderim, çocuklarım, muhtar olarak, kızım da var, ya hepimiz ya hiçbirimiz dedim. Ben de onları bırakamadım...Birbirimizin ilacı olduk. Hepimiz birbirimize ilaç olduk yani.” (K6)

“Zaten iyiydi. Depremden sonra daha çok kilitlendik birbirimize. Zaten deprem sürecinde hep beraber yaşıyorduk. Nüfusta çok şükür azalma olmadı. Dediğim gibi 13 kişi bir transitin arkasında yatıp kalkıyorduk. Her şeyimiz o transitin arkasında...” (K9)

“Birlikte eşimle, dostumla, ailemle paylaştım. Aynı bakış açısında olduğunuz için kendinizi daha motive edebiliyorsunuz. Onlar çok destek oldular, ailem geldi Ankara'dan. Bir de annem yanımdaydı Ankara'dan. O dönemde benimleydi. Büyüklerin sağlık sorunları vesaire, güvende olmaları...Ama destekler iyiydi. Kendi kendimize hallettiğimizi düşünüyorum.” (K10)

“Depremden sonra daha çok kaynaştık. Mesela 3 çocuk var, her biri ayrı odalarda yatıyordu. Deprem sürecinde hepimiz aynı odada yattık. O anda birbirimizi tanıdık aslında.” (K16)

Deprem sürecinde bazı katılımcıların ifadelerinden arkadaşlık, komşuluk ve toplumsal ilişkilerin iyi olduğu, bu ilişkiler aracılığıyla dayanışma sağlandığı anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin bazı katılımcıların (K5, K6, K7, K8, K9, K10, K17, K19) ifadeleri şöyledir:

“Evet, yakın arkadaşlarımızı aradık. İyiler mi diye sorduk. Başına kötü şeyler gelenlerin isimlerini duydukça tabii ki biz konuştuk. O arkadaşlarla yaşadığımız günleri anımsıyoruz. Zor.” (K5)

“Bilakis daha da birbirimizle diyalog kurduk. Kimin ne ihtiyacı var, kime ne lazım, birbirimizi daha çok aradık. Ve ihtiyaç sahiplerine her şeyi ulaştırmaya çalıştık. Yani onunla ilgilenmeye çalıştık...Kendi kendimize biz burada deprem esnasında, komşularımızla beraber birbirimizin yarasını...Yani şöyle psikolojik olarak birbirimizi tedavi ettik, teselli ettik. Tek katlı bir ev, hepimiz orada kaldık. Hemen hemen diyebilirim sana, biz 30 kişi orada kaldık, bir salonda. Oğlum, onların çocukları dışarıda, sobayı yaktılar, bize nöbet gibi tuttular. Her an sallandığımızda kapı açık, çıkartmak için yani...Yani iki ay komşularımızda kaldık, tek katlı diye. Nasıl çocuklarımla koşayım, merdiven korkusu oldu. Her an merdiven de yıkılabilir diye. Hep orada kaldık. Çok şükür onlarla bile bir bağ kurduk. Şimdiye kadar o bağı sökemedik birbirimizden. Nasıl desem sana şey gibi yaşadık yani. Hatta sana bir fotoğrafını bile göstereyim. Salonda nasıl yatmışız, onu böyle çekmişiz. Şarkı söylerdik, yemeği koyardık. Birbirimizi teselli ederdik, unutalım diye. Öyle zamanlarımız bile oldu yani... Yani konuşmayanlar konuştu, ne bileyim şeyler hep böyle... Birbirimizin ilacı olduk.” (K6)

“Deprem sürecinde inanın hepimiz birbirimize kenetlendik. Öyle diyebilirim. Belki inanmayacaksınız. Mesela sen evine girip çıkıyorsun. Evinde yemek pişiyor. Onu getiriyorsun. Onu paylaşıyorsun. Komşunla paylaşıyorsun mesela. Komşular dışarıda çay hazırlıyordu. Hani tek katlı evler olur ya. Komşular evinde çay yapıyordu, yemek pişiriyordu. Dışarıda olan kişilere yemek veriyorlardı. Çok iyiydi evet çok iyiydi.” (K7)

“Deprem zamanı daha da iyi oldu. Bizim çevremizde insanlar açta, açıkta gördüğü insanların hepsini evinde barındırdı, destek oldu, sıkıntısı olan kim varsa mesela destek olunmaya çalışıldı...Deprem zamanında zaten komşular olsun ne bileyim eş dost olsun birbirine destek oldu. Birbirimizin eksikliğini gidermeye çalıştık. Evine girebiliyor olan barındırdı. Evine giremiyor olan yine hep birlikte yine bir çeşit ayakta durmaya çalıştık yani...Hiç birbirini konuşturmayan insanlar bile, küs olanlar bile o depremde barıştı. Çünkü o zamanlar birbirlerine kenetlenme zamanıydı. Hani birbirlerine destek olma zamanlarıydı insanların. Biz böyle ayakta

durabildik. Biz de birbirimizden ayrılısaydık hiç kimse ayakta duramazdı. İnsanlar daha da kötü duruma düşebilirdi.” (K8)

“Yardım ulaştırmaya gittim. Bir arkadaşım, enkaz altından çıktı. Çocuklarıyla beraber eşi çıkamadı. Ona yardım ulaştırmaya çalıştım. Zaten o biraz beni daha çok etkiledi. Eşini kaybetti. Çocuklarıyla beraber. Önce ona ulaşamayınca ben de tedirgin oldum. Kardeşi bana ulaştı. Ona yardım, yiyecek, giyecek her gün taşıyıp götürüyordum...Her gün ona yiyecek, giyeyim götürüyordum. Enkazın orada bekliyorlardı, işte kocası çıksın diye. Çünkü iyi günlerce yardım da gelmedi, enkaz altında kalanlar için...Deprem sürecinde zaten birbirimize yardım etmek için uğraşıyorduk. Yani elimizdeki imkanları birbirimize dağıtıyorduk, veriyorduk.” (K9)

“Dışarıdan çok, mesela eşimin askerlik arkadaşları, yıllar önce 2002’lerde burada üniversitede görev yapmış hocaların bizi arayıp da nasılsınız, iyi misiniz, ihtiyacınız var mı demeleri, onlar zaten çok iyi geldi. Çok çok iyi geldi. Yalnız olmadığımız için...Ama yine burada kalanlarla birlikte, hem zor zamanlarında yıkılan binaların dışında bekleyen arkadaşlarımız, komşularımız vardı, onlara destek olduk.” (K10)

“Yani yine toplaşıp birbirimizle dertleştik. Aradık birbirimizi, yardım etmeye çalıştık. Onlar bize biz onlara birbirimize yardım etmeye çalıştık. İyiydi yani daha iyi oldu.” (K17)

“Bu noktada da arkadaşlarımız devreye girdi. Temel ihtiyaçlarımızın birçoğunu bir süre onlar karşıladı...Deprem sürecinde de iyi ki arkadaşlarım var dedim. Depremden sonra da hala şu an bu pozisyonda bu kadar rahat konuşuyorsam onların sayesinde, onların desteğiyle.” (K19)

Bu süreçte bazı katılımcıların ifadelerinden depremden önceki sürece göre insanların daha çok kendi bireysel sorunlarıyla ilgilenmek durumunda kaldığı, bu nedenle içe yönelmenin yaşandığı anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin bazı katılımcıların (K1, K4, K7, K13, K14, K15, K19) ifadeleri şöyledir:

“Artık depremden sonra herkes kendini düşünmek zorunda. Yaşamak zorunda...Herkes nasıl ben yaşayacağım, hayatta kalacağım? O herkesin için geçerli oldu.” (K1)

“Yok kimse kimseye şey yapmadı, Herkes kendine. (...) Tabii ki. Herkes kendi çocuğuna.” (K4)

“Evet herkes kendi derdine düştü.” (K7)

“Yok, ilk birkaç günde (arkadaşlarımızı) sormadık.” (K13)

“Çünkü o sırada annenle dertleşemiyorsun. Kimseye de dert anlatamıyorsun, anlamıyor. Çünkü herkes kendi derdinde. Kendi şeyinde. Kime ne anlatacaksın mesela? Hep böyle düşünüyorum. Ona gitsen onun zaten sıkıntısı var. O yüzden sıkışmıştım, bir şeyin içinde kalmıştım.” (K14)

“Deprem sürecinde bilmiyorum ya. Herkes çekti kendini.” (K15)

“Deprem sürecinde aile ilişkileri...Şöyle aslında kimsenin kimseyle uğraşacak mecali yoktu...Zaten her şeyini kaybetmişsin yani, her şeyin gitmiş, kime neyi anlatacaksın bu saatten sonra.” (K19)

Katılımcılardan bazılarının (K2, K3, K4, K7, K13, K19, K20) ifadeleri depremin olumsuz etkileri nedeniyle yaşanan stres ve kaygının aile içi ilişkilere yansıdığı yönünde olmuştur. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Depremden sonra da onlara bir şey olmasın diye çok çabaladım. Onlar tabii biraz yaşları büyük olduğu için, yaşlı olduğu için korkuyorlar. Yani şimdi bir şey olsa hemen böyle bir panik. Aa şöyle olacak, böyle olacak falan diyorlar. Şu an ailemin, yani benim değil, ama böyle anne babamın hani tahammül seviyesi sıfır...Yani bir şey söylerken hep bir agresifler, hep bir mutsuzlar. Onları mutlu edebilecek hiçbir şey yok. Açık ve net söyleyeyim. Hani tamam o an iyi geçiyor, güzel geçiyor ama sabah, yarın ne olacak şeyiyle kalkıyorlar. Onlar bağırınca susmayı tercih ediyorum. Sadece bağırıp zaten kendi şeyleri geçiyor. Yani o an mesela ne anlatsalar ben tamam deyip geçiştiriyorum. Çünkü başka bir çözümü yok. Yani bir yere varamıyorsunuz. Bir şey yapmayınca geçiyor zaten. Öyle bitiyor.” (K2)

“Kaygı vardı tabii. Üzüntü vardı. Evin içerisinde gerginlik vardı. Ama yine tabii birbirimize tutunduk.” (K3)

“Şimdi ben depremden sonra çok yaşadım. Oğlan da sorun oldu karısıyla. Yerimiz yoktu. Gelin gitti. Oğlan benim yanıma geldi. Sonra bir eve çıktık. Eski bir eve. Kızım, torunum, şimdi hepimiz bir evde yaşıyoruz. İşte öyle. Sonra gelinle arası iyi olmadı. Gelin gitti, bıraktı şimdi.” (K4)

“Olumsuz oldu. Bazı büyüklerimizi kırmış olduk. İstemedim ama oluyor. Hani bazen onlar da kırıcı oluyor. Artık depremden dolayı mı bilmiyorum. Herkes yani çaresizdi. Belki o yüzden. Herkes herkesi kırdı. Ne bileyim ben. Yani çok şeyler döndü.” (K7)

“Depremden sonra mesela eşimin ailesiyle bazen sıkıntı oldu. Bir arsası vardı, ev yapalım dedi kendisine. Apartmandı evimiz, orta hasarlıydı. Arsayı ver dedik, vereceğim dedi, sonra da vermem dedi. Şöyle böyle kavga oldu. Diğer kaynıma verdi yani. Böyle kaldı.” (K13)

“Çünkü ciddi bir depresyon hali vardı onda (eşimde). Çok uzun sürdü...Herkes kötü durumda, herkes bir saatli bomba. Ak desen başka türlü anlaşıyor yani. Ak kara anlaşıyor, kara beyaz anlaşıyor. Yani herkes mental olarak kötü olduğu için o süreçte biraz ilişkiler zedelendi.” (K19)

“Sonra şey döneminde ama deprem döneminde, sürecinde biraz şey tahammülsüzlük oluştu diyebilirim. Kaygı. Sonrasında da hani dediğim gibi biraz bu şeyler işte yansıyor sanırım psikolojikmen. (...) Arkadaşlık değil de aile, çevre. (...) O dönemde bende olmuştu, deprem sürecinde. Şu anda iyiyim, şükür de, yakın arkadaşlarımla, ailemle. O zaman da ailede sadece, hani nasıl diyeyim, yani yapamama, hani şey rahat edememe gibi bir şey oluşmuştu. Hani korkunun zaten o şeyi, etkisi. Onların etkisiyle yani bir tahammülsüzlük oluştu.” (K20)

Bazı katılımcılar (K1, K6, K7, K10, K14) tarafından sosyal çevrenin uzaklaştığı, bazı arkadaşların, komşuların taşındığı, mevcut koşullardan dolayı iletişim kurulamadığı, bazı ilişkilerin sonlandırıldığı ifade edilmiştir. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Daha az görüşür olduk. Niye? Çünkü burada kimse kalmadı. Kiminle görüşeceğim ben. Yani benim ailem bile dağıldı. Benim eltim mesela gitti Mersin'de oturdu. Biz dağıldık. Bırak artık toplumsal şeyi. Herkes dağıldı.” (K1)

“Bu mahalle, hepsi gitti. Biz burada kaldık. Herkes gitti, burayı terk etti, gitti. Tabii ki biz burada kaldık.” (K6)

“Deprem sürecinde hiç kimseyle görüşmedim desem. Olumlu mu? Hani aradık ama ulaşamadık. Çünkü internet sıkıntısı oldu. Elektrik kesintisi oldu.” (K7)

“Ayrılanlar, evleri yıkılan arkadaşlarımız başka şehirlere gitmek durumunda kaldılar. O biraz zor.” (K10)

“Deprem sürecinde zaten arkadaşlık kuramıyorsun, görüşemiyorsun, ayrısın. Ama yine iyiydi.” (K14)

Bazı ilişkilerde güvene dair sorunların açığa çıktığı, bazı ilişkilerin sonlandırıldığı katılımcılardan K2 ve K4'ün ifadelerinden anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Depremde tabii arkadaşlarımdan bazılarını kaybettim. Geriye kalan arkadaşlarım ise, şeyi anladım ya, böyle bu hayatta sana değer verip vermeyenleri anlıyorsunuz. Hani yanınızda kimin olup olmayacağını anlıyorsunuz. Yanımda olmayan insanları tamamen sildim.” (K2)

“Vallahi canım şimdi kimse kimseye güvenmiyor artık. Herkes kendi ailesiyle. Yok, eskisi gibi değil.” (K4)

Katılımcılardan K9, deprem sürecinde daha çok içe kapanarak sosyal ilişkilerden uzaklaştığını belirtmiştir:

“Ya ben biraz içine kapanık oldum deprem sürecinde. Yani o ilk 2-3 ayı atlattıktan sonra tabii. Yani böyle çok dışarı çıkmamaya başladım. (...) Destek oldum, yordu beni. Zaten hamilelik süreci vardı... O yüzden o süreçte de biraz içime kapandım. Pek böyle sosyalleşmiyordum o dönem.” (K9)

3.2.4.3. Depremden Sonraki Süreçte Sosyal Gelişim Boyutu

Depremden sonraki süreçte sosyal gelişim boyutu kategorisi altında keşfedilen kodları incelediğimizde depremin sosyal ilişkiler üzerinde farklı etkilere neden olduğu anlaşılmaktadır. Bazı katılımcıların (K3, K9, K10) depremden önce iyi olan aile ilişkilerinin deprem sürecinde de iyi olduğu, birbirlerine kenetlendikleri ve bu iyi ilişkilerin depremden sonraki süreçte de devam ettiği, bazı katılımcıların (K4, K11, K12, K15, K19) ise aile içi ilişkilerine depremin olumsuz etkilerinin yansıdığı ve bu etkilerin depremden sonraki süreçte de devam ettiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Biz biraz daha ister istemez tabii birbirimize daha çok tutunmaya başladık. Depremden önce de iyiydi. Şu anda da iyi.” (K3)

“İyi. Yani bir farklılık olmadı depremden sonra aslında. Depremden önce de aynı. Deprem sürecinde de birbirimize kilitlenmiştik. Şimdi de öyle.” (K9)

“Benim çok bir şey değişmedi. Ben yine daha yeni yakalamıştım, o farkındalığa varmıştım muhtemelen. Bunlar, insan ilişkileri çok kıymetliydi. Hala daha öyle. Öncesi de sonrası da benim için hep böyleydi. Hiçbir şey değişmedi diyebilirim.” (K10)

“Şimdi kimse kimseye. Dağıldı herkes bir yere. (...) Bak şimdi işte kaynım nereden gelmiş? Kocaeli'den. Kocaeli'ye gitti oturdu. Herkes farklı bir yere gitti. Şimdi işte bugün geldi daha görmedim. Benim abilerim her biri bir yerde. Ben yalnız buradayım.” (K4)

“Bu biraz şöyle etkiledi, eşim isyan ediyor, yani benim korkularımdan özellikle gece kaldırmalarımından olsun. O konuda biraz isyan ediyor. Daha dün gece o yüzden tartıştık. Yapabileceğim bir şey yok. İki dakika yani. Uyuma sadece. Onun uyumasını istemiyorum. Uyandırıyorum. Lavaboya gideceğim, uyandırıyorum. O arada ben daha lavabodan çıkmadan bakıyorum horultu sesi geliyor. Uyumuş yani.” (K11)

“Herkes birbirinden artık çok uzaklaştı. Daha önce daha güzel dostluklar, aileler daha şeydi. Şu anda ben bunu göremiyorum. Yeri geldiği zaman kardeş kardeşi bile o kadar çok artık arayıp sormayan bir devirdeyiz şu anda. (...) Depremden önce de aslında biraz vardı ama depremden sonra sanki biraz daha uzaklaştı biraz.

Etrafında ben bakıyorum, yani nasıl insanlar hiçbir şekilde bir depremle alakalı hiçbir şey almamış gibi. Nasıl diyeyim? Hani bağların biraz daha fazla aslında olması gerekiyor. Ben bunu göremiyorum insanlarda.” (K12)

“Depremden sonra hayatımız da bitti. Boşandım. İyi olmadık birbirimize. Aynı evdeydik birbirimize göze batıyorduk artık. Onun için boşandım. Şimdi yalnız yaşıyorum. Çalışıyorum.” (K15)

“Depremden sonra ise aile ilişkileri hepten koptu aslında. Yani çekirdek ailemden bahsetmiyorum. Herkesin temel dinamiklerinin sarsılması depremde sonra ortaya çıktı. Aile ilişkileri benim nezdinde çok fazla zedelendi. Yok denecek kadar kötü yani...” (K19)

Bazı katılımcılar (K4, K11, K16) depremde sonraki süreçte aile üyelerinin, özellikle çocuklarının yakınında olmasını istediklerine, çocuklarını göremediklerinde korku ve kaygıya kapıldıklarına, evde yalnız bırakmak istemediklerine yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Dedi o zaman ben kızımı gönderemem, yanımda olacak. Çünkü artık o korku...” (K4)

“Hem ayrıldığım için hem çok korkuyorum. O da çok çok korktu. Gözümün önünde...Şey olmuştu, lavaboya bile gidince göremeyince ortada Rümeysa nerede, Rümeysa nerede, böyle şey halindeydim sürekli. Artık kız bir an, yeter anne yani yeter beni bırak... Ya çok kötü bir şey.” (K11)

“Yani hep böyle yanımda tutmaya çalışıyorum. Normalde evde tek başına bırakabiliyordum. Şu an bırakamıyorum. Hadi bir şey oldu, ben yokum...” (K16)

Bazı katılımcılar (K5, K7, K8, K15, K18, K19) depremde sonraki süreçte arkadaşlık ilişkilerinin ve toplumsal ilişkilerinin olumlu ve destekleyici olduğuna yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Katılımcıların ifadeleri şöyledir:

“Güzel. Gün arkadaşlarımız var, bir gün dışarıda toplanıyoruz. Yine sohbetlerimiz oluyor. Her sohbette yine deprem...” (K5)

“Ediyor. Evet. Hala ediyor. Demin o yaşlı bayan vardı ya, işte o bizim komşumuz. Bu benim eltim, diğeri komşumuz, gene deminki gelen. Komşulardı buraya gelenler. Keşke görseydin onları da. Çok şükür hepimiz burada bir aile gibiyiz. Yani şu anda iyiyiz.” (K7)

“Tabii ki de devam ediyor. Şu an çevremde ben bunu görebiliyorum. Yine aynı durum olsa, Allah bir daha yaşatmasın, yine insanlar birbirlerine kenetlenirler.” (K8)

“Şimdi bir tane var arkadaşım burada. Onu çok seviyorum. Ona çok bağlıyım. O da bana.” (K15)

“Yani depremden önce, deprem zamanı ve deprem sonrasında da toplumsal ilişki konusunda bir sıkıntı yaşamadım. Gayet iyiydi.” (K18)

“Daha sonra gittiğimiz şehirlerde toplumsal ilişkiler kurmakta zorluk yaşamadık, çünkü zaten buna alışkın insanım. Yani ikili ilişkiyi seven, bunu iyi yönetebilen bir insanım zaten. Depremden sonra da bir sıkıntı olmadı.” (K19)

Bazı katılımcılar ise depremden sonraki süreçte arkadaşlık ilişkilerinde bazı değişiklikler yaşandığını ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin katılımcıların (K2, K7, K9, K14) ifadeleri şöyledir:

“Deprem süreci geçti tabii. Şu an arkadaşlarım konusunda çok seçiciyim. Çok az arkadaşım var. Eskisi kadar arkadaş canlısı değilim. İnsanlara karşı çok farklı şekilde ilerliyorum. Böyle adım atarken artık çok net seçiyorum. Benden menfaati olan ya da çıkarı olan arkadaşlıklarla alakam yok. O şekilde bitirmişim.” (K2)

“Yok, ondan sonra arayıp sorduk. İyi. Şimdi de iyi. Ama tabii ki deprem, nasıl diyeyim sana, ilişkileri biraz açtı diyelim. Daha önce daha bağlıydık. Sanki herkes şu anda kendi kabuğuna çekilmiş gibi. Anlatabildim mi? (...) Daha önce daha iyiydi, depremden önce. Ama depremden sonra biraz mesafeli oldu. Herkes kendi kabuğuna

çekildi...Şimdi nasıl diyeyim sana, herkes vurdu duymaz olmuş. Ben bugünün yaşıyayım, yarın ne olacağını bilemezsin.” (K7)

“Depremden sonra da tabii farklılıklar oldu. Kiminde işte dediğim gibi, ölüm korkusu olduğu için pek kimse artık bir şeyleri alttan almıyor. Yani bilmiyorum insanlar değişti gibi. Yani bana öyle geliyor.” (K9)

“Ama yine iyiydi. Şu anda yani, tabii hayatımızda olanlar da var, çıkanlar da var. Bu kendi kararım, dediğim gibi. Bir şey olmuyorsa zorlanmanın anlamı yok. Yani hayatımızda tutmaya da gerek yok. Bakış açım değişti yani. Eğer bana iyi gelmiyorsa bir insan, onunla yolumu keserim, ayırırım. Yani değişti.” (K14)

Bazı katılımcılar depremden sonraki süreçte sosyal etkileşim kurmayı istemediklerini, herhangi bir aktivite yapmaya ya da arkadaşlarla görüşmeye dair isteklerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Konuya ilişkin bazı katılımcıların (K1, K4, K5, K7, K13) ifadeleri şöyledir:

“Ama işte bir yere gidemiyorsun artık. Bir yere gitmek istemiyorsun. Hep evde kalmak istiyorsun.” (K1)

“Artık kaldıramıyoruz. Bak eskiden toplulukta çok hoşuma giderdi. Şimdi istemiyorum. Topluluğu, sesi istemiyoruz.” (K4)

“Daha önce turlara gidiyorduk ama şimdi tur mur dedikleri zaman sanki oraya da gidesim gelmiyor.” (K5)

“Mesela benim bir arkadaşım vardı. Bir gün görüşmezsek, birbirimizi görmezsek dayanamazdık. Şu anda inan ki belki altı ay oldu görmüyorum. Ne kendi arıyor ne ben. Ama ben birkaç defa aradım. O da aradı. Gel diyorum. Ne o geliyor ne ben gidebiliyorum.” (K7)

“Depremden sonra kimseyle konuşmak istemiyorum gibi.” (K13)

Katılımcılardan K19, toplumda depremzedelere yönelik olumsuz algı ve davranışların olduğunu, bu duruma maruz kaldığı bazı olaylar yaşadığını, bu durumun kendisini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. K19’un ifadesi şöyledir:

“En çok hissettiğim şey aslında biz kendi ülkemizde mülteci pozisyonuna düştük. Mülteci gibi bakıldı mesela. Bizim toplumla kötü bir bağımız olmamasına rağmen toplumun bizimle bir sorunu vardı bence, o süreçte. Genelleme yapmak yanlış belki...Sen ne biliyorsun ya benim o evde ne şartlarda kaldığımı, neleri kaybettiğimi, kaybetmediğimi nereden biliyorsun? Dedim ki Allah kimseyi kimseye düşürmesin. Yani o olayı hiç unutmam, o kadının yaptığını hiç unutmam.” (K19)

Sosyal Gelişim Boyutu teması altındaki kategori ve keşfedilen kodların frekans dağılımı çizelgesi aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.5. “Sosyal gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı

Kategoriler ve Kodlar	f
Depremden Önceki Süreçte Sosyal Gelişim Boyutu	
Aile Üyeleriyle İyi İlişkiler	20
Arkadaşlar ile İyi İlişkiler	19
Toplumsal Bağlamda İyi İlişkiler	15
Fazla Arkadaşlık İlişkisinin Olmaması	2
Fazla Toplumsal İlişkinin Olmaması	1
Deprem Sürecinde Sosyal Gelişim Boyutu	
Aile İçi Dayanışma	10
Arkadaş Desteği	10
Bireyselliğin Artması	10
Toplumsal Dayanışma	10
Olumsuz Duygular Sebepi Aile İlişkilerinin Zorlaşması	7
Aile İçi İlişkilerde Zorluklar Yaşama	4
Toplumsal İlişkilerin İyi Olması	4
Aileden Uzaklaşmayı İstememe	2
Aile İçi ilişkilerde Olumlu Gelişmeler	2
Arkadaşlık İlişkisi Kuramama	2
Sosyal Çevrenin Uzaklaşması	2
Toplumsal İlişkilerden Uzaklaşma	2
Arkadaşlar ile İyi İlişkiler	1
Aile İçi İyi İlişkiler	1
Bazı İlişkilerin Sonlandırılması	1
İletişim Kanalı Yetersizliği ile Arkadaşlık İlişkisi Kuramama	1
Sosyal İlişkilerde Güvensizlik	1
Arkadaşların Taşınması	1
Toplumsal İlişkilerin Artması	1

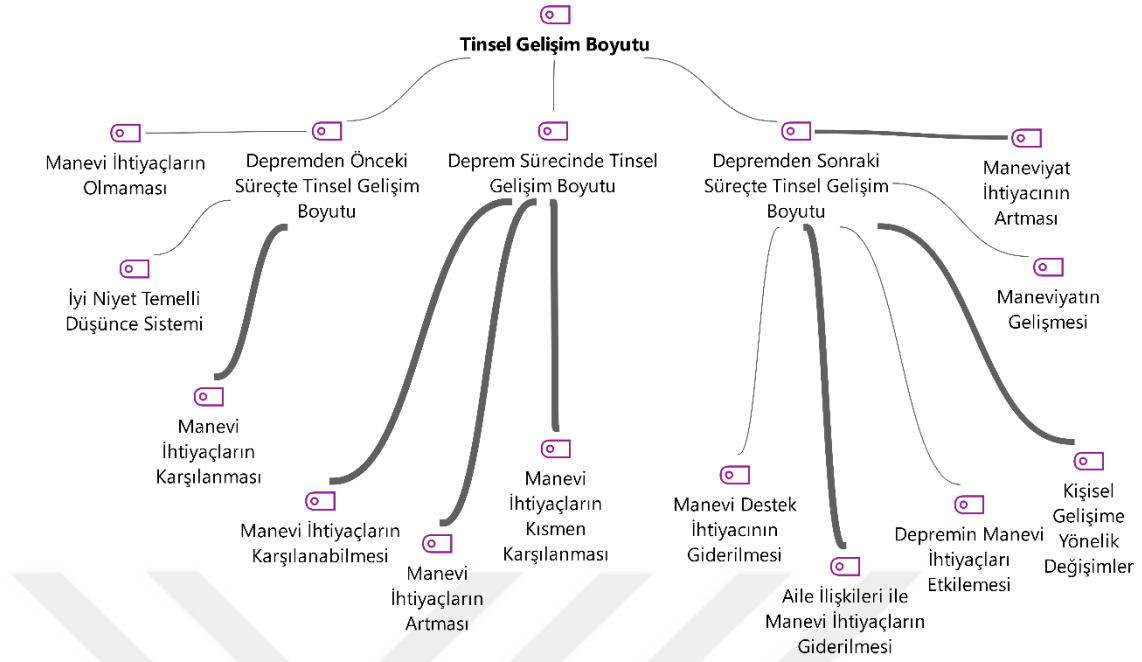
Çizelge 3.5. Devam. “Sosyal gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı

Kategoriler ve Kodlar	f
Depremden Sonraki Süreçte Sosyal Gelişim Boyutu	
Aile Üyeleri ile İyi İlişkiler	15
Arkadaşlık İlişkilerinin İyi Olması	8
Toplumsal İlişkilerin İyi Olması	8
Sosyal Etkileşim Kurmayı İstememe	6
Aile Bağlarının Zayıflaması	4
Aile Üyelerinin Yakında Olmasının İstenmesi	3
Arkadaşlık İlişkilerinde Zorluk	3
Toplumsal Destek	3
Toplumsal Depremzedelere Yönelik Olumsuz Tutumları	2
Arkadaşlık İlişkilerinde Değişiklik Yaşanmaması	2
Psikolojik Zorlukların Aile İçi İlişkilere Olumsuz Etkisi	2
Arkadaşlık İlişkilerinde Seçicilik	2
Arkadaşların Davranışlarının Değişmesi	1
Arkadaşlık İlişkilerinin Gelişmesi	1
Toplumsal İlişkilerin Zorlaşması	1
Arkadaşlarla Duygusal Paylaşım	1
Aile Üyelerinin Uzaklaşması	1
Arkadaş Çevresinin Değişmesi	1
Arkadaşlık İlişkisinin Olmaması	1
Dayanışma İhtiyacının Kalmaması ile Aile İlişkilerinde Azalma	1
Sosyal Çevrenin Geri Gelmesi	1
Sosyal Çevrenin Uzaklaşması	1

3.2.5. Depremın Kadınların Tinsel Gelişim Boyutu Üzerindeki Etkileri

“Tinsel Gelişim Boyutu” teması altında 3 kategori bulunmaktadır. Bu kategoriler "Depremden Önceki Süreçte Tinsel Gelişim Boyutu", “Deprem Sürecinde Tinsel Gelişim Boyutu” ve “Depremden Sonraki Süreçte Tinsel Gelişim Boyutu” kategorileridir.

Tema altındaki kategori ve keşfedilen kodların diyagramı aşağıda verilmiştir. Diyagrama dahil edilecek kodlar için minimum frekans değeri 2 olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.13. “Tinsel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodlara yönelik diyagram

3.2.5.1. Depremden Önceki Süreçte Tinsel Gelişim Boyutu

Depremden önceki süreçte tinsel gelişim boyutu kategorisi altında keşfedilen kodlar incelendiğinde katılımcıların çoğunlukla manevi ihtiyaçlarını aile, çevre ve dini inanç aracılığıyla karşıladığı, bazı katılımcıların iyi niyet, sevgi ve olumu düşünce temelli dünya görüşlerini benimsediği, katılımcılardan birinin doğaya yakın yaşama isteğini ifade ettiği anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin bazı katılımcıların (K1, K2, K8, K11, K12, K19) ifadeleri şu şekildedir:

“Yani özgür ruhlu bir insanım zaten. Sevgiden yanayım. Hayatın tadını çıkartıyorum.” (K1)

“Ya benim kendi inancım nasıldır biliyor musun? Hep şey derim yani kimseye kötülük yapma. Kimseden bir şey bekleme. Kalbin hep iyi olsun. İyi niyetli insanlar iyi şeyleri kazanırlar. Hani kimsede gözün olmasın malında, mülkünde. Haset farklı bir şeydir. Bende öyle şeyler yoktur. Yani diyorum ya milyonda bir tanedir böyle. İnsanlar şeydir farklı... Benim mesela hayata bakış açım çok farklı. Hayata bakış açım hep şöyledir. Pozitif düşün pozitif olsun derim.” (K2)

“Depremden önce hani belirli manevi ihtiyaçlar tabii ki de vardı. Hani duygusal yönden insan kendini rahat hissetmek için tabii ki de eşiyle konuşabiliyordu vs.”
(K8)

“Ya çalışmayı istemezdim açıkçası. (...) Daha çok böyle doğayla iç içe yaşamak isterdim.” (K11)

“Manevi ihtiyaçlarım çok şükür yani yaradana elimi açıp ne kadar yakın olduğumu biliyorum, onu hissetmek çok güzel. Çok şükür onda bir sıkıntım yok.” (K12)

“Şöyle ailesi tarafından çok sevilen bir insanım ben. Deprem öncesinde de bunu zaten annem, babam, kardeşlerim çok net hissettirir, hissettiririz.” (K19)

Katılımcılardan K20 manevi ihtiyacını karşılamakta güçlük çektiğini, K2 kimseden beklentisi olmadığını, öncelikle kendisine yönelik sevgisinin ve saygısının olduğunu ifade etmiştir:

“Depremden önceki süreçte, dediğim gibi çok yorucu bir işte çalıştığım için çok fazla kendime de vakit ayıramıyordum gerçekten. Manevi yönden güçsüz olabiliyordum çoğu zaman.” (K20)

“Birincisi manevi olarak kimseden bir şey beklemiyorum. Kimse beni sevsin diye de uğraşmıyorum. Çünkü ben kendimi seviyorum. Hayattaki en güzel sevgim kendime aittir. Kendime saygısızlık yapmam. Çünkü kendime saygısızlık yaparsam herkes bana saygısızlık yapar düşüncesiyle yola çıkıyorum. Kimseyi üzmiyorum. Kimseyle polemığe girmiyorum.” (K2)

3.2.5.2. Deprem Sürecinde Tinsel Gelişim Boyutu

Deprem sürecinde tinsel gelişim boyutu kategorisi altında keşfedilen kodlar incelendiğinde bazı katılımcılar açısından depremden önceki sürece göre manevi ihtiyaçların ve destek görme ihtiyacının arttığı, bazı katılımcıların manevi ihtiyaçlarını aile bağları ya da dini inancı aracılığıyla sağlayabildiği, bazı katılımcıların ise manevi ihtiyaçlarını kısmen karşılayabildiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda bazı katılımcıların (K8, K9, K18, K19, K20) ifadeleri şu şekildedir:

“Ama hani deprem zamanı daha da yoğun oldu bu tür şeyler. Hani daha fazla duygusal bir boşluğa giriyor insan, yine inancına sığınıyor, daha fazla dua ediyor, Allah'ına daha yakın oluyor. Hani deprem zamanı biraz daha yoğun yaşanan duygular.” (K8)

“Deprem sürecinde tabii ki manevi... İnsanlar şey istiyor o dönemde... Sürekli sayılmak istiyorsun. (...) Evet. Mesela havaalanında yemekler falan koymuşlardı uçaktan inenler için. Çocuklar için bile oyuncak koymuşlar. Onları görünce çok mutlu olduk, çocuklar sevin sin diye. Çocuklar onları görünce daha çok ağlamaya başlıyorlardı. Manevi desteği vermeye çalıştılar. İnsanlar gerçekten vermeye çalıştılar.” (K9)

“Deprem sürecinde ailemden aldım diyeyim. Ailemden aldım dediğim, kendi ablamdan, annemden, kardeşlerimden diyeyim.” (K18)

“Deprem sürecindeyse zaten yine ailemdeki manevi destek her zaman vardı, deprem sürecinde de bu devam etti, uzakta da olsak. Ama yine partnerimden yana herhangi bir destek görmedim, uzunca bir süre görmedim.” (K19)

“Zaman zaman. Her zaman değil tabi ki...O zaman da manevi yönden, duygusallık, ağlama hissi, bir sarılma hissi aradık gerçekten. O hisleri yaşamak istedik diyebilirim.” (K20)

Deprem sürecinde dayanışmanın umut verici olduğu, manevi ihtiyaçların karşılanması açısından destekleyici olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılardan K10'un konuya ilişkin ifadesi şöyledir:

“Depremden önce, çok özgür alanına düşkün biri olarak söylüyorum, burada zaten işimde sosyalleşme oluyordu, depremde sonra o dediğim gibi aynı tencereden çorba içmek çok güzel geldi. Dediğim gibi çok güçlü kıldı beni, umut verdi geleceğe dair. Burada yine bir sürü çabalar vardı, bir sürü yaşanan sıkıntılar vardı. Biraz bencillik vardı ama ben umutla bakıyordum.” (K10)

3.2.5.3. Depremden Sonraki Süreçte Tinsel Gelişim Boyutu

Depremden sonraki süreçte tinsel gelişim boyutu kategorisi altında keşfedilen kodlar incelendiğinde depremin manevi ihtiyaçlar üzerinde etkisinin olduğu, manevi destek ihtiyacının arttığı, bu ihtiyacın aile içi destekleyici ilişkiler ile arkadaşlık, sevgi, inanç ve farklı yaklaşımlar geliştirilerek karşılanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda bazı katılımcıların (K5, K6, K10, K14, K16, K18, K19, K20) ifadeleri şu şekildedir:

“Daha çok dua etme isteği arttı gibi yani.” (K5)

“Kardeşimle. İşte bak diyorum ya benim en büyük şeyim kardeşim, yanımda o da. Onunla her şeyimi paylaşıyorum. Onunla her şeyimi sırlaşıyorum. Kızım. Böyle yani.” (K6)

“Sonrasında diyorum ki benim geliş sebebim var, çalıştığım iş yerinde de o kadar çok fazla insanla çalışıyorum ki onların bana ihtiyacı olduğunda, benim onlara ihtiyacım olduğunda oturup konuşmak, onun omzuna dokunmak, bence en büyük fayda sağlayacak bir şey. Çünkü sevgi her şeyin temeli.” (K10)

“O yüzden anı yaşıyorum. Önceden üzülünce köşeme çekilirdim, kimseyle konuşmazdım. Ama şimdi öyle değilim. Üzgün olsam bile gülüyorum. Gülmeye devam ediyorum. Mücadele ediyorum... Mesela, çok alttan alan, çok sabırlı bir insandım, hep fedakarlık yapardım. Ama şimdi onlara hiç gerek duymuyorum. Öyle şeyler yapmıyorum. Yani alttan almıyorum... Evet, aynen. Bir de yakın arkadaşlarımdan alıyorum yani. O yüzden gerek duymadım kimseden.” (K14)

“Ama depremden sonra yalnız değilmişim, aslında evet çok sevgimiz varmış.” (K16)

“Depremden sonra da teyzemden diyeceğim. Oraya da o cevabı vermek istiyorum. Depremden sonraki süreçte kesinlikle teyzemden.” (K18)

“O buhrandan çıktı, o yüzden ruhsal doyum anlamında partnerimden şu an en son safhada etki alıyorum. Yine ailemdeki o rutin devam ediyor. Yine kendi kendimi mutlu etme kısmı da devam ediyor. Ama partnerimden gördüğüm destekle beraber bu çok daha olumlu bir hal almaya başladı. O yüzden daha keyifliyim. Zaten

keyifliydim, bir süre keyifsizdim ama şu an çok daha keyifliyim yani. Manen iyi pozisyondayım bence. Bence.” (K19)

“Normalleştikçe, kendimizi toparlamaya başladıkça daha güçlü, düzenimizi kurup, ortamımızı sağlayıp inançlı bir şekilde yapamadığımız ibadetlerimiz olsun onlara sarılarak daha güçlü olmaya çalıştık, çalışıyoruz.” (K20)

“Ben önceden de böyle bir şeydim, öyle uyumsuz değildim, iyi düşünen falan. Şimdi de... Kötülüğün olmaması gerektiğini... Bir anda ölüp gidiyor insanlar, bir anda başımıza her şey gelebiliyor. Öyle düşünüp daha ılımlı, daha naif bakmaya çalışıyorum etrafa.” (K20)

Katılımcılardan K10’un ifadelerinden anı yaşama, yavaş yaşama ve sorumluluk temelli dünya görüşleri ile manevi ihtiyacını karşılamaya yönelik ifadelerin yer aldığı, dünya görüşünün diğer kişilerce anlaşılmasının manevi açıdan destekleyici olduğu anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin K10’un ifadesi şöyledir:

“Eğer yaşıyorsak bunun bir sorumluluğu var. Eğer o depremde bize bir şey olmadıysa, biz aslında daha da sorumlu insanlarız. (...) Ama yine de eğer biz kaldıysak, işte o yüzden bunu düşünmek ilaç gibi gelebilir bize. Eğer ayaktaysak bir sebebi var ve biz bunu bulalım, o ölen insanların ruhu için bir şeyler yapalım. Yanlış düşüncelerimiz varsa onları düzeltelim. Çok fazlasını istiyorsak daha azını, paylaşabilmek için fazlasını isteyelim...” (K10)

“Yavaş yaşamalı. Biraz daha bu sosyal medyanın o podcast yayınlarını (sesli içeriklerini) çok seviyorum. İkili sohbetlerini vesaire. İnsanların benim gitmediğim yerlerdeki, mesela Japon kültüründeki insanlar neler yapıyorlar? O kadar yavaş yaşıyorlar ki, neden biz bu kadar hızlı koşuşturuyoruz, neye, niçin, nereye varmak istiyoruz, bizi mutlu eden şeyler neler, bunları tespit edip yavaşlamak. Şu andaki benim gelecekle ilgili kendi üstümde çalıştığım şey bu.” (K10)

“Fakat şöyle dışarıda bir dünya var, sizin dışınızdaki bir dünya var. Bu dünyada inanılmaz her şeyi sanki sosyal medyayla görüyorum. Sanki her şey mükemmel olsun, mükemmeliş gibi. İnsanlar küçük bir şeyleri çok çok bekliyorlar, çok başarılılar, çok güzeller, çok düzgünler vs. onu görüyorsunuz. Orada biraz yalnız hissediyordum kendimi çünkü biraz daha dengede yaşayabilmek, tüketebildiğim

kadarını almak. Çok fazlasını, üçüncü bir parça bir şeyi almaktan çekinen bir insandım. Deprem sonrasında bunu çok daha rahat paylaşabilir olduk. Çünkü etrafımızda da insanların bunu fark etmiş olmaları belki de beni biraz daha rahatlattı. Daha çok kişiyle paylaşabilir olduk, daha farkına vardık aslında.” (K10)

Depremden önceki süreçte ve deprem sürecinde doğaya yakın yaşama isteğini ifade eden katılımcı K11, deprem sonrası süreçte de bu isteğinin devam ettiğini ifade etmiştir. K11’in konuya ilişkin ifadesi şöyledir:

“Ben sadece insanlardan biraz daha uzak, öyle bir hayat isterdim yani. (...) Evet, doğa, o bana çok iyi geliyor çünkü. Çok seviyorum doğayı. Bir şeylerle uğraşmak... Yani daha iyi olacağını düşünüyorum.” (K11)

Tinsel Gelişim Boyutu teması altındaki kategori ve keşfedilen kodların frekans dağılımı çizelgesi aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.6. “Tinsel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı

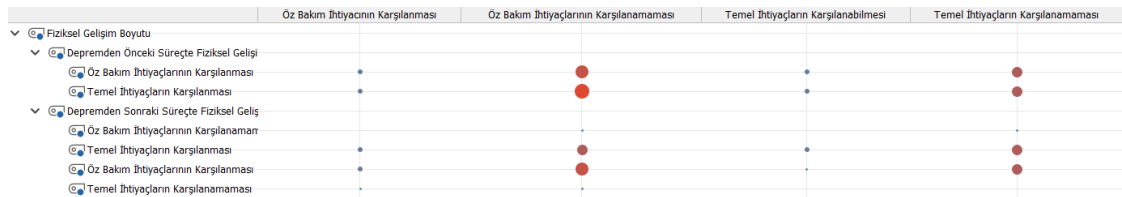
Kategoriler ve Kodlar	f
Depremden Önceki Süreçte Tinsel Gelişim Boyutu	
Manevi İhtiyaçların Karşılanması	9
Manevi İhtiyaçların Olmaması	2
İyi Niyet Temelli Düşünce Sistemi	2
Manevi İhtiyaçların Karşılanamaması	1
Yalnızlık Hissetme	1
Sevgi Temelli Dünya Görüşü	1
Doğaya Yakın Yaşam İsteği	1
Yüksek Özsaygı	1
Olumlu Düşünce Temelli Düşünce Sistemi	1
Deprem Sürecinde Tinsel Gelişim Boyutu	
Manevi İhtiyaçların Karşılanabilmesi	2
Manevi İhtiyaçların Artması	3
Manevi İhtiyaçların Kısmen Karşılanması	3
Dayanışma ile Gelen Umut	1
Destek Görme İhtiyacının Artması	1

Çizelge 3.6. Devam. “Tinsel gelişim boyutu” teması altındaki kategori ve kodların frekans dağılımı

Kategoriler ve Kodlar	f
Depremden Sonraki Süreçte Tinsel Gelişim Boyutu	
Aile İlişkileri ile Manevi İhtiyaçların Giderilmesi	6
Kişisel Gelişime Yönelik Değişimler	5
Maneviyat İhtiyacının Artması	4
Manevi Destek İhtiyacının Giderilmesi	2
Maneviyatın Gelişmesi	2
Depremi Manevi İhtiyaçları Etkilemesi	2
Sevgi ile Yalnızlık Hissinin Giderilmesi	1
Romantik İlişki ve Sevgiye Yönelik İhtiyaç	1
Kendini Çocuklarına Adama	1
Arkadaşlık İlişkileri ile Manevi İhtiyaçların Giderilmesi	1
Anı Yaşamaya Yönelik Düşünce Sistemi	1
Doğaya Yakın Yaşama İsteği	1
Sorumluluk Duygusu Temelli Dünya Görüşü Geliştirme	1
Yavaş Yaşama Temelli Dünya Görüşü Geliştirme	1
Dünya Görüşünün Diğer Kişilerce Anlaşılması	1
Manevi Bir Değişim Yaşanmaması	1

3.3. Kodlar Arasındaki İlişki

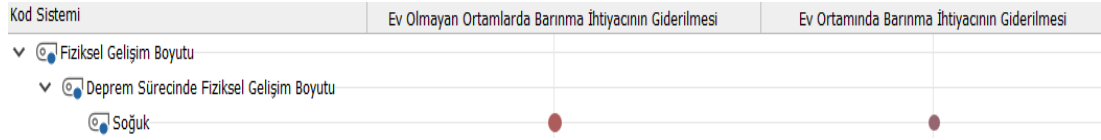
Araştırmanın analiz sürecinde keşfedilen kodlara yönelik kod ilişkileri matrisleri bu başlıkta incelenecektir.

Şekil 3.14. Depremden önceki süreçte, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte öz bakım ve temel ihtiyaçların karşılanma durumuna yönelik kodlar arasındaki ilişki matrisi

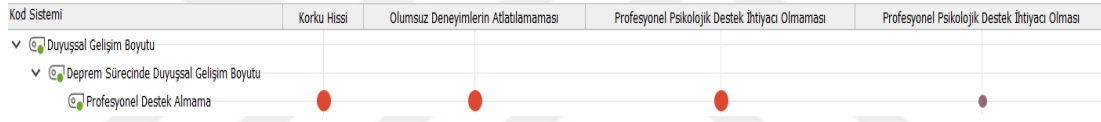
Depremden önceki ve depremden sonraki süreçte öz bakım ve temel ihtiyaçların karşılanma durumuna yönelik kodlar ile deprem sürecinde öz bakım ve temel ihtiyaçların karşılanma durumuna yönelik kodlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Şekil 3.14 incelendiğinde depremden önce temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılayabilmeye yönelik

kodlar ile deprem sürecinde öz bakım ve temel ihtiyaçları karşılayamamaya yönelik kodlar arasında güçlü ilişkiler keşfedilmiştir. Benzer şekilde depremden sonraki süreçte temel ve öz bakım ihtiyaçlarının karşılandığına yönelik ifadeleri içeren kodlar ile deprem sürecinde temel ve öz bakım ihtiyaçlarının karşılanamamasına yönelik kodlar arasında güçlü bir ilişki saptanmıştır.

Şekil 3.15. Deprem sürecinde soğuğa yönelik ifadeler ile deprem sürecinde barınma durumuna yönelik kodlar arasındaki ilişki matrisi

Deprem sürecinde havanın soğukluğuna yönelik kodlar ile yine deprem sürecinde ev ortamında barınma durumuna yönelik kodlar arası ilişki incelendiğinde Şekil 3.15'te görüldüğü üzere ilgili kodlar arasında bir ilişki olduğu saptanmıştır.

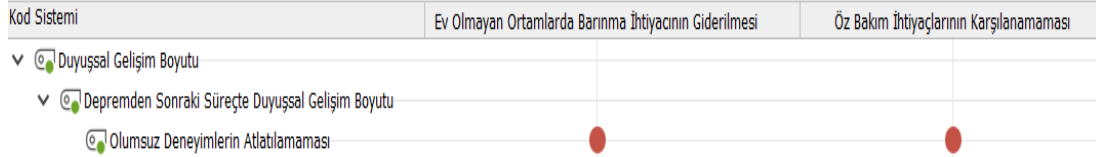
Şekil 3.16. Deprem sürecinde profesyonel destek alınmadığına yönelik kodlar ile deprem sonrasında yaşanan duyular ve profesyonel destek ihtiyacına yönelik kodlar arasındaki ilişki matrisi

Deprem sürecinde profesyonel destek alınmamasına yönelik ifadeleri içeren kodlar ile depremden sonraki süreçteki duyuşsal gelişim boyutuna yönelik kodlar arası ilişki incelendiğinde “Korku” ve “Olumsuz Deneyimlerin Atlanamaması” kodları ile deprem sürecinde duyuşsal gelişim kategorisinde yer alan “Profesyonel Destek Almama” kodu arasında eşit ve güçlü bir ilişki keşfedilmiştir. Aynı zamanda deprem sürecinde profesyonel destek alınmadığına yönelik ifadeler içeren kodlar ile depremden sonraki süreçte profesyonel destek ihtiyacına yönelik kodlar incelendiğinde “Profesyonel Destek Almama” kodu ile “Profesyonel Psikolojik Destek İhtiyacı Olmaması” kodu arasında güçlü bir ilişki tespit edilmiştir.

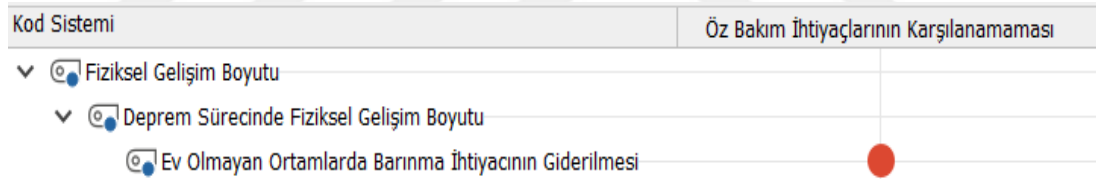
Şekil 3.17. Depremden önceki süreçte aile, arkadaşlık ve toplumsal açıdan iyi ilişkiler ile depremden sonraki süreçte iyi ilişkilere yönelik kodlar arasındaki ilişki matrisi

Depremden önceki süreçte “Aile Üyeleriyle İyi İlişkiler” kodu ile depremden sonraki süreçte “Aile Üyeleri ile İyi İlişkiler” kodu arasında güçlü bir ilişki keşfedilmiştir. Depremden önceki süreçte “Arkadaşlar ile İyi İlişkiler” kodu ile depremden sonraki süreçte “Aile Üyeleri ile İyi İlişkiler” kodlu arasında da güçlü bir ilişki saptanmıştır.

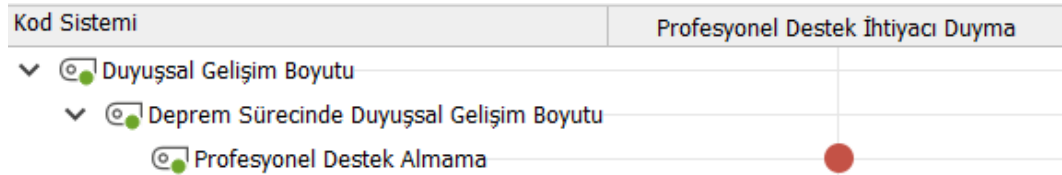
Şekil 3.18. Depremden sonraki süreçte “olumsuz deneyimlerin atlatılamaması” kodu ile deprem sürecinde “ev olmayan ortamlarda barınma ihtiyacının giderilmesi” ve “öz bakım ihtiyaçlarının karşılanamaması” kodları arasındaki ilişki matrisi

Depremden sonraki süreçte duyuşsal gelişim boyutunda yer alan “Olumsuz Deneyimlerin Atlanlamaması” kodu ile “Deprem Sürecinde Fiziksel Gelişim Boyutu” kategorisi altında kodlanan “Ev Olmayan Ortamlarda Barınma İhtiyacının Giderilmesi” ve “Öz Bakım İhtiyacının Karşılanamaması” kodları arasında eşit ve güçlü ilişkiler tespit edilmiştir.

Şekil 3.19. Deprem sürecinde “ev olmayan ortamlarda barınma ihtiyacının giderilmesi” ve deprem sürecinde “öz bakım ihtiyaçlarının karşılanamaması” kodları arasındaki ilişki matrisi

Kodlar arasındaki ilişki incelendiğinde “Ev Olmayan Ortamlarda Barınma İhtiyacının Giderilmesi” kodu ile “Öz Bakım İhtiyaçlarının Karşılanamaması” kodu arasında güçlü bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Şekil 3.20. Deprem sürecinde “profesyonel destek almama” kodu ile deprem sürecinde “profesyonel destek ihtiyacı duyma” kodları arasındaki ilişki matrisi

Matris incelendiğinde deprem sürecinde “Profesyonel Destek Almama” kodu ve deprem sürecinde “Profesyonel Destek İhtiyacı Duyma” kodu arasında güçlü bir ilişki bulunduğu gözlemlenmiştir.

3.4. Demografik Özelliklere Yönelik Kodlar Arası İlişki

Araştırma sürecinde verileri toplanan katılımcıların demografik bilgileri çerçevesinde keşfedilen kodlar bu başlıkta incelenecektir.

Çizelge 3.7. Gelir grupları ve deprem sürecinde barınma ihtiyacının giderildiği yer

Tema, Kategori ve Kodlar	Alt Gelir	Orta Gelir
Fiziksel Gelişim Boyutu		
Deprem Sürecinde Fiziksel Gelişim Boyutu		
<i>Ev Olmayan Ortamlarda Barınma İhtiyacının Giderilmesi</i>	%100,0	%70,0
<i>Ev Ortamında Barınma İhtiyacının Giderilmesi</i>		%30,0
Toplam	%100	%100

Alt gelir grubuna dahil olduğunu belirten katılımcıların hepsi deprem sürecinde ev olmayan ortamlarda barınma ihtiyaçlarını gidermişlerdir. Orta gelir grubuna dahil olan katılımcıların ise %30'u barınma ihtiyaçlarını ev ortamında giderdiklerini belirtirken %70'i ev olmayan ortamlarda giderdiğini belirtmiştir.

Çizelge 3.8. Gelir grupları ve deprem sürecinde öz bakım ve temel ihtiyaçların giderilmesi

Tema, Kategori ve Kodlar	Alt Gelir	Orta Gelir
Fiziksel Gelişim Boyutu		
Deprem Sürecinde Fiziksel Gelişim Boyutu		
<i>Öz Bakım İhtiyacının Karşılanması</i>		%13,3
<i>Öz Bakım İhtiyaçlarının Karşılanamaması</i>	%57,1	%43,3
<i>Temel İhtiyaçların Karşılanabilmesi</i>		%10,0
<i>Temel İhtiyaçların Karşılanamaması</i>	%42,9	%33,3
Toplam	%100	%100

Tablo incelendiğinde alt gelir grubundaki katılımcıların %57,1'i deprem sürecinde öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamadığını, %42,9'u deprem sürecinde temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını belirtmiştir. Orta gelir grubundaki katılımcıların %13,3'ü deprem sürecinde öz bakım ihtiyaçlarını karşılayabildiğini belirtirken %43,3'ü deprem sürecinde öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamadığını belirtmiştir. Yine orta gelir grubundaki katılımcıların %10,0'u deprem sürecinde temel ihtiyaçlarını karşılayabildiğinden bahsederken %33,3'ü ise deprem sürecinde temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını belirtmiştir.

3.5. Kelime Bulutu

Katılımcı görüşmelerinden elde edilen yanıtlar kelime bulutu ile analiz edilmiştir. Kelime bulutu oluşturulurken en çok frekansa sahip 50 kelime seçilmiştir. Sözcük frekanslarının tespit edilmesi sürecinde bağlaçlar ve edatlar (örneğin: "ve", "ile", "ama"), tekil harfler veya anlam ifade etmeyen kısa kelimeler (örneğin: "o", "a") ve araştırmanın amacını kapsamayan sık kullanılan genel kelimeler (örneğin: "çok", "bir", "sürecinde") hariç bırakılmıştır. Kelime bulutu aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 3.21. Kelime bulutu

Sözcük frekanslarına ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.9. Kelime bulutu sözcük frekansları

Sözcük	Sözcük uzunluğu	Frekans	%	Derece	Belgeler	Belgeler %
deprem	6	396	2.01	1	20	100.00
ben	3	300	1.52	2	20	100.00
zaman	5	129	0.66	3	18	90.00
ihtiyaçlarımızı	15	124	0.63	4	20	100.00
destek	6	119	0.60	5	19	95.00
manevi	6	118	0.60	6	20	100.00
iyi	3	115	0.58	7	20	100.00
şimdi	5	112	0.57	8	18	90.00
kendi	5	111	0.56	9	19	95.00
şükür	5	109	0.55	10	16	80.00
yoktu	5	95	0.48	11	17	85.00
fiziksel	8	92	0.47	12	20	100.00
ihtiyaç	7	90	0.46	13	20	100.00
aile	4	87	0.44	14	20	100.00
bakım	5	78	0.40	15	20	100.00
duygular	8	72	0.37	16	19	95.00
bizim	5	70	0.36	17	17	85.00
herkes	6	70	0.36	17	19	95.00
duygusal	8	68	0.35	19	19	95.00
hiç	3	61	0.31	20	17	85.00
öz	2	61	0.31	20	20	100.00
kötü	4	59	0.30	22	16	80.00
zorluk	6	55	0.28	23	18	90.00
arkadaşlık	10	53	0.27	24	19	95.00
farklı	6	53	0.27	24	15	75.00
toplumsal	9	53	0.27	24	20	100.00
korku	5	52	0.26	27	14	70.00
yardım	6	52	0.26	27	14	70.00
güzel	5	51	0.26	29	15	75.00
insan	5	50	0.25	30	13	65.00
konum	5	49	0.25	31	17	85.00
ev	2	48	0.24	32	16	80.00
sıkıntı	7	41	0.21	33	13	65.00
sorun	5	39	0.20	34	16	80.00
iyi	4	37	0.19	35	13	65.00
sürekli	7	37	0.19	35	9	45.00
birlikte	8	35	0.18	37	9	45.00
büyük	5	32	0.16	38	12	60.00
eşim	4	31	0.16	39	7	35.00
maddi	5	31	0.16	39	10	50.00
yavaş	5	31	0.16	39	9	45.00
yemek	5	29	0.15	42	10	50.00
çalışıyorum	11	28	0.14	43	13	65.00
psikolojik	10	27	0.14	44	13	65.00
sağ	3	27	0.14	44	12	60.00
dışarıda	8	25	0.13	46	12	60.00
ihtiyacı	8	24	0.12	47	10	50.00
kızım	5	24	0.12	47	7	35.00
rahat	5	24	0.12	47	11	55.00
yalnız	6	24	0.12	47	7	35.00

Katılımcı görüşmelerinden elde edilen verilerin analizinde kelime frekansı dağılımları yukarıdaki tabloda yer almaktadır. En yüksek frekansa sahip kelime "deprem" (f: 396, %2,01) olup tüm belgelerde (%100) kullanıldığı görülmektedir. "Ben" (f: 300, %1,52) ve "zaman" (f: 129, %0,66) ifadelerinin yüksek frekansı ile bireysel deneyimler ve zamanla ilişkilendirilen durumların tartışıldığı anlaşılmaktadır.

"İhtiyaçlarınızı" (f: 124, %0,63), "destek" (f: 119, %0,60) ve "manevi" (f: 118, %0,60) kelimeleri, katılımcıların özellikle afet sonrası süreçte fiziksel ve manevi ihtiyaçlar ile dayanışmaya ilişkin ifadelerde bulunduklarını göstermekte ve "şimdi" (f: 112, %0,57), "kendi" (f: 111, %0,56) gibi kelimeler kişisel farkındalık ve mevcut duruma yönelik değerlendirmelerin ön planda olduğunu işaret etmektedir.

Daha düşük frekanslarla sıralanan "şükür" (f: 109, %0,55) ve "fiziksel" (f: 92, %0,47) gibi kelimeler, bireysel ve toplumsal şükran ifadelerinin yanı sıra fiziksel ihtiyaçların da önemli bir tartışma konusu olduğunu göstermektedir. "Aile" (f: 87, %0,44) ve "duygusal" (f: 68, %0,35) kelimeleri, katılımcıların sosyal destek ağlarına ve duygusal durumlarına ilişkin verilere işaret etmektedir.

Genel olarak bakıldığında incelenen kelimeler, katılımcıların deneyimlerini ve ihtiyaçlarını bireysel, toplumsal ve duygusal boyutlarda ele aldığını göstermektedir. Söz konusu analiz, görüşme verilerinin ana temalarının belirlenmesine katkıda bulunmuş, afet sonrası süreçlerde öncelikli ihtiyaçların ve bireysel farkındalıkların anlaşılmasını sağlamıştır.

4. TARTIŞMA

Araştırmanın temel aldığı depremin kadınların fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel gelişim boyutları üzerindeki etkilerine yönelik elde edilen bulgular ve çıkarımlar bu bölümde tartışılmıştır.

Araştırma sürecinde yaşanan depremin ve kayıpların büyük ölçekli olmasından kaynaklı depremin etkilerinin hala yoğun bir şekilde yaşanmakta olduğu, yas sürecinin devam ettiği anlaşılmıştır. Bu nedenle soruları sorarken olabildiğince ince düşünülmüş, soruları sorduktan sonra kişilerin kendini açma isteğine göre hemen diğer soruya geçilmemiş ve kişiye kendini ifade edebilmesi için alan açılması sağlanmıştır. Sorunun ana konusundan uzaklaşıldığı anlar olsa da buna bilinçli olarak izin verilmiş ardından konuya yeniden dönülmesi sağlanmıştır. Sosyal hizmet alanının bireyle görüşme teknikleri kullanılmıştır.

Görüşmeye giderken kişilerin yadırgamaması, yabancı hissetmemesi ve güven duygusunun oluşabilmesi için deprem bölgesine uygun giyinmeye özen gösterilmiş, temiz ancak abartılı olmayan bir görünüm önemslenmiştir.

Fiziksel Gelişim Boyutu

Katılımcılardan depremden önceki süreçte, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte fiziksel gelişim boyutuna dair veriler toplanmıştır. Bu verilerden elde edilen bulgular bu bölümde değerlendirilmiştir.

Kadınlar depremden önceki sürece dair günlük yaşamdaki rutinlerini ve fiziksel sağlıklarını genel olarak olumlu değerlendirmişlerdir. Günlük işlerin yapıldığı, temel ve öz bakım ihtiyaçlarının karşılanabildiği, sağlık durumlarının fiziksel ve psikolojik olarak çoğunlukla iyi olduğu bir yaşam mevcuttur. Bazı katılımcıların sağlık sorunları olsa da tedavi olduğu, günlük olağan hayatını olumsuz etkilemediği anlaşılmaktadır.

Depremden önceki süreçte genellikle kadınların çalıştığı, evli olan kadınların eşlerinin de çalıştığı, fiziksel gelişim boyutuna dair ihtiyaçların herkesin kendi gelir düzeyine, sahip olduğu kaynaklara göre belli oranlarda karşılayabildiği anlaşılmaktadır.

Deprem sürecinin kadınların fiziksel gelişim boyutu üzerindeki etkilerine baktığımızda çok boyutlu olduğu görülmektedir. Bedensel ve psikolojik sağlık sorunları, deprem sürecinde yaşanan ve tanık olunan travmatik durumlar, temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılamada güçlük, kaynaklara erişim zorluğu bunlardan bazılarıdır.

Kadın katılımcılardan bazıları deprem sürecinde fiziksel sağlık sorunu yaşadığını belirtirken bazıları fiziksel olarak bir sorun yaşamadığını ancak psikolojik olarak etkilendiklerini, bazıları ise depremden sonra somatik ağrılar ve yanmalar, korku sebebiyle uyku problemleri, görme problemleri gibi fiziksel sağlık sorunları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Deprem sürecinde kadınların yaşadığı sağlık sorunları fiziksel yaralanmalar şeklinde olmakla birlikte travmaya bağlı olduğu düşünülebilecek fiziksel ve psikolojik sağlık sorunları şeklinde çok yönlü olarak açığa çıkmaktadır. Bu durum depremin fiziksel sağlık sorunlarının yanı sıra psikolojik sağlık sorunlarına neden olduğu, bu sorunların fiziksel yansımalar şeklinde de açığa çıkabildiğini göstermektedir. Aynı zamanda deprem sürecinde oluşan bu sağlık sorunlarının depremden sonraki süreçte de devam etmekte olduğuna dair ifadelerin yer alması, depremin sağlık üzerindeki olumsuz etkisinin uzun bir süre yayıldığını göstermektedir.

Bir kadın katılımcı depremden önce ve deprem sürecinde hamile olduğunu, depremin kendisini fiziksel olarak etkilediğini yanı sıra deprem sürecinde yaşadığı ve tanık olduğu durumlardan dolayı kriz geçirdiğini, hastane bulmakta zorluk yaşadıklarını, bulundukları yerden uzakta bir hastane bulabilseler de deprem bölgesinde kalmaya devam etmesinin kendisinin ve bebeğin sağlığına olumsuz etkileri olabileceği için farklı şehirde bulunan kardeşinin gelip kendisini götürdüğünü, gittikleri şehirde tedavi olduğunu ifade etmiştir. Yanı sıra çocuğu olan kadınların ve yaşlı ebeveyn bakımını üstlenen kadınların deprem sürecinde çeşitli zorluklar yaşadıkları, öncelikle bakımından sorumlu oldukları kişilerin sağlıklarını düşündükleri, daha çok onlar için endişeli oldukları ve onlara güvenli bir yer bulmak için çaba sarf ettikleri anlaşılmaktadır.

Bazı bireyler, gruplar ya da topluluklar kültür, kimlik, etnik köken, cinsiyet gibi sahip oldukları özellikler bakımından ya da engelli, yaşlı, çocuk, LGBTİ+, düşük eğitim ya da gelir seviyesi; sığınmacı ya da göçmen olmak gibi nedenlerle dezavantajlı olarak değerlendirilmektedirler (Arıca vd., 2023). Bu tanıma göre kadın olmak tek başına dezavantajlı olmayı işaret ederken hamile olan kadın katılımcının ifadelerinden anlaşıldığı üzere kadın olmanın dezavantajlılığını derinleştiren farklı faktörler de bulunmaktadır.

Depremi hamile kadınlar, çocuğu olan kadınlar, yaşlı ebeveynlerinin bakımını üstlenen kadınlar gibi farklı bağılılıkları ve sorumlulukları bulunan kadınları çok yönlü etkilediği görülmektedir. Bu durum kadın olmanın fizyolojik nedenleri ile birlikte toplumsal cinsiyet normlarından kaynaklandığını göstermektedir.

Deprem sürecinde kadınların temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektiği, özellikle ilk günlerde ihtiyaca yönelik kaynakların ulaşmadığı, katılımcıların bazılarının depremin ilk günlerinde şehirden ayrılp hasar almayan köylere yakınlarının yanına ya da şehir dışına gittiği ve ihtiyaçlarını buralarda karşılamaya çalıştığı, kalanların ise ilk günlerde mevcut kaynaklarla birbirlerine destek olmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Elektrik, su, telefon, internet kesintisi yaşanmış ve bu durum kaynaklara ulaşmayı daha çok güçleştirmiştir. Evlerin çoğunlukla yıkılmış ya da hasar almış olması nedeniyle evlere girilemediği, ilk günlerde çoğunlukla arabalarda kalındığı, ilerleyen günlerde çadırlarda kalınmaya başlandığı, mahremiyete ilişkin zorlukların yaşandığı, banyo ve tuvalet ihtiyacına yönelik sorunların yaşandığı, bazı yerlerde evleri hasar almayan kişilerin bir süre sonra evlerine girmeye başladığı, ihtiyacı olan kişilere barınma başta olmak üzere temel ihtiyaçları karşılamada destek olmaya çalıştığı ancak kaynakların kısıtlı olduğu ve kalabalık yaşamaya dair bazı sorunların yaşandığı, şehir ve ülke dışından temin edilen ihtiyaç malzemeleri deprem bölgesine ulaştıktan sonra temel ve öz bakım ihtiyaçlarının biraz daha rahat karşılayabilme imkanı sağlandığı anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan bazıları ihtiyaç malzemelerinin dağıtım sürecinde yanlış anlaşılabilir ya da doğrudan kırıcı olabilecek bazı davranışların sergilendiğini, bazı yerlerde bu kaynakların ihtiyaç sahiplerine ulaşmadığını, ihtiyacı olmadığı halde alan kişilere şahit olduklarını ve tüm bunların güven sarsıcı olduğunu belirtmişlerdir. Fiziksel gelişim boyutundaki ihtiyaçların karşılanabilmesi için kaynaklara erişim gerekmektedir. Ancak afetten sonra kaynaklara erişimde güçlük yaşanırken gelen kaynaklardan kadınların faydalanabilmesi de erkeklere göre daha güç olabilmekte, bu ihtiyaç malzemeleri adaletsiz dağıtılabilmektedir (Bradshaw, 2004). Depremden sonra ulaşan ihtiyaç malzemelerinin eşit, adil dağıtılması, dağıtım sürecindeki yaklaşımın önemli olduğu, sürecin her aşamasında profesyonelleşmeye ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Deprem sürecinde yaşanan tüm zorluklara rağmen kadınların genel olarak dayanışma halinde olduğu, mevcutta var olan ve sonradan ulaşılan kaynakları ihtiyacı olan kişilerle paylaştığı, bu durumun fiziksel gelişim boyutuna ilişkin ihtiyaçları karşılamanın yanı sıra

duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel gelişim boyutlarına yönelik ihtiyaçları karşılamada da fayda sağladığı anlaşılmaktadır.

Depremden sonraki süreç değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunlukla temel ihtiyaçlarını ve öz bakım ihtiyaçlarını farklı seviyelerde karşıladığı anlaşılmaktadır. Bazı katılımcıların ise deprem sürecinde sağlanan kısmi imkanlarla ihtiyaçlarını karşıladığı, depremden sonraki süreçte bu imkanların sonlandırılmasıyla ihtiyaçlarını karşılamada güçlük yaşamaya başladığı, ayrıca alım gücünün düştüğü, borçların arttığı ve geçimin zorlaştığı anlaşılmaktadır. Barınmaya ilişkin sorunların da depremden sonraki süreçte yoğun bir şekilde devam ettiği görülmektedir.

Afetler bireyleri, grupları, aileleri, toplulukları etkilerken ilerleyen süreçlerde işletmelerdeki üretimin düşmesine ve ekonomik kayıplara, enflasyona, gelir eşitsizliklerine neden olarak bütün toplumu dolaylı yollardan etkilemektedir (Bayülgen ve Limoncu, 2005). Katılımcılardan bazılarının depremden önceki işini kaybettiği, depremden bir süre sonra çalışma hayatına katılabilenlerden bir kısmının kendi mesleklerine devam edemediği, mesleğine devam edenler de dahil olmak üzere genellikle asgari ücret ile geçimlerini sağlamaya çalıştıkları ve bu gelirin ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Ancak yine de deprem sürecinde işine devam edebilme imkanı bulabilen kadınların, hem süreçte dayanışmanın bir parçası olup ihtiyaç sahibi olan kişilere destek olabildiği hem de mevcut durumda herhangi bir şey yapamayıp çaresiz hissetmekten ziyade aktif rol alarak daha iyi ve daha güçlü hissettikleri anlaşılmaktadır.

Düger ve Yaman (2022)'a göre afetlerin yoğun yaşandığı bölgelerde afetler karşısında halkın ekonomik refah düzeyi daha çok düşmektedir. Afetlerin etkisiyle maddi manevi kayıplar yaşanması, temel ihtiyaçlar başta olmak üzere tüm ihtiyaçları karşılamada yaşanan güçlükler, ekonomik refah düzeyinin düştüğünü açıkça gösterirken bu duruma ek olarak ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizin derinleşmesi, alım gücünün düşmesi de süreci oldukça zorlaştırmakta, depremden önceki refah düzeyine dönülebilmesini güç kılmaktadır.

Öte yandan depremden sonraki süreçte bazı iş sektörlerine ihtiyacın arttığını söylemek de mümkündür. Katılımcılardan kuru temizleme sektöründe hizmet veren bir işletmeci, iş yerinin hasar almamış olması sayesinde depremin ilk zamanlarında ücretsiz hizmet verdiğini, süreç içerisinde ticaretine devam ettiğini, işlerinin ve kazancının arttığını,

iş yerini büyütmeyi düşündüğünü ifade etmiştir. Yeniden çalışma hayatına katılırken asgari ücretle çalışmak durumunda kalanların yanı sıra az depremden önce yaptığı işe talebi artan kadınların bu süreçte işini büyütebilme imkanı elde ettiği de anlaşılmaktadır.

Deprem sürecinde ya da depremden sonraki süreçte iş gücüne katılan kadınlar için çalışıyor olmanın tüm gelişimsel boyutlarına olumlu anlamda katkı sağladığı, çalışma hayatının sadece ekonomik değil, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel ihtiyaçları karşılamada da önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Afet sonrası fiziksel gelişim boyutunu olumsuz etkileyen faktörlerden biri de iklimsel ve mevsimsel koşullardır. Deprem sonrası oluşan zorlu koşullara mevsimin kış olması ve havanın çok soğuk olması faktörü eklendiğinde mevcut durumun daha fazla zorlaştığı anlaşılmaktadır. Barınma, giyim, ısınma gibi ihtiyaçların karşılanması oldukça kısıtlı ve yetersizken kış koşulları daha fazla üşümeye ve gribal enfeksiyonların yayılmasına neden olmakla birlikte temel ihtiyaçları karşılayabilmede de zorluklara neden olmaktadır.

Deprem sürecinde havanın soğuk olmasına dair ifadeler ile deprem sürecinde barınma ihtiyacının karşılandığı ortama göre kod ilişkileri incelendiğinde ev ortamında kalma ve ev olmayan ortamda kalma durumları ile soğukluk arasında ilişkiler tespit edilmiştir. Ev ortamında kalamayan kişilerin soğuğu daha çok vurguladığı anlaşılmaktadır. Deprem sürecinde ortaya çıkan sorunlara kaynaklara ulaşma imkanlarına göre mevsimsel koşulların etki etme oranının değişebileceği anlaşılmaktadır.

Kod ilişkileri ile katılımcıların deprem sürecinde temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılama durumları ile depremden önceki ve depremden sonraki süreçte karşılama durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Deprem sürecinde temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamayan katılımcıların büyük çoğunluğunun depremden önceki ve depremden sonraki süreçte bu ihtiyaçlarını karşılayabildikleri tespit edilmiştir. Ayrıca deprem sürecinde ev olmayan ortamlarda barınma ihtiyacını karşılayan katılımcıların deprem sürecinde öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamadıkları da kod ilişkileri matrisi aracılığı ile anlaşılmıştır. Kod ilişkileri aracılığıyla ortaya çıkan bazı sonuçlar depremden sonraki süreçte barınmanın ihtiyaçları karşılama üzerindeki etkin rolünü açıkça göstermiştir.

Gelir grubu ile barınma, temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılama arasındaki kod ilişkileri incelendiğinde kendisini alt gelir grubunda tanımlayan katılımcıların tamamının deprem sürecinde ev olmayan bir ortamda barınma ihtiyacını giderdiği görülürken orta gelir grubunda olduğunu belirten katılımcıların %70'inin ev olmayan bir ortamda barınma ihtiyacını giderdiği, %30'unun ev ortamında barınma ihtiyacını giderdiği görülmektedir. Ayrıca alt gelir grubunda bulunan katılımcılar deprem sürecinde öz bakım ve temel ihtiyaçlarını karşılayamazken orta gelir grubundaki katılımcıların %10'unun temel ihtiyaçlarını, %13,3'ünün öz bakım ihtiyaçlarını karşılayabildiği görülmektedir.

Afetlerin olumsuz sonuçları karşısında daha dayanıklı olan gruplara ve topluluklara bakıldığında; sosyal desteğe, sağlam alt yapıya, kaynaklara erişim imkanlarına ve gerekli olan bilgi, beceri ve donanımına afetlerden önce sahip oldukları anlaşılmaktadır (Arıca vd., 2023). Afetlerden önce de tüm bu imkanlardan yoksun ya da erişimi oldukça kısıtlı olan dezavantajlı gruplar afetlerin sonuçlarından çok daha olumsuz etkilenmektedirler (Arıca vd., 2023). Gelir grubu ile barınma, temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılama arasındaki kod ilişkilerinden elde edilen bulgular incelendiğinde alt gelir grubunda olan kadınların deprem sürecinde kaynaklara erişiminin orta ya da üst gelir grubuna oranla daha kısıtlı olduğu, dolayısıyla afetlerin sonuçlarından daha fazla olumsuz etkilendiği anlaşılmaktadır.

Yapılan bu çalışmada depremin şiddeti, etkilediği alan, maddi manevi kayıpların büyüklüğü gibi etmenlerin depremin yıkıcı sonuçlarını derinleştirdiği anlaşılmaktadır. Yanı sıra Derezotes (2000)'in fiziksel gelişim boyutunu; kişinin öz bakımı, bedensel ihtiyaçları, uyku, dinlenme, egzersiz gibi kişisel bakım alanları üzerinden değerlendirmesine ek olarak bu çalışmada sağlıklı öz bakım dinamiklerine ulaşabilmek için öncelikle bedensel ve ruhsal iyilik haline, barınma başta olmak üzere yeme içme, giyim gibi temel ihtiyaçların karşılanabilmesine, kaynaklara erişim imkanlarına, bunun için de ihtiyaçların belli bir ekonomik refah seviyesinde olabilmeye ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla deprem gibi yıkıcı afetler sonrasında çok daha görünür olan bu durum, afetler dışında da birey, aile, grup ve topluluklarla çalışılırken fiziksel gelişim boyutu değerlendirilecek olduğu zaman göz önünde bulundurulmalıdır.

Duyuşsal Gelişim Boyutu

Katılımcılardan depremden önceki süreçte, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte duyuşsal gelişim boyutuna dair veriler toplanmıştır. Bu verilerden elde edilen bulgular bu bölümde değerlendirilmiştir.

Duyuşsal gelişim boyutu; öz farkındalık, kabul ve hissetme kapasitesi ile ilişkilidir (Derezotes, 2000). Bölükbaşı (2021)'na göre ise duyuşsal gelişim boyutu duyguları, ilgileri, değer ve tutumları içinde barındırmakla birlikte toplumsal değerlerin de izlerini taşımaktadır. Dolayısıyla toplumun değer yargıları ile kabul ve anlayışla yaklaştığı konular, reddettiği konular bireylerin değer yargılarını şekillendirmede; duygularla bağ kurma, ifade etme ve yaşama şeklinde belirleyici olmaktadır.

Depremden önceki süreçte katılımcıların aile hayatları, düzenleri, çalışma hayatları ekseninde rutin bir yaşantı sürdürdükleri ve bu yaşantı içinde katılımcıların genellikle iyi ve mutlu hissettikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu bu süreçte profesyonel psikolojik desteğe ihtiyaç duymadan mutlu ve geleceğe dair umutlu olma duyguları içindeyken üç katılımcı profesyonel psikolojik destek aldığını ifade etmiştir. Bazı katılımcılar iş hayatını yorucu ve mekanikleştirici bulmakta, bu durumun stres ve kaygı yarattığını belirtmekte, bazı katılımcılar çocuklarının geleceğine yönelik kaygı taşımaktadır. Bazı katılımcılar ise duygularını bastırma eğiliminde olduğunu belirtmişlerdir.

Deprem sürecinde ise kadınların daha çok korku hissini vurguladığı görülmektedir. Yaşanan depremin ve yıkımın büyük olması, artçı depremlerin devam ediyor olması, depremin yeniden yüksek şiddette olabileceğine ve ölüme dair düşünceleri açığa çıkarmakta, bu düşünceler ise korku, kaygı ve strese neden olmaktadır. Deprem süreci ile ilgili elde edilen bulgular arasında mutsuzluk, çaresizlik, üzüntü, gerginlik, pişmanlık ve umutsuzluk gibi hisler de bulunmaktadır.

Katılımcıların çoğunlukla deprem sürecinde şok etkisinde oldukları, yaşananlardan, kayıplardan, enkaz altında kalıp yardım isteyen kişilere yardım edememiş olmaktan kaynaklı çaresiz ve üzgün hissettikleri ayrıca deprem koşullarındaki ölüm ve defin durumlarına şahit olmanın katılımcılarda travmatik etkiler yarattığı anlaşılmaktadır.

Katılımcılar deprem sürecine ilişkin çoğunlukla profesyonel psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir. Katılımcılardan üç kişinin bu süreçte profesyonel psikolojik destekten faydalanabildiği anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmalarda depremden sonra yakın kaybı yaşayan, depremde bedensel olarak yaralanan ya da temel ihtiyaçlara erişimde güçlük yaşayan kadınların psikolojik olarak sıkıntılar yaşadığı görülmüştür (Fatema vd., 2019).

Deprem sürecinde yaşanan tüm olumsuz duyguların yanı sıra dayanışma ile gelen olumlu duygulara yönelik ifadeler de bulunmaktadır. Ayrıca katılımcıların sağlıklı bir şekilde hayatta kaldıkları için şükür duygusu içinde oldukları da anlaşılmaktadır.

Depremden sonraki sürece dair duyuşsal gelişim boyutu incelendiğinde katılımcılarda umutsuzluk, pişmanlık, korku, kayıp, yas, kırgınlık, burukluk, kaygı, geleceğe dair beklentisizlik, duyarsızlaşma, tahammülsüzlük, yalnızlık, geçim kaygısı, alışamama gibi olumsuz hislere yönelik bulgular elde edilmiştir. Duyulan bazı seslerin depremin yeniden yaşanmasına yönelik korku hissettirdiği, ayrıca kapalı alan gibi farkı korkuları tetiklediği, uyku problemleri, panik atak gibi rahatsızlıklara neden olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların çoğunluğu deprem sürecinde yaşadıkları olumsuz deneyimleri atlatamadıklarını, etkisini yaşamaya devam ettiklerini belirtmişlerdir. Ancak genel olarak katılımcılar profesyonel psikolojik desteğe ihtiyaç duymadıklarını, depremin ilk zamanlarına göre daha iyi olduklarını, sorunları ve yaşananları dayanışma ile ya da kendi içlerinde çözmeye çalıştıklarını ifade ederken, bazı katılımcılar psikolojik desteğe ihtiyaç duyduklarını ancak almadıklarını ya da almak istemediklerini belirtmiş, az sayıda katılımcı ise kısa süreliğine de olsa psikolojik destek aldığını ifade etmiştir. Katılımcılardan üçü depremden sonraki süreçte yaşadıkları olumsuz deneyimleri atlattığını ifade ederken bir katılımcı depremden sonraki süreçte mesleki olarak daha özgüvenli olduğuna dair ifadelerde bulunmuştur.

Katılımcılardan birinin bazı yardımların kendilerini acınası durumda hissettirdiğine, yine de insanların düşünmüş olmasının iyi hissettirdiğine yönelik ifadeleri ile bir katılımcının depremden sonra gittiği farkı bir şehirde kendilerine sağlanan toplum ya da devlet destekli yardımlardan dolayı bazı insanların tavır ya da davranışlarından dolayı üzüldüğüne, kendisini kötü hissettiğine yönelik ifadeler afet sonrası sağlanan hizmetlere yönelik yaklaşımların, yapılış şeklinin ve toplumsal algının önemli olduğunu göstermektedir.

Depremden sonraki süreçte bazı katılımcılar kendilerinde ve çevrelerinde tahammülsüzlüğün arttığını, alttan almak istemediklerini, duygu ve düşüncelerini bastırmak yerine ifade etmeyi tercih ettiklerini, bazı katılımcılar depremden önceki sürece göre kendilerini daha öfkeli hissettiklerini ve öfkelerini kontrol etmekte güçlük çektiklerini, bazı katılımcılar duyarsızlaştıklarını, bazıları ise her şeyin boş ve anlamsız geldiğini ifade ederken bazı katılımcılar bireyselleşmenin ve duyarsızlaşmanın arttığını ve bu durumun üzücü olduğunu, dayanışmanın ise iyi ve umutlu hissettirdiğini ifade etmişlerdir.

Olumsuz duygular yoğunlukta olsa da bazı katılımcılarda yakınlarından can kaybı olmadığı için şükür ve minnettarlık hissetme, anlaşılabildiğini hissetme, deprem sürecine göre daha iyi hissetme, olumsuz deneyimlerin kısmen de olsa atlatılabilmesi, kayıp ve yas hissini yaşamaya başlama, çalışmanın iyi hissettirmesi gibi duygular da yer almaktadır.

Sevinç ve acıyı hissetme yeteneği, tıpkı bir sarkacın salınımındaki iki zıt yönün birbiriyle ilişkili olması gibi, birbirine bağlı bir süreçtir. Sarkacın salınımı herhangi bir yönde kısıtlandığında, diğer yön de o kadar geriye doğru sallanamaz (Derezotes, 2000). Öz farkındalık ve kabul ile birlikte duygular da olduğu haliyle kabul edilebilir, yaşamaya daha açık hale gelinebilir. Katılımcılardan bazılarının duygularını dışarı yansıtmadığı anlaşıırken katılımcıların çoğunun duyuşsal gelişim boyutuna ilişkin deprem öncesi, deprem süreci ve sonrasına dair duygularının farkında olduğu, duygularını anlamlandırabildiği, açıkça ifade edebildiği ve öz farkındalıklarının yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Kod ilişkilerine yönelik matris incelendiğinde ise deprem sürecinde profesyonel destek almayan katılımcıların depremden sonraki süreçte korku hissine dair ifadelerde bulundukları ve olumsuz deneyimleri atlatamadıkları tespit edilmiştir. Aynı zamanda deprem sürecinde profesyonel destek almadığını belirten katılımcıların çoğu depremden sonraki süreçte profesyonel psikolojik destek ihtiyaçlarının olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların bazılarının ise depremden sonraki süreçte profesyonel psikolojik destek alma ihtiyacının olduğunu belirttikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca deprem sürecinde profesyonel destek almaya yönelik ihtiyaçlarının olduğunu belirten katılımcıların depremden sonraki süreçte profesyonel destek almadıkları da anlaşılmaktadır.

Depremden sonraki süreçte olumsuz deneyimleri atlatamayan katılımcıların deprem sürecinde ev olmayan ortamlarda barınma ihtiyaçlarını karşıladıkları ve yine deprem sürecinde öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamadıkları kod ilişkileri matrisi ile tespit edilmiştir.

Bilişsel Gelişim Boyutu

Katılımcılardan depremden önceki süreçte, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte bilişsel gelişim boyutuna dair veriler toplanmıştır. Verilerden elde edilen bulgular bu bölümde değerlendirilmiştir.

Bilişsel gelişim, benlik, diğerleri ve evren hakkında yaşamı güçlendiren inançların aşamalı oluşumunu; etkili problem çözme, karar verme ve çatışma çözme becerileri; çeşitli zeka biçimlerinin tam kullanımını içerir (Derezotes, 2000). Bilişsel gelişim kişinin kendisini, çevresini ve içinde yaşadığı dünyayı anlamasını, kavramasını sağlayan zihinsel faaliyetlerin gelişkinliği ile ilişkilidir (Karahana, 2022).

Elde edilen bulgular incelendiğinde katılımcıların depremden önceki süreçte geleceğe yönelik planlar yaptıkları, bir sorunla karşılaştıklarında çözmeye yönelik hareket ettikleri, genel olarak iletişim odaklı sorun çözme yöntemi geliştirdikleri, bazı katılımcıların sorunları kendi içinde çözmeyi tercih ettiği, çoğunlukla gelecek kaygısı olmadan rutin bir yaşam sürdürdükleri, çocuğu olan bazı kadın katılımcıların çocuklarının geleceğine yönelik düşünceleri olduğu anlaşılmaktadır. Depremden önceki süreçte kadınların karşılaştıkları sorunları genel olarak çözebildikleri ve geleceğe yönelik planlar yapmaya dair bilişsel süreçler yürüttükleri anlaşılmaktadır.

Deprem sürecine baktığımızda ise katılımcılar çoğunlukla “Ne yapacağız? Nasıl yapacağız? Tekrar hayata tutunabilecek miyiz?” gibi endişe içerikli düşüncelere yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. Barınma ihtiyacı, çocuklarının sağlık durumları ve ihtiyaçları, ölüm, can ve mal kaybı gibi düşüncelere yönelik bulguların yanı sıra katılımcıların deprem sürecinde kendilerine olumlu telkinlerde ve iyi olmaya yönelik temennilerde bulundukları anlaşılmaktadır. Depremden önceki yaşantıda var olan sorunların ve geleceğe yönelik planların önemini yitirdiği ve depremden önce sorunlar çözülebilirken deprem sürecinde karşılaşılan sorunlar çözülmeye çalışılsa da bazı sorunlar karşısında çaresiz ve çözümsüz kaldığı anlaşılmaktadır. Karşılaşılan sorunların çözümünde çoğu zaman zorluklar yaşanmış ya da çaresiz kalınmış olsa da sakin yaklaşmak, az ile yetinmek, empati kurmak, ekip çalışması, çalışma hayatına katılım gibi farklı sorun çözme stratejileri geliştirildiğine dair de bulgular saptanmıştır.

Depremden sonraki süreçte dair bulgular incelendiğinde katılımcıların daha çok maddi kaygıları olmakla birlikte depremin yeniden olması ihtimaline ilişkin endişe içerikli düşüncelerin de yoğunlukta olduğu görülmektedir. Çocuklarının geleceğine yönelik düşünceler ile aile üyelerinin sağlığına yönelik düşünceler bu süreçte de önemini korumaktadır. Deprem sürecinde sorun çözmeye yönelik geliştirilen stratejilerin depremden sonraki süreçte de kullanılmaya devam edildiği, buna ek olarak bazı katılımcılar tarafından maddi imkanlarla sorunların çözülmeye çalışıldığı, çözülemeyen sorunların zorlanmayarak kabul edildiği, bazı katılımcıların ise sorun çözmeye dair yönteminin olmadığı anlaşılmaktadır. Elde edilen bulgular arasında bazı katılımcıların karşılaştıkları sorunları eskisi kadar önemsemedikleri, yaşadıkları ana daha odaklı bir bilişsel yapı içerisinde oldukları anlaşılmaktadır.

Kadınların özellikle deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte çözümsüz kaldıkları sorunlar olsa da genel olarak yeni çözüm stratejileri geliştirmeye yönelik bilişsel süreç içinde olmaları kadınların güçlü yönlerinden birine daha işaret etmektedir.

Sosyal Gelişim Boyutu

Katılımcılardan depremden önceki süreçte, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte sosyal gelişim boyutuna dair veriler toplanmıştır. Verilerden elde edilen bulgular bu bölümde değerlendirilmiştir.

Sosyal gelişim, bireyin yakın ilişkilerini, ailesiyle, arkadaşlarıyla olan ilişkilerini ve toplumun diğer üyeleriyle olan ilişkilerini kapsar. Sosyal gelişim, gelişimin diğer boyutlarıyla ilişki içindedir ve güven, bireyselleşme ve kimlik edinme alanlarında olgunlaşmaya katkı sağlar. Sağlıklı rekabet, iş birliği ve refah arasındaki dengeyi, bireyin ve toplumun çıkarları üzerinde etki sahibi olma yeteneğini ve çevre ile başkalarından kaynak bulma ve elde etme yeteneğini içerir (Derezotes, 2000).

Depremden önceki süreçte sosyal gelişim boyutu kategorisi altındaki bulgular incelendiğinde katılımcıların aile üyeleri, arkadaşlar ve toplum ile iyi ilişkiler içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. İki katılımcı fazla arkadaşlık ilişkisinin olmadığını belirtirken bu iki katılımcıdan biri aynı zamanda fazla toplumsal ilişkiye de sahip olmadığını belirtmiştir.

Deprem sürecinde sosyal gelişim boyutu kategorisi altındaki bulgular incelendiğinde aile içi, arkadaşlar arası ve toplumsal ilişkilerin bazı katılımcılar açısından depremden önceki süreçle aynı olduğu, bazı katılımcılar için çok daha destekleyici ve birleştirici olduğu anlaşılırken bazı katılımcılar açısından ise depremin olumsuz etkilerinin aile ve arkadaşlık ilişkilerine de olumsuz yansıdığı, bazı arkadaşlık ilişkilerinin sonlandırıldığı anlaşılmaktadır.

Deprem bazı ilişkileri güçlendirirken bazı ilişkilere zarar vermiş, bazı ilişkilerin ise sonlanmasına neden olmuştur. Deprem sürecinde ve sonrasında bireyselliğin ön plana çıktığına ilişkin gözlem ve fikirler de oldukça yer almıştır.

Depremden sonraki süreçte sosyal gelişim boyutu kategorisi altındaki bulgular incelendiğinde aile, arkadaşlık ve toplumsal ilişkilerin genellikle iyi olduğu, ancak bazı katılımcılar açısından arkadaşlık ilişkilerinde zorluklar yaşandığı, arkadaş seçiminde daha seçici davranıldığı, aile bağlarının zayıfladığı ve depremin neden olduğu zorlukların aile içi ilişkilerde de olumsuzluklara neden olduğu, bazı katılımcıların sosyalleşmek istemediği anlaşılmaktadır.

Depremden önceki süreçte, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte sosyal gelişim boyutuna ilişkin bulgular ve kodlar arası ilişkilere dair matris değerlendirildiğinde çoğunlukla depremden önceki süreçte iyi arkadaşlık, aile ve toplumsal ilişkilere sahip olan katılımcıların depremden sonraki süreçte de ilişkilerinin iyi olduğu anlaşılmaktadır.

Depremden sonra bazı ilişkilerde olumsuz duygu, düşünce ve davranışlar olsa da toplumsal desteğin ve sosyal ilişkilerin bu süreçte de önemini koruduğu, destekleyici ve sağıaltıcı etkisi olduğu, tüm gelişimsel boyutlara katkı sağladığı anlaşılmaktadır.

Tinsel Gelişim Boyutu

Katılımcılardan depremden önceki süreçte, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte tinsel gelişim boyutuna dair veriler toplanmıştır. Bu verilerden elde edilen bulgular bu bölümde değerlendirilmiştir.

Tinsellik, genel olarak sosyal hizmet literatüründe en çok göz ardı edilen ve en az tanımlanan insani gelişim boyutudur. Ayrıca tinsellik genellikle dini inanç ile karıştırılmaktadır. Tinsellik, en yüksek refah ve bilinç seviyeleri gibi hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik insan gelişiminin temel bir sürecidir; hayatta bir anlam ve amaç

duygusu; kutsal ve aşkın olanın takdiri; benlik ve dünya ile kabul ve bağlantı duygusuyla ilişkilidir (Derezotes, 2000).

Depremden önceki süreçte tinsel gelişim boyutu kategorisi altındaki bulgular değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunlukla manevi ihtiyaçlarını hangi yollarla karşılayabildiklerine dair ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Kadınların depremden önceki süreçte manevi ihtiyaçlarını aile ve arkadaşlar ile kurulan destekleyici ilişkiler, sevgi bağı, dini inanç aracılığıyla sağladığı yanı sıra bazı katılımcıların iyi niyet, sevgi ve olumlu düşünce temelli dünya görüşlerini benimsediği ve doğaya yakın yaşama isteğine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Yoğun iş temposu manevi ihtiyaçları karşılamada engelleyici bir faktör olabilirken yalnız olmanın da manevi destekten yoksun olmakla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca depremden önceki süreçte manevi desteğe ihtiyaç duymadığını ifade eden kadınlar olduğu da görülmektedir. Katılımcılardan birinin manevi ihtiyacını dışsal bir beklenti içinde olmadan kendi öz sevgisi ve öz saygısı ile karşıladığını belirtmesi de önemli bir ifadedir.

Deprem sürecinde tinsel gelişim boyutu kategorisi altındaki bulgular değerlendirildiğinde katılımcıların sevgi, anlayış, kabul, destek görme dahil olmak üzere manevi ihtiyaçlarının depremden önceki sürece göre arttığı, bazı katılımcıların manevi ihtiyaçlarını karşılayabildiği, bazılarının kısmen karşılayabildiği anlaşılmaktadır. Bu süreçte aile ve arkadaşlık ilişkileri, toplumsal dayanışma ile gelen sevgi ve umut hisleri tinsel gelişim boyutu açısından destekleyici olmuştur.

Depremden sonraki süreçte manevi ihtiyaçlar artarken, katılımcıların çoğunluğu deprem sürecinde olduğu gibi genellikle aile üyeleri ve yakın çevresiyle olan ilişkileri aracılığıyla bu ihtiyacı karşılamış, katılımcıların bazıları ise sevgi, kendini çocuklarına adama, anı yaşama, yavaş yaşama gibi düşünceler ile tinsel gelişim boyutu kapsamında farklı dünya görüşleri ve düşünce sistemleri geliştirmişlerdir.

Sözcük Frekanslarına İlişkin Değerlendirme

Depremi kadınların fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel gelişim boyutu üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik yapılan görüşmelerden elde edilen veriler ek olarak kelime bulutu ve sözcük frekans analiziyle incelenmiştir. Kelime bulutu analizleri,

katılımcıların en çok "deprem," "ihtiyaç," "destek" ve "manevi" gibi kelimeleri kullanarak afetin fiziksel, duyuşsal ve sosyal etkilerine odaklandıklarını göstermektedir. En yüksek frekansa sahip olan "deprem" kelimesi, kadınların yaşamlarında afetin merkezi bir yer tuttuğunu ve görüşmelerde bu durumun sıkça dile getirildiğini ortaya koymuştur.

Katılımcıların "ihtiyaç" ve "destek" gibi ifadelerle hem maddi hem de manevi ihtiyaçlara vurgu yaptığı, bu durumun ise afet sonrası iyileşme sürecinde sosyal dayanışmanın önemini göstermektedir. Yanı sıra "şükür," "manevi" ve "aile" gibi kelimeler, kadınların bu süreçte dini inançlar ve ailevi bağlar aracılığıyla duygusal dayanıklılık geliştirmeye çalıştıklarını göstermektedir.

"Kendi" ve "ben" gibi ifadelerin sıklığı, kadınların benlik algılarının ve kendilerine yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olduğuna ve yaşadıkları süreci kendi açılarından anlamaya çalıştıklarına işaret etmektedir.

Kelime bulutu kullanarak uygulanan analizler genel olarak afet sonrası süreçte kadınların ihtiyaçlarının tüm gelişim boyutlarında şekillendiğini ve sosyal destek mekanizmalarının bu ihtiyaçların karşılanmasında kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle duygusal destek ve dayanışma, kadınların afetin olumsuz etkilerini aşmasında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen bulgular, afet yönetiminde ve sosyal hizmet müdahale yöntemlerinde dikkate alınması gereken temel ihtiyaçlara ve önceliklere ışık tutmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde depremin kadınların fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel gelişim boyutu üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara ve tartışma kısmına dayanarak sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmaya başlanırken depremin kadınların gelişim boyutları üzerinde olumsuz anlamda çok katmanlı etkisinin olabileceği, depremden sonraki süreçte ise, üzerinden 2 yıl geçmiş olmasına istinaden, tamamen deprem öncesi dönemin iyilik haline dönülemediği olsa da büyük oranda iyileşme olması beklenmiş, öngörülmüştür. Ancak depremden sonraki süreç kimi iyileşmeleri getirse de psikolojik olarak etkilerinin yoğun olarak yaşanmaya devam ettiği, yas sürecinin devam ettiği, barınma başta olmak üzere temel ihtiyaçlara ilişkin sorunların kalıcı çözüme ulaşmadığı görülmüş olup ülkede yaşanan ekonomik krizin depremden önceki sürece oranla derinleşmesi ile alım gücünün düşmesi gibi faktörlerin de eklenmesiyle birlikte depremin kadınların tüm gelişimsel boyutlarında yoğun bir şekilde olumsuz olarak etkisini devam ettirdiği anlaşılmıştır. Bu durum depremden önceki hazırlık çalışmaları ve deprem sürecindeki müdahale yöntemleri kadar depremden sonraki süreçte iyileştirme çalışmalarının da ne denli önemli olduğunu, bu kapsamda etkin kamusal hizmetlere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Sosyal hizmet mesleğinin temel odak noktalarından biri; birey, grup, aile ve toplulukların iyilik halini sağlamaktır. İyilik hali ise fiziksel, duyuşsal, bilişsel, sosyal ve tinsel gelişim boyutlarında sağlıklı davranışlar geliştirebilmekle mümkündür. Ancak yine de bu tanım yeterli değildir. İyilik halinin mikro ve mezzo alanlarda gelişebilmesi için makro sistemlerin de üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerekmektedir.

Deprem gibi yıkıcı etkisi ve ağır sonuçları olan bir afette hukuka, adalete, eşitliğe, insani değerlere ve etik ilkelere her zaman olduğu gibi ihtiyaç vardır.

Kişilerin çok güvendiği, hayatı boyunca belki de bu güveni hiç sorgulamadığı şey “toprak” tır diyebiliriz. Bir gün onun ayaklarının altından kayacağı, tüm yaşamı alaşağı edebileceği günlük yaşam içerisinde bilişsel boyutta yer almaz. Bu gerçeğe beklenmedik bir anda ve çok ağır yıkımlarla karşılaşan kişilerin en çok ihtiyaç duyduğu şey “güvenin yeniden inşası”dır, diyebiliriz. Bu sosyal gelişim boyutunun ihtiyacı gibi görünse de tüm gelişim boyutlarının temelde ihtiyacı olan unsurdur. Tüm gelişim boyutları “güven”e

ihtiyaç duyar. Güven toplumsal alanda; hukukun işlerliğine, adalet mekanizmasına, hak temelli yaklaşımlara, eşitliğe, adil olmaya dayalıyken, sosyal ilişkilerde de büyük oranda buradaki durumun yansımaları görünür olmaktadır.

Nitekim yapılan bu araştırmada, kadınlar depremde sonra açığa çıkan dayanışmanın umut verici olduğunu, psikolojik olarak birbirlerine destek olduklarını, daha çok bu nedenle profesyonel bir desteğe ihtiyaç duymadıklarını, ulaşabildikleri “yardımları” kendilerinden daha çok ihtiyacı olduğunu düşündükleri kişilerle paylaşabildiklerini ifade etmişlerdir. Öte yandan ihtiyacı olmayan kişilerin bu “yardımları” almasına, bazı evlere girilerek eşyaların çalınmış olmasına, yağmacılık gibi durumların yaşanmasına çok üzüldüklerini, insana dair hayal kırıklığına uğradıklarını ifade etmişlerdir. Bazı yerlerde “yardımların” ihtiyaç sahiplerine ulaşmadığını, dağıtım aşamasında adaletsizlik olduğunu, bazı yerlerde “yardımların” dağıtılış şeklini kırıncı bulduklarını ve bundan olumsuz etkilendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca deprem sürecinde toplumsal dayanışmanın olduğu, ulusal ve uluslararası pek çok “yardımın” toplanıp deprem bölgesine ulaştırılmaya çalışıldığı, “yardımların” zamanında ulaşmadığı, ulaştıktan sonra ise ihtiyaçları kısmen karşılayabildiği, “yardımlar” kesildikten sonra ihtiyaçları karşılamada güçlük çeken katılımcılar olduğu anlaşılmaktadır.

Öncelikle tüm katılımcıların bu ihtiyaç malzemelerini, kaynaklarını “yardım” olarak tarif ettiği ve bunun toplumsal karşılığının da aynı şekilde “yardım” olduğu görülmüş olup bu algının ve bakış açısının sosyal hizmet alanında üzerinde durulması gereken önemli bir konu olduğu anlaşılmıştır. Deprem gibi afetler karşısında bu afetleri yaşayan bireylere karşı sorumlu olan en temel merci devlet ve temsilcileridir. İlk müdahale ve temel ihtiyaçların karşılanması başta olmak üzere, koruyucu önleyici hazırlık çalışmaları, müdahale ve iyileştirme süreçlerini içeren afet yönetim döngüsü devlet eliyle profesyonel ve organizasyonel yapı ile sağlanmalıdır. Bu süreçte toplumsal mekanizmalar “yardım” toplayabilir, “yardım” edebilir ancak tüm afet yönetim döngüsü yardım odağı ile çözülemez, aşamaz. Öncelikle “yardım” değil “hak” temelli hizmet politikaları sağlanmak zorundadır. İhtiyaçlar, ihtiyaç sahiplerine zamanında, eşit, adil ve onur kırıcı olmadan ulaştırılabilmelidir. Afet gibi durumların müdahale yöntemleri sadece bir kesimin vicdanına bırakılamayacak kadar derin, çok boyutlu ve sonuçları itibarıyla oldukça ağırdır. Ancak bu araştırma kapsamında katılımcılarla yapılan görüşmelerde devlet temsilcilerinin bu süreçte görünmez olduğu ya da oldukça yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Tüm bu nedenlerle iyilik halinin sağlanabilmesi, gelişim boyutlarının sağlıklı davranışlarla şekillenebilmesi için en temelde toplumsal alanda güvenin inşasına, bunun için de yukarıda bahsedildiği gibi makro sistemlerin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesine ve hukukun, eşitliğin, adaletin sağlanmasına ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca depremin gerçekleştiği şehirlerden ayrılıp farklı şehirlere giden katılımcılardan, insanların kendilerine “depremzede” oldukları için acıdiklarını hissettiklerini ve kendilerine sağlanan bazı imkanlardan dolayı rahatsız edici davranış ve tutumlara maruz kaldıklarını ifade edenler olmuştur. Afetlere ilişkin toplumu bilinçlendirme çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu, bu çalışmaların deprem sürecine ve depremden sonraki sürece destekleyici katkıları sunabileceği, ayrıca bu tür olumsuz davranışları önleme açısından da güçlü araçlardan biri olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak yine de en temelde devlet temsilcilerinin “hizmet zorunluluğu” olduğu ve bu hizmeti “insan hakları” çerçevesinde gerçekleştirmek zorunda olduğu dolayısıyla üzerine aldıkları sorumlulukları yerine getirdiklerinde toplumda depremi yaşayan kişilere dair “mağdur edilmiş” ve “acınası” gibi algıların oluşmayacağı düşünülmektedir.

Mikro ve mezzo düzeyde ise depremin kadınlar üzerindeki etkisini belirleyen pek çok faktör olduğu anlaşılmıştır. Kayıplar ve kayıpların boyutu önemli olduğu gibi, kişilik yapısı, depremden önce, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte sosyal ilişkiler, kaynaklara erişim, duyuşsal, bilişsel ve tinsel gelişim de oldukça etkilidir. Yanı sıra dayatılan toplumsal cinsiyet normları ve bunun sonucunda içinde bulunduğu toplumda kadına yönelik oluşturulan algı gibi belirleyici faktörlerle birlikte depremden önceki süreçte ve deprem sürecinde kadınların hamilelik, yeni doğum yapmış olma, annelik, tek ebeveyn olma, tek yaşıyor olma, fiziksel sağlık sorunları, psikolojik sorular, yetersiz maddi gelir ve yetersiz kaynaklar ile sosyal desteğin yetersiz olması gibi faktörlerin de “dezavantajlılık” durumunu derinleştirdiği ve depremin kadınlar üzerindeki olumsuz etkisini daha fazla arttırdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca ailenin geçiminden sorumlu olmak, aile ve akrabalarına destek sağlayarak kısıtlı kaynaklarını paylaşmak durumunda kalmak, yaşlı ebeveyn bakımından sorumlu olmak, kırsal alanda yaşamak, güvencesiz ya da düşük maaş karşılığında çalıştırılmak, işsizlik gibi faktörlerle fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik açıdan şiddete, istismara, sömürüye maruz kalmak, mülteci ya da sığınmacı olmak, inancından ya da etnik kökeninden dolayı azınlık statüsünde görülerek baskı ve ayrımcılığa maruz kalmak gibi etkenler de depremden sonra kadınların karşılaştığı sorunların yıkıcı etkisini arttırmaktadır.

Deprem sürecinde kadınların barınma, giyim, temiz gıda ve içme suyu gibi temel ihtiyaçlarını, öz bakım ihtiyaçlarını, sağlık hizmetine yönelik ihtiyaçlarını özellikle ilk günlerde karşılamakta güçlük çektiği, ihtiyaçların “yardımlar” ulaşana kadar dayanışma ile karşılanmaya çalışıldığı, “yardımlar” ulaştıktan sonra da dayanışmanın devam ettiği ve bu dayanışmanın tüm gelişimsel boyutlara katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Dayanışma; fiziksel gelişim boyutunda temel ve öz bakım ihtiyaçlarının karşılanabilmesine, duyuşsal gelişim boyutunda psikolojik destek ihtiyacının karşılanabilmesine, bilişsel gelişim boyutunda ekip çalışmasına ve empati odaklı sorun çözme yöntemlerinin geliştirilmesine, sosyal gelişim boyutunda destekleyici ve olumlu ilişkiler geliştirilmesine, tinsel gelişim boyutunda sevgi, iyi niyet ve olumlu düşünce temelli yaklaşımların geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Toplumsal dayanışmanın, ihtiyaçları karşılamada olduğu kadar sağaltım sürecinde de etkin rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Deprem ve sonrasındaki süreçte kaynaklara erişimin hayati önem taşıdığı, elektrik, su, internet, telefon gibi kaynakların kesilmesi ile birlikte iletişimin koptuğu, kaosu daha çok arttığı, ihtiyaçlara yönelik tüm kaynaklara erişim imkanının daha fazla zorlaştığı anlaşılmaktadır. Özellikle fiziksel gelişim boyutundaki ihtiyaçların karşılanabilmesi için kaynaklara erişim gerekmektedir. Depremi ilk sürecinde kaynaklara erişim ve psikolojik ilk yardım temel ihtiyaçtır, aynı zamanda tüm bu ihtiyaçlarının zamanında ve yeterli düzeyde karşılanması temel haktır. Ayrıca buradaki ihtiyaçların karşılanması diğer gelişimsel boyutlara da katkı sağlamaktadır. Tüm bunların depremden önce organize edilerek deprem sürecinde bir program dahilinde müdahale sürecinin gerçekleştirilmesinin zorunluluğu açıkça görülmektedir. Depremden önceki süreçte risk ve hasar azaltma çalışmaları ile hazırlık aşamalarına yönelik makro düzeyde çalışmalar yapılmasının, bu çalışmaların mikro ve mezo düzeyde uygulanabilir olmasının, deprem sürecindeki müdahale yöntemlerine katkı sağlayacağı, oluşan kaosu ve insan hakları ihlallerini büyük oranda önleyebileceği, daha hızlı ve etkin müdahale edebilme imkanı sağlayabileceği anlaşılmaktadır.

AFAD’ın 2009 yılında faaliyete başladığı göz önünde bulundurulduğunda, pek çok afet açısından risk taşıyan Türkiye’de, bu çalışmaların kurumsallaşmasına oldukça geç kalındığı, yanı sıra bugün bile yetersiz olduğu 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremde açıkça görülmüştür. Deprem sürecinde ilk müdahale hayati önem taşıırken ilk günlerde insanların “kaderine teslim edildiğine” tanıklık edilmiştir. Kurumsallaşma ve profesyonelleşmenin yanı sıra toplumun tamamına yönelik afetlere ilişkin bilinçlendirme ve

ilk müdahale süreçlerini gerçekleştirebilmeye yönelik temel eğitimlerin verilmesinin önemli olduğu anlaşılmıştır.

Fiziksel Gelişim Boyutu

Depremden önceki süreçte kadınların genel olarak sağlık durumlarının iyi olduğu, temel ihtiyaçlarını ve öz bakım ihtiyaçlarını gelirleri ve kaynakları doğrultusunda belli oranlarda karşılayabildikleri, rutin ve depremden sonraki sürece kıyasla tatmin edici bir yaşantı sürdürdükleri anlaşılmaktadır.

Deprem sürecinin ise kadınların fiziksel gelişim boyutu üzerinde çok katmanlı etkisi olduğu görülmektedir. Fiziksel gelişim boyutunun öncelikle hayatta kalma, fiziksel ve ruhsal olarak sağlık durumu, maddi, manevi kayıplar, yaşanan ve tanık olunan travmatik olaylar, barınma, giyim, yeme içme gibi temel ve öz bakım ihtiyaçları ile ekonomik durum, çalışma hayatına katılım, kaynaklara erişim gibi farklı alanlarla ilişkili olduğu ve diğer tüm gelişim boyutlarıyla birbirini büyük oranda etkilediği anlaşılmıştır.

Deprem sürecinde bazı kadınlar sağlık sorunu yaşamamışken bazı kadınlar fiziksel, bazı kadınlar ruhsal, bazıları ise hem fiziksel hem ruhsal sağlık sorunları yaşamıştır. Deprem sürecinde kadınların yaşadığı sağlık sorunları değerlendirildiğinde depremin fiziksel sağlık sorunlarının yanı sıra psikolojik sağlık sorunlarına neden olduğu ve bu sorunların bazı kadınlarda somatik ağrılar, görme bozuklukları ve uyku problemleri şeklinde fiziksel yansımalarla açığa çıktığı görülmektedir. Bu sağlık sorunlarının deprem süreci ile başlayıp hala devam ediyor olması, depremin sağlık üzerindeki olumsuz etkisinin uzun bir sürece yayıldığını ve bu durumun yaşam kalitesini düşürdüğünü, bütünsel iyilik halini engellediğini, gelişimsel boyutların tümüne dolayısıyla yaşantının bütününe olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir.

Depremden sonraki süreçte katılımcıların çoğunlukla temel ihtiyaçlarını ve öz bakım ihtiyaçlarını kısmen de olsa karşılayabildiği görülürken bazı katılımcıların deprem sürecinde verilen “yardımlarla” ihtiyaçlarını karşıladığı, depremden sonraki süreçte “yardımların” kesildiği ve bu nedenle ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çektikleri yanı sıra barınmaya ilişkin sorunların henüz tamamen çözülemediği, depremin fiziksel ve psikolojik etkilerinin hala devam ettiği anlaşılmaktadır.

Gelir grubu ile barınma, temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılama arasındaki kod ilişkilerinden elde edilen bulgular incelendiğinde alt gelir grubunda olan kadınların deprem sürecinde kaynaklara erişiminin orta gelir grubuna oranla daha kısıtlı olduğu dolayısıyla afetlerin sonuçlarından daha fazla olumsuz etkilendiği anlaşılmaktadır. Ekonomik gelir seviyesinin düşük olması ya da ekonomik yoksunluk da depremin kadınlar üzerindeki olumsuz etkisini arttırmaktadır.

Afet sonrası fiziksel gelişim boyutunu olumsuz etkileyen faktörlerden birinin de iklimsel koşullar olduğu anlaşılmaktadır. Deprem sürecinde havanın soğuk olmasına dair ifadeler ile deprem sürecinde barınma ihtiyacının karşılandığı ortama göre kod ilişkileri incelendiğinde ev ortamında kalmayan kişilerin soğuğu daha çok vurguladığı anlaşılmıştır. Deprem sürecinde ortaya çıkan sorunlara kaynaklara ulaşma imkanlarına göre mevsimsel koşulların etki etme oranının değişebileceği anlaşılmaktadır.

Ayrıca ev ortamında olmayan barınma koşullarına ilişkin verilerde kadınların temel ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamadığına, olumsuz deneyimleri atlatabadığına ilişkin veriler, temel ihtiyaçlardan özellikle “ev ortamı” şeklinde barınmanın önemini göstermektedir.

Depremi kadınların ekonomik refah düzeyini sarstığı, depremden sonraki süreçte kadınların iş hayatına katılımının depremden önceki sürece göre zorlaştığı, pek çok kişinin kendi işini, iş yerini kaybettiği, farklı alanlarda çalışmak durumunda kalan bazı kadınların daha düşük maaşlarla çalışmak durumunda kaldığı, yanı sıra ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizin depremden önceki sürece göre daha çok derinleşmesi ve enflasyonun artması nedeniyle alım gücünün düştüğü, dolayısıyla kadınların depremden önceki refah düzeyine yeniden erişmesinin güç olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca depremden sonra evine güçlendirme çalışmaları yapan ya da evin temel eşyalarını alan kadınların genellikle borçlandığı, bu nedenle depremden sonraki süreçte borçların arttığı, geçim sıkıntılarının yaşandığı anlaşılmaktadır. Ancak yine de deprem sürecinde çalışma hayatına devam etme imkanı bulan ya da depremden sonraki süreçte çalışma hayatına yeniden katılabilen kadınların, çalışmanın kendilerine iyi geldiğini vurguladığı, çalışma hayatının sadece fiziksel ihtiyaçları karşılamada değil, gelişim boyutlarının bütününe olumlu katkı sağladığı görülmüştür. Çalışma; harekete geçme, aktif rol alma, yaşamla yeniden bağ kurma, toplumsal destek ve iyileşme sürecinin parçası olma gibi katkılarıyla tüm gelişimsel boyutlara olumlu açılardan etki etmiştir. Bu nedenle depremden sonraki süreçte organize

edilebilecek müdahale yöntemlerinde, kadınların çalışma hayatına katılımının desteklenmesi önemli bir unsur olmaktadır.

Depremden önceki yaşantısında “dezavantajlı” olarak tanımlanan grupta yer alan kişiler ya da gruplar depremin olumsuz etkilerinden daha fazla etkilenmektedir. Kadınlar hem biyolojik cinsiyet hem de toplumsal cinsiyet normları nedeniyle bu grupta yer alırken hamilelik, yaşlı ebeveyn bakımını üstlenmek, annelik gibi durumlar olumsuz etkilenmeyi daha fazla derinleştirmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri kadınlara rutin yaşam içerisinde fazlaca sorumluluk yüklerken bu durum deprem gibi yıkıcı etkisi büyük afetlerde kadınların daha fazla sorun yaşamasına, yıpranmasına ve daha fazla mücadele etmek zorunda kalmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle müdahale araçlarının kadınların biyolojik ve toplumsal cinsiyet rolleri göz önünde bulundurularak ve kadınların güçlü yönlerinin görünür olmasını, zayıf yönlerinin ise güçlendirilmesini hedefleyerek inşa edilmesi önemlidir.

Duyuşsal Gelişim Boyutu

Depremden önceki süreçte kadınların duyuşsal gelişim boyutuna yönelik genel olarak iyi ve mutlu olma hisleri ile neşeli olma ve geleceğe yönelik umutlu olma hisleri hakimdir. Ancak kadınların içinde bulunduğu duruma, yaşantısına, koşullara ve kaynaklara bağlı olarak iş hayatının yorucu olması, stres, çocukların geleceğine yönelik kaygı gibi hisler de yer almıştır. Bu süreçte genel olarak profesyonel psikolojik desteğe ihtiyaç duyulmadığı ifade edilse de bazı katılımcılar ihtiyaç duyduğunu ve üç katılımcı destek aldığını ifade etmiştir.

Deprem sürecinde kadınların öncelikle şok etkisinde olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca ilk günlerde artçıların devam etmesi nedeniyle yeniden benzer büyüklükte bir deprem yaşama korkusunun uzun süre devam ettiği, depremi yaşamamanın yanında deprem sonrasında tanık olunan olayların ve davranışların da travmatik etkiler yarattığı, ölüme yönelik korku ve kaygı içinde oldukları, yakınlarının sağlığını düşündükleri, enkaz altında olup yardım isteyenlere yardım edememenin verdiği çaresizlik ve üzüntü hissi gibi duygular da yoğunlukla yaşanmıştır.

Deprem sürecinde açığa çıkan duygular arasında mutsuzluk, gerginlik ve pişmanlık gibi duygular da yer almıştır. Ayrıca aile üyelerinden ve yakınlarından can kaybı olmayan katılımcılarda rahatlama, şükür, minnettarlık gibi duygular açığa çıkmıştır. Deprem

sürecinde psikolojik desteğe çoğunlukla ihtiyaç duyulmuş olsa da az sayıda kadın destek alabilmiştir.

Depremden sonraki süreçte ise deprem sürecindeki endişe ve korku hali devam ederken, geçim kaygısı, gelecek kaygısı, umutsuzluk, beklentisizlik gibi hislerin de bu süreçte açığa çıktığı anlaşılmaktadır. Ayrıca deprem sürecindeki şok etkisi yerini yas sürecine bırakmıştır. Kadınların bu süreçte baş edebilmek için birbirlerine destek oldukları, dayanışmanın duyuşsal açıdan da iyileştirici olduğu görülmektedir.

Depremden önceki süreçte daha içe kapanık olduğunu ifade eden bazı katılımcılar depremden sonraki süreçte artık duygu ve düşüncelerini daha fazla bastırmak istemediğini ve karşındaki kişinin ne düşünüp hissettiğini önemsemeden dile getirdiğini belirtmiştir. Böylelikle ilerlemesi zor olan ilişkileri zorlamayarak daha kolay bitirebildiğini, bunun kendisine daha iyi geldiğini ifade ederken bazı katılımcılar depremden sonra insanların yapıcı olmaktan ziyade daha tahammülsüz olduğunu, bireyselleşmenin arttığını ifade etmiştir. Öte yandan depremden önceki sürece oranla daha fazla empati kurduğunu ya da tahammülsüzken daha sakin ve anlayışlı olduğunu ifade eden katılımcılar olduğu gibi depremden önce daha sakinken depremden sonra daha öfkeli olduğunu ve öfkesini kontrol etmekte güçlük çektiğini ifade eden katılımcılar da mevcuttur.

Ayrıca kod ilişkileri matrisi ile depremden sonraki süreçte olumsuz deneyimleri atlatamayan katılımcıların deprem sürecinde ev olmayan ortamlarda barınma ihtiyaçlarını karşıladıkları ve yine deprem sürecinde öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamadıkları anlaşılmıştır. Fiziksel gelişim boyutuna ilişkin ihtiyaçların karşılanmamasın duyuşsal gelişim boyutuna yansımaları da açıkça görülmektedir.

Depremden sonra ortaya çıkan tüm sorunlar, kadınların diğer gelişimsel boyutlarında olduğu gibi duyuşsal gelişim boyutu üzerinde de olumsuz etkilere sebep olmuştur. Bu etkilere karşılık kadınların duyuşsal tepkileri daha çok sessizleşip içe kapanma olabildiği gibi daha öfkeli ve agresif davranış ve tutum sergilemek de olabilmektedir. Ayrıca bu tepkiler empati ve sakinlik olarak da açığa çıkabilmektedir.

Deprem genel olarak olumsuz duygulara neden olurken her katılımcının hissetme, algılama, anlamlandırma ve tepki geliştirme sürecinin kendine özgü olduğu ve kadınların çoğunluğun duygularının farkında olduğu, anlamlandırabildiği ve açıkça ifade edebildiği anlaşılmıştır.

Bilişsel Gelişim Boyutu

Depremden önceki süreçte geleceğe yönelik planların olduğu, sorunla karşılaşıldığında iletişim odaklı ya da kendi içinde sorun çözme yöntemleri geliştirildiği, genel olarak gelecek kaygısı olmadan günlük rutin bir yaşantının mevcut olduğu görülürken, deprem sürecinde ise depremden önceki yaşantıda var olan geleceğe yönelik planların ve bu döneme dair sorunların önemsizleştiği, anlamını yitirdiği anlaşılmaktadır. Bu durumun yaşamın her an bitebileceğine, bazı konuların sorun olmasına gerek olmadığına dair düşüncelerle temellenmiş olması, bir yanıyla kadınlar üzerindeki baskıyı hafifleterek gerçekten önemsiz olabilecek bazı konulara ilişkin düşünceleri ve kaygıları ortadan kaldırırken öte yandan gerçekten önemli olan başka konuların da önemini yitirmesine, göz ardı edilmesine neden olabilme riski taşıdığı kanaati oluşmuştur. Depremden sonraki süreçte kadınların yaşamın sonluluğuna ve anı yaşamaya yönelik düşünceleri ile daha vurdumduymaz olmaya ilişkin ifadeleri de önem taşımaktadır.

Deprem sürecinde karşılaşılan sorunlar ise depremden önceki yaşantı ile kıyaslandığında çoğu zaman çözümsüz kalmıştır. Ayrıca endişe, kaygı ve ölüm içerikli düşüncelerin yoğun olduğu bu süreçte sorunlara sakin yaklaşarak, az ile yetinerek, empati kurarak, yardım alarak, ekip çalışması oluşturarak ya da olumsuz düşüncelerden uzaklaşmak için çalışarak farklı çözüm stratejileri geliştirilmiştir.

Depremden sonraki süreçte depremden önceki süreç değerlendirildiğinde, o günlerde çok iyi olduklarını, mutlu olduklarını, ancak o günleri yaşarken bunun farkında olamadıklarını, bugün sorun olarak görülemeyecek şeyleri o gün sorun olarak değerlendirdiklerini, hayatlarının aslında ne kadar güzel ve kıymetli olduğunu depremde sonra fark ettiklerini bazı katılımcılar açıkça ifade etmişse de görüşmelerin bütünü değerlendirildiğinde katılımcıların genelinde bu hissiyatın var olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal Gelişim Boyutu

Depremden önceki süreçte kadınlar genel olarak aile, arkadaşlık ve toplumsal ilişkiler çerçevesinde olumlu ve destekleyici sosyal ilişkilere sahiptirler. Bazı kadınların arkadaşlık ve toplumsal ilişkileri ise daha sınırlıdır.

Deprem süreci ve depremden sonraki süreç, depremden önceki süreç ile karşılaştırıldığında aile, arkadaşlık ve toplumsal ilişkilerde bazı değişimler görülmüştür. Bazı katılımcılar tarafından ilişkiler aynı şekilde devam ederken bazı katılımcılar için çok daha güçlenmiş, bazı katılımcılar içinse ilişkilerde gerginlik, zayıflama ya da kopuş yaşanmıştır. Olumlu devam eden ya da geçmişe oranla daha fazla olumlu gelişmenin yaşandığı sosyal ilişkiler, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte oldukça destekleyici olmakta, fiziksel, duyuşsal, tinsel ihtiyaçların karşılanmasını sağlayarak gelişimsel boyutların tümüne katkı sağlamaktadır.

Tinsel gelişim boyutuna ilişkin verilerde kadınların çoğunlukla yakın ilişkilerindeki sevgi bağından destek aldığı, duyuşsal gelişim boyutunda bu ilişkilerin ve toplumsal dayanışmanın iyileştirici gücü, fiziksel gelişim boyutunda temel ihtiyaçların ve öz bakım ihtiyaçların karşılanmasının çoğunlukla sosyal ilişkiler aracılığıyla gerçekleştirilmiş olması sosyal gelişim boyutunun önemini, tüm gelişimsel boyutlara yansımaları açıkça göstermektedir. Bütünsel iyilik halinin sağlanabilmesi açısından sosyal gelişim boyutundaki destekleyici ilişkilerin oldukça önem arz ettiği anlaşılmıştır.

Tinsel Gelişim Boyutu

Tinsel gelişim boyutu katılımcıların genel olarak cevap vermekte zorlandığı bir bölüm olmuştur. Soyut bir kavram olması ve diğer gelişimsel boyutlar kadar üzerine düşünülen ya da sıkça ifade edilebilen bir konu olmaması gibi nedenleri olabileceği düşünülmektedir.

Tinsel gelişim boyutu çerçevesinde daha çok maneviyat üzerinde durulmuştur. Kadınlar depremden önceki süreçte, deprem sürecinde ve depremden sonraki süreçte manevi ihtiyaçlarını daha çok aile, arkadaşlık gibi sosyal ilişkilerdeki sevgi bağı ile karşılamaktadırlar.

Depremin manevi ihtiyaçları daha çok arttırdığı anlaşılmaktadır. Çoğu katılımcı tinsel boyut çerçevesinde manevi ihtiyaçlarını karşılayabiliyorken bazı katılımcıların yeterince karşılayamadığı anlaşılmıştır. Bazı katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere yalnız olmak ya da yoğun iş temposunda mekanik bir yaşam sürdürdüğünü düşünmek ile manevi ihtiyaçların karşılanamaması arasında bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

Ayrıca tinsel gelişim boyutunda kadınların manevi ihtiyaçlarını karşılamak üzere sevgi bağına ek olarak iyi niyet ve olumlu düşünce temelli dünya görüşleri benimsediğı, doğaya yakın yaşama isteğı, anı yaşama, yavaş yaşama gibi düşünceler ile dini inanç aracılığıyla manevi destek ihtiyacının karşılandığı, bu konuda farklı yaklaşımlar geliştirdiğı anlaşılmaktadır.

Literatüre Dair Öneriler

Araştırmada kadınları “dezavantajlı grup” olarak ele alırken yapılan alanyazın taramasında dezavantajlılığın kırılganlık, hassaslık, incinebilirlik ile bağlarının kurulduğu görülmüş olup dezavantajlılığın insan hakları ihlalleri ile olan ilişkisinin daha güçlü olduğu, kırılgan, hassas ya da incinebilir diye tarif etmenin bu grupta yer alan kişilerin kendileriyle ilgili bir sorun olduğuna dair gönderme olmakla birlikte söz konusu kadınlar olduğunda bunun toplumsal cinsiyet normlarına ilişkin bir dayatma olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan bu araştırmada kadınların kırılgan, incinebilir, hassas olmasının en fazla insani duygularını tarif edebileceğı, duyuşsal gelişim boyutu açısından değerlendirildiğinde toplumsal cinsiyet normları nedeniyle kadınların kendi benliklerini, düşüncelerini, duygularını bastırmak zorunda kalışına dayandığı söylemek mümkündür. Dezavantajlı diye adlandırma ile hamilelik, engellilik ya da sağlık sorunları gibi biyolojik, fiziksel, bilişsel nedenlerle kaynaklara erişimde zorluk yaşanmasını kastetmediğimiz durumlarda, bu dezavantajlılığın daha çok insan haklarının ihlal edilmesi nedeniyle olabileceğı anlaşılmıştır. Kişilerin insan olmaya dair hakları ellerinden alındığında, elbette dezavantajlı, kırılgan, hassas ya da incinebilir olabilirler. Ancak bunun sebebini iyi anlamak gerektiğı, üstünü yumuşak kavramlarla örterek çarpıtmanın sosyal hizmet mesleğinin etik ilke ve değerleri ile uyuşmadığı, en temelde uluslararası sosyal hizmet tanımı ile bağdaşmadığı görülmektedir. O nedenle “dezavantajlılık”, “incinebilirlik”, “hassaslık” kavramları ile “insan hakları ihlallerinin” sosyal hizmet alanında teorik tartışmasına ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır.

Yapılabilecek akademik çalışmalara dair öneriler

- ❖ Afeti yaşayan gruplara yönelik toplumsal mekanizmaların (fiziksel, sosyal, ekonomik güvenlik gibi) etkisi ve bunun kişisel gelişim boyutlarına yansması
- ❖ Afetlerin yağmacılık, insan kaçakçılığı, fuhuşa sürüklenme ve kız çocuklarının evlendirilmesi ile ilişkisinin incelenmesi
- ❖ Deprem ve yas süreci ilişkisinin değerlendirilmesi
- ❖ Afetlere ilişkin etkin planlı müdahale yöntemi geliştirilmesi ve
- ❖ Afetlerde insan hakları ihlalleri ve önleme mekanizmaları gibi konular üzerine yapılabilecek araştırmaların alana katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- AFAD, (2022). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Arıca, F., Çakır, C. & Kağın, D. (2023). Kırılgan Gruplar Özelinde Afetlerde Psikososyal Hizmetler. *Afet ve Risk Dergisi*, 6: 176-187.
- Bölükbaşı, D.H. (2021). *Lezbiyen ve Geylerin gelişim boyutlarına Göre Yaşadığı Sorunlar ve Sosyal Hizmet Gereksinimleri* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi .
- Bradshaw, S. (2004). Socio-economic impacts of natural disasters: a gender analysis. *United Nations Publications*: 32-60. <https://repositorio.cepal.org/server/api/core/bitstreams/7fb25acf-5fa8-4a8e-b5bc-8e832063136a/content>
- Braun, V. and Clarke, V. (2023). Thematic analysis. In H. Cooper, M. N. Coutanche, L.M. McMullen, A.T. Panter, D. Rindskopf, & K.J. Sher (Eds.), *APA handbook of research methods in psychology: Research desing: Quantitative, qualitative, neuropsychological and biological* (2nd de., pp. 65-81). Amerikan Psychological Association.
- Creswell, J.W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Çelebi, B.F. ve Şengün, H. (2017). Afet ve Kalkınma İlişkisinde Kadın. *International Journal of Social Science*, 59:365-366. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7224>
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği, *İstanbul: Toplum ve Bilim*, 86:139-170
- Derezotes, D.S. (2000). *Advanced Generalist Social Work Practice*. CA:Sage Publications.
- Duyan, V. (2021). *Sosyal Hizmet; Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Vizyon Yayınları.
- Düger, Y. ve Yaman, M. (2022). Doğal Afetler Bağlamında Kadına Yönelik Cinsiyet Temelli İnsan Hakları İhlalleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 931-952. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2649205>
- Fatema, S., Islam, M., East, L. & Usher, K. (2019). Women’s Health-Related Vulnerabilities in Natural Disasters: a Systematic Review Protocol. *BMJ Open*:9. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-032079>
- Gündüz, F. (2022). Afetlerde Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Perspektifi ile Çıkarılması Gereken Dersler (Haiti ve Japonya Depremi Örneği). *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 12:440-461. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2142791>
- IFSW ve IASSW. (2014). *Global Definition Of Social Work*. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

- İlgın, H.Ö. ve Karagül, D. (2022). Afet Süreçlerinde Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinde Sivil Toplum Kuruluşu Çalışanlarının Deneyimleri: Çanakkale İli Örneği. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 7:85-103. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/joeep/issue/69748/1145390>
- Işık, E. (2024). Afet ve Kadın: Toplumsal Cinsiyete Dayalı Zarar Görebilirlik Afet Yönetimini Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Hizmetleri. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*.7(2):822-909
- Karahan, G. (2022). *Sosyal Hizmet Perspektifinden CODA'lar: İşaret Dili Bilen CODA'ların Sosyal Hizmet İhtiyaçlarının İncelenmesi (Doktora Tezi)*. Ankara Üniversitesi.
- Kuterdam, N.K. ve Akın, D. (2011). Türkiye’de Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı.Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Afet Risklerini Azaltma Çabaları Arasındaki İlişki. https://www.tdmd.org.tr/pdf/Konferans/Ankara/26.Oturum/1.TDMSK_053.pdf
- Kümbetoğlu, B. (2017). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Ankara: Bağlam Yayınları.
- Limoncu, S. ve Bayülgen C. (2005). Türkiye’de Afet Sonrası Yaşanan Barınma Sorunları. *Megaron*, 1:18
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). SAGE Publications. Nowell, L.S., Norris, J. M., White, D.E., & Moules, N.J. (2017). Thematic analysis: Striving to meet the trustworthiness criteria. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 1–13.
- Okay, N. ve İlkaracan, İ. (2018). Toplumsal cinsiyete duyarlı afet risk yönetimi. *Resilience*, 2(1), 1-12.
- Owen, K.F. ve Çelik, D.N. (2018). Lifelong Healthy Lifestyle and Wellness. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 2, 10(4):440-453. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/680323>
- Özden, A.S., Pak, D.M. & Çoban, İ.A. (2017). Sosyal Hizmette İyilik Hali Kavramı. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları*, 1(2): 87-104. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/385035>
- UN, (1992). Internationally Agreed Glossary of Basic Terms Related to Disaster Management. <https://reliefweb.int/report/world/internationally-agreed-glossary-basic-terms-related-disaster-management>
- UNDRR, (2018). Economic Losses, Poverty, Disasters:1998-2017. <https://www.unisdr.org/we/inform/publications/61119>
- Yalçın, G. (2020). Doğal Afetlerin Etkilerine ve Afet Risk Yönetimine Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakış: Türk ve Japon Kadınlarının Duruş Noktasından Doğal Afetler.

EKLER

Ek-1. Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

T.C. ANKARA ÜNİVERSİTESİ

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Araştırmanın Adı: Depremden Etkilenen Kadınların Gelişimsel İhtiyaçlarının Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi

Sorumlu Araştırmacı: Esengül GİRGİNER

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sayın gönüllü,

Yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz. Bilgileri okuyup anladıktan sonra araştırmaya katılmak isterseniz lütfen formu imzalayınız.

Bu çalışmamızda deprem sonrasında kadınların içinde bulunduğu durumda açığa çıkan ihtiyaçlarının fiziksel, sosyal, duyuşsal, bilişsel, tinsel gelişim boyutları üzerinde derinlemesine incelenerek anlaşılır olması ve görünür kılınması amaçlanmıştır.

Bu amaçla bu çalışmaya sizin de gönüllü olarak katılmanızı teklif ediyoruz. Bu çalışmaya 06.02.2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olup 11 ilde gerçekleşen depremde Hatay ilinde bulunan 18-65 yaş arası toplam 20 kadının dahil edilmesi planlanmaktadır. Çalışmaya katılmayı kabul ederseniz sizinle bir görüşme yapılacaktır. Bu görüşmede çalışma kapsamında hazırlanmış olan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılacak ve görüşmeler ses kaydına alınacaktır. Bu görüşme formu çalışmaya katılan tüm kadınlara uygulanacak ve tüm görüşmeler ses kaydına alınacaktır. Bu görüşmenin yaklaşık 1 saat sürmesi planlanmıştır. Araştırma kapsamında size sorulacak olan sorular sosyo-demografik bilgileriniz ile deprem sürecine ilişkin yaşantılarınızı incelemek ve ihtiyaçlarınızın görünür olmasını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Sizden istenilen bilgiler sadece araştırma için kullanılacak ve tamamen gizli kalacaktır. Bu araştırmayı, Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde yürütmekte olduğum yüksek lisans tezi kapsamında yapmaktayım. Bu araştırmaya sizin vereceğiniz katkılar, araştırmanın amacının gerçekleştirilmesi açısından önemlidir.

Araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayalıdır. Bu nedenle bu araştırmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Size de herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Bu araştırma kapsamında sizden alınan bilgiler bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır. Çalışmanın herhangi bir aşamasında hiçbir neden göstermeksizin ayrılabilirsiniz. Araştırmadan çekilmeniz ya da araştırmacı tarafından araştırmadan çıkarılmanız halinde, sizinle ilgili veriler kullanılmayacaktır. Ancak veriler bir kez anonimleştikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Araştırmadan çekilmeniz durumunda sizden elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak, araştırma yayınlandığında da varsa kimlik bilgilerinizin gizliliği korunacaktır.

Araştırmanın gönüllü olur-onam formunu okudum. Araştırma ile ilgili istediğim tüm açıklamalar yeterli şekilde yapılmıştır ve tüm sorularıma tatmin edici cevaplar verilmiştir. Araştırmaya kendi rızamla gönüllü olarak katılmak istiyorum.

Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren okudum. Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacıya sordum ve doyurucu yanıtlar aldım. Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı. Görüşme sırasında ses kaydı alınacağına ilişkin bilgilendirildim. Görüşmelerin ses kaydına alınmasını kendi özgür irademle kabul ediyorum. Bu çalışmayla ilgili olarak tarafıma herhangi bir ücret ödenmeyeceğine ve tarafımdan herhangi bir ücret talep edilmeyeceğine ilişkin bilgilendirildim. Bu araştırmadan istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak ayrılabileceğimi, bu durumda herhangi bir sorunla karşılaşmayacağımı anladım. İmzaladığım bu formun bir kopyasının bana verileceğini biliyorum. Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.

Katılımcının;

Araştırmacının;

Adı- soyadı:

Adı- soyadı:

Tarih:

Tarih:

İmza:

İmza:

Ek-2. Kişisel Bilgi Formu

1. Kaç yaşındasınız?

.....

2- Eğitim durumunuz nedir?

.....

3- Mesleğiniz nedir? Ne iş yapıyorsunuz?

.....

4- Gelirinizi hangi grupta tanımlarsınız?

- Alt gelir - Orta gelir - Üst gelir

.....

5. Nerede doğdunuz, nerede büyüdünüz?

.....

6-Birlikte yaşadığınız kişi/kişiler var mı?

.....

Ek-3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Sayın katılımcı,

Katkı sağladığınız bu araştırmada deprem sonrasında kadınların içinde bulunduğu durumda açığa çıkan ihtiyaçlarının fiziksel, sosyal, duyuşsal, bilişsel, tinsel gelişim boyutları üzerinde derinlemesine incelenerek anlaşılır olması ve görünür kılınması amaçlanmıştır.

Bilgileriniz ve elde edilen verilerin gizliliği sağlanacak ve bu araştırmanın dışında başka hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Bu görüşme sürecinde söylediklerinizin tümü gizlidir. Çalışmanın değerlendirilmesi sırasında isminiz kaydedilmeyecek ve verdiğiniz cevaplar kesinlikle gizli kalacaktır. Verilerin değerlendirme sürecinin daha sağlıklı gerçekleştirilmesi açısından görüşme esnasında ses kaydı alınacaktır. Elde edilen veriler, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tez çalışması için kullanılacaktır. Bu nedenle soruların dikkatli ve içtenlikle yanıtlanması büyük önem taşımaktadır.

Gösterdiğiniz ilgi, duyarlılık ve iş birliği için teşekkür ederim.

Esengül GİRGINER

Bilgilendirilmiş gönüllü onam formunu okudum. Hiçbir baskı ve zorlama olmadan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:

İmza:

Fiziksel Gelişim

1.Fiziksel Sağlık

- a. Depremden önce fiziksel sağlığınız nasıldı?
- b. Deprem fiziksel sağlığınızı etkiledi mi?
- c. Depremden sonraki süreçte fiziksel sağlığınız nasıl?

2.Temel İhtiyaçlar

- a. Depremden önce temel ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyor muydunuz?
- b. Depremi temel ihtiyaçlarınızı karşılama üzerinde bir etkisi oldu mu?
- c. Depremden sonraki süreçte temel ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyor musunuz?

3.Öz bakım

- a. Depremden önce öz bakım ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyor muydunuz?
- b. Depremi öz bakım ihtiyaçlarınızı karşılama üzerinde etkisi oldu mu?
- c. Depremden sonraki süreçte öz bakım ihtiyaçlarınızı karşılayabiliyor musunuz?

Duyuşsal Gelişim

1.Duygusal durum

- a. Depremden önce daha çok hissettiğiniz duygular nelerdi? Bu duygular ne kadar süre devam ederdi?
- b. Deprem sürecinde hissettiğiniz duygular nelerdi? Bu duygular ne kadar süre devam etti?
- c. Depremden sonra hissettiğiniz duygular nelerdir? Bu duygular ne zamandır devam ediyor?

2.Duygusal destek

- a. Depremden önce duygusal açıdan zorluk yaşıyor muydunuz? Profesyonel desteğe ihtiyaç duyuyor muydunuz, destek alıyordunuz mu?
- b. Deprem sürecinde duygusal açıdan zorluk yaşadınız mı? Profesyonel desteğe ihtiyaç duyuyordunuz mu, destek aldınız mı?
- c. Depremden sonraki süreçte duygusal açıdan zorluk yaşadınız mı?Profesyonel desteğe ihtiyaç duyuyorsunuz mu? Destek almak istiyorsunuz mu?

Bilişsel Gelişim

1.Düşünceler

- a. Depremden önce daha çok neleri düşünüydünüz?
- b. Deprem sürecinde neleri düşündünüz?
- c. Depremden sonraki süreçte neleri düşünüyorsunuz?

2.Sorun çözme yöntemleri

- a. Depremden önce karşılaştığınız sorunları nasıl çözerdiniz?
- b. Deprem sürecinde karşılaştığınız sorunları nasıl çözdünüz?
- c. Depremden sonraki süreçte sorun çözme yöntemleriniz nelerdir?

Sosyal Gelişim

1.Aile ilişkileri

- a. Depremden önce aile üyeleriyle ilişkileriniz nasıldı?
- b. Deprem sürecinde aile üyeleriyle ilişkiniz nasıldı?
- c. Depremden sonraki süreçte aile üyeleriyle ilişkileriniz nasıl?

2.Arkadaşlık ilişkileri

- a. Depremden önce arkadaşlık ilişkileriniz nasıldı?
- b. Deprem sürecinde arkadaşlık ilişkileriniz nasıldı?
- c. Depremden sonraki süreçte arkadaşlık ilişkileriniz nasıl?

3.Toplumsal ilişkiler

- a. Depremden önceki süreçte toplumsal ilişkileriniz nasıldı?
- b. Deprem sürecinde toplumsal ilişkileriniz nasıldı?
- c. Depremden sonraki süreçte toplumsal ilişkileriniz nasıl oldu?

Tinsel Gelişim

1. Manevi ihtiyaçlar

- a. Depremden önce manevi ihtiyaçlarınız nelerdi?
- b. Deprem sürecinde manevi ihtiyaçlarınız neler oldu?
- c. Depremden sonraki süreçte manevi ihtiyaçlarınız neler?

2.İhtiyaçların karşılanması

- a. Depremden önce manevi ihtiyaçlarınızı karşılamak için neler yaptınız?
- b. Deprem sürecinde manevi ihtiyaçlarınızı karşılamak için neler yapabildiniz?
- c. Depremden sonraki süreçte manevi ihtiyaçlarınızı karşılamak için neler yapıyorsunuz?

Son olarak sizin eklemek istediğiniz bir şey var mı?